

รายงานการวิจัย

กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบ
จากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

DEVELOPMENT MECHANISM OF TEMPLES TO BE RELIED UPON
IN DIFFICULT TIMES FOR THE ELDERLY AND PEOPLE AFFECTED
BY EMERGING DISEASES IN CHIANG MAI PROVINCE

พระสุทธิสารเมธี

พระมหาบุญสมสมบัติ บุญเรือง

อุเทน ลาพิงค์

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2565

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ และ 3) เพื่อสร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง โดยการเลือกศึกษาเฉพาะพระสงฆ์ นักพัฒนาที่มีความรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับประเด็นการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ ในส่วนของข้อมูลเชิงปริมาณนั้นเก็บแบบสอบถามกับพระสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 313 ชุด และข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม นัดพบประชุม ข้อมูลเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อยู่ในช่วงอายุ 41-50 ปี และส่วนใหญ่มีพรรษา 11-15 พรรษา มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับชั้นปริญญาตรีมากที่สุด ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ระดับธรรมนักธรรมชั้นเอก และส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาเปรียญธรรม ส่วนใหญ่มีตำแหน่งการปกครอง และส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย 4.04 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.23 และส่วนใหญ่มีบทบาทในการแจกจ่ายข้าวสารอาหารแห้งเพื่อแจกจ่ายแก่ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด 2) บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ ได้แก่ บทบาทพัฒนาชุมชนและสังคม บทบาทนักสังคมสงเคราะห์ บทบาทส่งเสริมธรรมะเยี่ยวยาจิตใจ บทบาทส่งเสริมทักษะสัมมาอาชีพแก่ประชาชน และบทบาทเป็นที่ปรึกษาให้กับทุกกลุ่ม ทุกวัยในชุมชนและแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เกิดจากรูปแบบการจัดสวัสดิการของชุมชน และการมีส่วนร่วมจากกลุ่มจิตอาสาในชุมชนเป็นหลัก ประเด็นการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ อริยสัจ 4 หลักความเพียร 4 ประการ หลักศีล 5 และ ศีล 8 ทั้งนี้มีภาคีเครือข่าย และการมีส่วนร่วม มีทั้งคณะสงฆ์ เครือข่ายจิตอาสา เครือข่ายออมทรัพย์ เครือข่ายจากภาครัฐ และกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ มีกลไก ดังนี้ 1) กลไก “บวร” บ้าน วัดและส่วนร่วมของชุมชน 2) กลไกจิตอาสา 3) กลไกจากเครือข่ายพระสงฆ์

นักพัฒนาชุมชน ข้อเสนอแนะจากการวิจัย 1) คณะสงฆ์ควรบรรจุแผนงานโครงการกลไกการพัฒนา วัดให้เป็นที่ยังพยายายากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ไว้ในแผนประจำปี 2) ภาครัฐควรส่งเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มและชมรมต่างๆในชุมชนตามแผนพัฒนาประจำปี เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์โรคอุบัติใหม่ไว้วงหน้า

คำสำคัญ : 1. กลไกการพัฒนา 2. การพึ่งพา 3. ผู้สูงอายุ 4. โรคอุบัติใหม่

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the role of monks in helping the elderly and those affected by emerging diseases. 2) to study the participation guidelines of temples and communities in helping the elderly and those affected by emerging diseases Chiang Mai Province and 3) to create a mechanism for developing temples to be reliant on difficult times for the elderly and those affected by emerging diseases. Chiang Mai Province It is a mixed research method. both quantitative research and qualitative research the sample group used in the research by the specific sample selection method. By choosing to study only monks, developers who have knowledge and experience related to the issue of temple development to be a difficult dependency for the elderly and those affected by emerging diseases. As for the quantitative data, questionnaires were collected with 313 monks in Chiang Mai Province, and the qualitative data were used in-depth interviews. group discussion, meeting the quantitative data were analyzed by computer statistical methods to determine the percentage, mean and standard deviation. and qualitative data using descriptive analysis methods

The results of the research were as follows: 1) Guidelines for participation of temples and communities in helping the elderly and those affected by emerging diseases Chiang Mai Province Most of the respondents were in the age range of 41-50 years old and most were 11-15 years old with the highest level of education at the bachelor's level. Most of them graduated in the Dharma Department. Dharma level, first class and most of them did not study morals Most of them have ruling positions. And most had a very high level of opinion, with a mean of 4.04 and a standard deviation of 0.23 and most of them play a role in distributing rice and dry food to distribute to those who are suffering in the situation of COVID-19 community and society role of social worker Role in promoting Dharma to heal the mind Role in promoting vocational skills for people and role as a consultant for all groups All ages in the community and guidelines for participation of temples and communities in helping the elderly and those affected by emerging diseases Chiang Mai Province

caused by the welfare of the community and participation mainly from community volunteer groups Issues in applying Dharma principles include the 4 Noble Truths, the 4 Principles of Perseverance, the 5 Precepts and the 8 Precepts and participation. There are both clergy Volunteer Network savings network government network and the temple development mechanism is a dependency in difficult times for the elderly. and those affected by emerging diseases Chiang Mai Province has the following mechanisms: 1) Mechanism of “Bowon” houses, temples and community participation 2) Mechanism of volunteerism 3) Mechanisms from the network of monks, community developers Suggestions from the research 1) The Sangha should include a project plan for the Mechanism of Temple Development as a Hard Time Reliance for the Elderly and People Affected by Emerging Diseases in the Annual Plan. Strengthen groups and clubs in the community according to the annual development plan. to be prepared to deal with emerging disease situations in advance.

Keywords: 1. Development mechanism 2. Dependency 3. The elderly
4. Emerging diseases

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความเมตตาจากพระครูสุนทรมหาเจดียนุรักษ์, ผศ.ดร. รong อธิการบดี วิทยาเขตล้านนา พระมหาหมื่นจันทร์ ปุริสุตตโม, ผศ.ดร. และ ศ.ดร.ชัยยุทธ ชินณะราศรี ที่ปรึกษาโครงการที่ได้ให้คำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องมาโดยตลอด จนโครงการวิจัยเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ขอบพระคุณ ท่าน ศ.ดร.พศิน แดงจวง คณาจารย์วิทยาเขตล้านนา เป็นอย่างยิ่งที่ กรุณามอบคำปรึกษาด้านการวิจัยและให้กำลังใจ คณะวิจัยเสมอมา

กราบขอบพระคุณพระสงฆ์นักพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ และผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ที่กรุณาสละเวลาให้ข้อมูลวิจัยอันเป็นประโยชน์ที่สำคัญต่อการวิจัยมาด้วยความเคารพ

สุดท้ายขอขอบคุณคณะทำงานวิจัยทุกท่านและผู้ประสานงานทุกท่านที่ให้การสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้ประสบความสำเร็จเสร็จสิ้นลุล่วงไปได้ด้วยดี

พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร
หัวหน้าโครงการวิจัยและคณะ

29 พฤศจิกายน 2566

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
บทที่	
1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ปัญหาวิจัย	2
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	2
1.4 ขอบเขตการวิจัย	3
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	4
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	4
2 แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	5
2.2 แนวคิดการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระพุทธรูปศาสนากับการพัฒนา	19
2.3 กิจกรรมคณะสงฆ์ 6 ด้าน	30
2.4 หลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารจัดการวัด	32
2.5 แผนยุทธศาสตร์ระดับชาติเกี่ยวกับการควบคุม ป้องกัน โรคอุบัติใหม่ (พ.ศ. 2560 - 2564)	43
2.6 สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด-19 (Covid-19)	49
2.7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	51
2.8 สรุปกรอบแนวความคิด	59
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 รูปแบบการวิจัย	60
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	62
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	63
3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	65
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	67

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	68
3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	68
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่	70
ตอนที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่	83
ตอนที่ 3 ผลสร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่	87
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย	91
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	92
5.3 ข้อเสนอแนะ	94
บรรณานุกรม	95
ภาคผนวก	99
ภาคผนวก ก ภาพการดำเนินงาน	
ภาคผนวก ข ภาพเครื่องมือวิจัย	
ภาคผนวก ค ภาพใบลงทะเบียนเวทีสนทนากลุ่มและสถิติการวิจัย	
ภาคผนวก ง ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย	
ประวัตินักวิจัย	115

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 จำนวนค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของการวิเคราะห์ผลการศึกษา บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกตาม อายุ	70
ตารางที่ 4.2 จำนวนค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของการวิเคราะห์ผลการศึกษา บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกตาม พรรษา	71
ตารางที่ 4.3 จำนวนค่าร้อยละ การศึกษาสุขอนามัยและการดำเนินชีวิตในชีวิตวิถีใหม่ ของผู้สูงอายุ ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกตามระดับการศึกษา	72
ตารางที่ 4.4 จำนวนค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของการวิเคราะห์การศึกษาสุขภาวะ ผู้สูงอายุภายหลังสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID 19) จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกตามแผนกธรรม	72
ตารางที่ 4.5 จำนวนค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของการวิเคราะห์การศึกษาสุขภาวะ ผู้สูงอายุภายหลังสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID 19) จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกตามปริยัติธรรม	73
ตารางที่ 4.6 จำนวนค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของการวิเคราะห์การศึกษาสุขภาวะ ผู้สูงอายุภายหลังสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID 19) จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกตามตำแหน่งการปกครอง	73
ตารางที่ 4.7 จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ผลการวิเคราะห์ การศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่	74

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทย ดำเนินอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม 2563 และเป็นส่วนหนึ่งของการระบาดทั่วโลกของโควิด-19 โดยประเทศไทยเป็นประเทศแรกที่พบผู้ป่วยยืนยันโควิด-19 รายแรกนอกประเทศจีน การคัดกรองผู้เดินทางเข้าประเทศพบผู้ป่วยประปรายตลอดเดือน ซึ่งเป็นผู้ที่เดินทางมาจากหรือเป็นผู้พำนักอยู่ใน ประเทศจีนแทบทั้งสิ้น จนเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2563 ถึงมีรายงานว่าพบผู้ป่วยที่ติดเชื้อจาก การแพร่เชื้อในประเทศเป็นครั้งแรก จำนวนผู้ป่วยในวันที่ 8 มกราคม 2565 ประเทศไทยมีผู้ติดเชื้อยืนยันสะสมทั้งสิ้นจำนวน 2,251,267 ราย โดยผู้ติดเชื้อรายใหม่มีจำนวน 8,263 ราย เป็นการติดเชื้อในประเทศ 7,912 ราย ต่างประเทศ 351 ราย ซึ่งถือว่าจำนวนผู้ป่วยยังมีน้อย กว่าการระบาดในช่วงปี 2564 แต่ยังคงพบผู้ติดเชื้อจากการค้นหาเชิงรุกในชุมชน และผู้ป่วยที่ เข้ามาตรวจในสถานพยาบาลอย่างต่อเนื่อง (กรมควบคุมโรค, 2565) การดูแลตัวเองให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อ ด้วยวิธีการล้างมือบ่อย ๆ ลดการไม่ออกไปพบปะผู้คนแออัดในพื้นที่เสี่ยงปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ ช่วยให้การระบาดจบเร็วยิ่งขึ้น (พิริยะ ผลพิรุฬห์, 2563) ภายใต้ความร่วมมือของประชาชนทุกคนทั้งชาวบ้านและพระสงฆ์ ด้วยสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงติดตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งทวีความรุนแรงขึ้นอย่างกว้างขวาง ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตประจำวัน และฐานะทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดความยากลำบากในหมู่ประชาชนผู้มีรายได้น้อย หรือตกอยู่ในภาวะที่ต้องปรับรูปแบบการดำรงชีวิตอย่างกะทันหัน พร้อมทั้งมีพระดำริว่าวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนคู่กับสังคมไทยมานับแต่โบราณตราบนานปัจจุบัน วัดไม่เพียงแต่เป็นที่พำนักของพระภิกษุสามเณร แต่ยังเป็นสถานสาธารณสงเคราะห์ของชุมชนด้วย จึงสมควรที่จะให้วัดที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะอนุเคราะห์ประชาชนผู้ประสบความยากลำบาก ดำเนินภารกิจตามบทบาทหน้าที่ที่ดำรงอยู่ นับแต่อดีตกาล โครงการจากพระดำริ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ซึ่งมีพระประสงค์ขอความร่วมมือไปยังวัดที่มีศักยภาพทั่วประเทศ จัดตั้งโรงทานเพื่อช่วยประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากการระบาดของโรคโควิด-19 จึงเกิดขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสมเด็จพระสังฆราช วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม, 2563)

จากสถานการณ์โควิด 19 แพร่ระบาดดังกล่าววัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ไม่ได้นิ่งนอนใจได้มีบทบาทของวัด พระสงฆ์ ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการประสานกันเพื่อปกป้องดูแลทั้งพระสงฆ์และฆราวาส หลายวัดทำได้อาหารขึ้นเพื่อคนยากจนทำอาหารเพื่อแจกจ่ายแก่ผู้ประสบปัญหาหรือผู้ติดเชื้อโควิด ตลอดจนการประกอบพิธีทางศาสนาให้แก่ผู้ติดเชื้อที่เสียชีวิตซึ่งวัดในเทศบาลนครเชียงใหม่มีบทบาทของวัดและพระสงฆ์แบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก ส่วนแรกคือ ภายในวัดมีมาตรการป้องกัน

การแพร่ระบาด ตั้งแต่การคัดกรองประชาชนก่อนเข้าวัด การปฏิบัติศาสนกิจที่ต้องเว้นระยะห่างอย่างน้อย 2 เมตร การจัดบริเวณภายในวัดสำหรับกักตัวคนจากภายนอกชุมชนหรือผู้ที่มีความเสี่ยงเพื่อเฝ้าดูอาการ เป็นต้น และ ส่วนที่สองคือ ภายนอกวัดพระสงฆ์ลงพื้นที่ร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเยี่ยมชุมชน วิเคราะห์จุดเสี่ยง คัดกรองผู้ป่วย ให้กำลังใจ ให้สติ เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างฆราวาสกับพระ ทั้งยังเป็นส่วนสำคัญที่ส่งข้อมูลให้แก่หน่วยงานราชการ (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2563)

ดังนั้น คณะวิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พักพิงหายยาสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ และเพื่อสร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พักพิงหายยาสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ ได้แก่ วัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1.2 ปัญหาวิจัย

1.2.1 พระสงฆ์มีบทบาทในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ อย่างไร

1.2.2 แนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอย่างไร

1.2.3 มีกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พักพิงหายยาสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1.3.2 เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1.3.3 เพื่อสร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พักพิงหายยาสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาเนื้อหาประเด็นการศึกษากลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎี ทบทวนวรรณกรรมและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลักและมุ่งเน้นศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ อายุ พรรษา การสำเร็จการศึกษา ตำแหน่งปัจจุบัน และบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

(1) การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

(2) ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ และ

(3) การสร้างกลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1.4.2 ขอบเขตด้านสถานที่

สำหรับพื้นที่วิจัยในครั้งนี้ เรื่องกลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ดำเนินการวิจัยวัดในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ เป็นหลัก

1.4.3 ขอบเขตระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยจำนวน 12 เดือน

1.4.4 ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้บริหารปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์นักพัฒนาที่มีความรู้และมีประสบการณ์ด้านการกำหนดนโยบายและบริหารงานเกี่ยวข้องกับประเด็นการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 รูป และพระสงฆ์ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวน 313 รูป

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1.5.1 การพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งยามยาก หมายถึง การปรับปรุงสภาพวัด และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด จนกระทั่งมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน และเป็นศูนย์กลางของชุมชน ในการบำเพ็ญบุญกุศล ศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม เผยแผ่ธรรม และเป็นที่พึ่งพิงและเป็นสถานที่ในการช่วยเหลือเมื่อเกิดภาวะวิกฤตต่าง ๆ

1.5.2 ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เป็นผู้ได้รับผลกระทบหรือผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

1.5.3 โรคอุบัติใหม่ หมายถึง โรคติดต่อที่มีการระบาดในทศวรรษที่ผ่านมา เช่น โรคโควิด 19 คือโรคติดต่อซึ่งเกิดจากไวรัสโคโรนาชนิดที่มีการค้นพบล่าสุดไวรัสและโรคอุบัติใหม่นี้ไม่เป็นที่รู้จักเลยก่อนหน้าจะมีการระบาดในเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีนในเดือนธันวาคมปี 2019 ขณะนี้โรคโควิด19 มีการระบาดใหญ่ไปทั่ว ส่งผลกระทบแก่หลายประเทศทั่วโลก

1.5.4 บทบาทของพระสงฆ์ หมายถึง เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นศูนย์รวมความศรัทธาของชุมชน และเป็นที่ยอมรับของชุมชน นำวิกฤตในสถานการณ์นี้มาเป็นโอกาสเพื่อได้ช่วยเหลือสังคม ให้เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนและเป็นที่กำลังสำคัญส่วนหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน เช่น ช่วยบริจาคอาหาร น้ำดื่ม การทำโรงทาน การแจกจ่ายหน้ากากอนามัย เป็นต้น เพื่อให้สังคมอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

1.6.1 ได้ทราบถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1.6.2 เกิดแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1.6.3 เกิดการสร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึ่งยามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1.6.4 นำผลการวิจัยไปเขียนบทความวิจัยเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่ในเวทีวิชาการต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ แนวคิดและทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
- 2.2 แนวคิดการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระพุทธรูปศาสนากับการพัฒนา
- 2.3 แผนยุทธศาสตร์ระดับชาติเกี่ยวกับการควบคุม ป้องกัน โรคอุบัติใหม่
(พ.ศ. 2560 - 2564)
- 2.4 กิจกรรมคณะสงฆ์ 6 ด้าน
- 2.5 หลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารจัดการวัด
- 2.6 ไวรัสโคโรนา (COVID 19)
- 2.7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.8 สรุปกรอบแนวความคิด

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุ หรือ ผู้สูงวัย คือ บุคคลอันเป็นที่เคารพรักของลูกหลาน เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของทุกคนในครอบครัว ลูกหลานควรดูแลเอาใจใส่ท่านด้วยความรักและความเข้าใจ ถึงแม้ว่าสังคมไทยในปัจจุบันจะกลายเป็นสังคมเมือง ที่หลายคนต้องใช้ชีวิตเร่งรีบ แข่งขันกับเวลาโดยเฉพาะคนวัยทำงานอย่างลูก ๆ หลาน ๆ อาจทำให้ไม่ค่อยมีโอกาสดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน แต่มีสุภาษิตหนึ่งกล่าวไว้ว่า “สายน้ำไม่คอยท่า กาลเวลาไม่คอยใคร” ดังนั้น ลูกหลานทุกคนควรตระหนักถึงคุณค่าของเวลาและหาโอกาสปรนนิบัติท่านให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ท่านมีสุขภาพกายและสุขภาพใจที่ดี มีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีตามวัย

2.1.1 ความหมายและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

ความหมายของผู้สูงอายุ คำว่า ผู้สูงอายุ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Elderly person เป็นสถานะของบุคคล ที่มีอายุ ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีความอ่อนแอทางร่างกายและจิตใจ มีเจ็บป่วยหรือ

ความพิการเกิดร่วมด้วย เป็นวัยที่ เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ความเสื่อมทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะมี ความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล วัยสูงอายุเป็นระยะสุดท้ายของชีวิตอาจยาวนาน 10-20 ปี หรือ มากกว่านั้น ถ้ามีการเตรียมตัวเตรียมใจ ก่อนเข้าสู่วัยนี้มาตั้งแต่วัยกลางคน จะสามารถปรับตัวรับ บทบาทวัยสูงอายุได้สมควรแก่ฐานะ ซึ่งเกณฑ์การตัดสินความชรา (Cut – Off Point) อยู่ที่ 60 ปี ที่ใช้กำหนดผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นคนชรา หรือผู้สูงอายุ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเกณฑ์ที่อิงกลุ่มประเทศ โลกที่สาม จากรายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2556) ได้มีการทบทวนวรรณกรรมการศึกษาในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้เรื่องความสูงอายุหรือการ เข้าสู่วัยสูงอายุ จึงได้จำแนกความหมายของผู้สูงอายุได้เป็น 5 ลักษณะใหญ่ ๆ ได้แก่ อายุตามปีปฏิทิน หรืออายุตามวัยเป็นตัวชี้วัดอายุของบุคคล ซึ่งแสดงระยะเวลาจำนวนปีที่บุคคลนั้นมีชีวิตมานับตั้งแต่ เกิด เนื่องจาก อายุตามปีปฏิทินแสดงเป็นตัวเลขที่เฉพาะเจาะจง สามารถนำมาแสดงเปรียบเทียบ ระหว่างบุคคลได้ชัดเจน ทำให้ถูกใช้เป็นเกณฑ์บ่งชี้อายุและการสูงอายุของบุคคลที่แพร่หลาย และ เป็นที่ยอมรับมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์อายุอื่น ๆ อายุทางชีววิทยา บางครั้งเรียกว่า อายุเชิง ฟังก์ชัน (Functional Age) หมายถึง อายุที่อธิบายด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกาย (Physical Aging) และการเปลี่ยนแปลงของสภาพจิตใจของบุคคล (Psychological aging) ซึ่งสะท้อนผ่านการ เปลี่ยนแปลงของลักษณะทางกายภาพเมื่อพิจารณาจากภายนอก (Physical Appearance) สถานะ สุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ (Health Status) หรือความสามารถในการทำบทบาทหน้าที่ของ บุคคล (Functioning) อายุทางสังคม หมายถึง อายุของบุคคลที่อธิบายด้วยการเปลี่ยนแปลงของ สถานภาพและบทบาททางสังคม (Social Status and Social Role) ของบุคคลนั้นซึ่งจะเปลี่ยนแปลง ไปตามลำดับขั้นของช่วงชีวิตคน ในแต่ละช่วงวัยเป็นกระบวนการจัดการทางสังคมที่บ่งบอกถึงจุด เปลี่ยนของการดำรงชีวิตว่าเป็นการก้าวเข้าสู่วัยสุดท้ายของชีวิตที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิถีการ ดำเนินชีวิตปกติ มีนัยความหมายแห่งการพักผ่อนหรือการเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ชอบ เช่น การ เปลี่ยนแปลงสถานะความสัมพันธ์ในครอบครัวจากความเป็นพ่อเป็นแม่ก้าวเข้าสู่สถานะใหม่เป็นปู่ย่า ตายาย อายุทางอัตวิสัย ในที่นี้อาจเป็นได้ทั้งอัตวิสัยในระดับบุคคลซึ่ง หมายถึง อายุที่วัดประเมินหรือ บ่งชี้จากประสบการณ์ส่วนบุคคลของบุคคลนั้น ๆ หรืออัตวิสัยในระดับชุมชนซึ่ง หมายถึง การสูงอายุ ของบุคคล ซึ่งตัดสินโดยการรับรู้ค่านิยมและบรรทัดฐานของชุมชน หรือสังคมนั้น ๆ ที่บุคคลอาศัยอยู่ ภาวะการณ์สูงอายุในมิติอื่น ๆ เป็นการพิจารณาจากมุมมองอื่น ๆ ที่แต่ละคนแต่ละสังคม ให้ความสนใจ เช่น การเสนอให้ใช้เกณฑ์จำนวนปีที่คาดว่าบุคคลนั้นจะมีชีวิตอยู่ต่อไปข้างหน้า (Remaining life

Expectancy) เป็นเกณฑ์กำหนดอายุเริ่มต้นของความสูงอายุก่อนที่การใช้จำนวนปีปฏิทินที่บุคคลมีอยู่มาแล้วซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน การไข่มุมมองเชิงนโยบายด้านสิทธิและสวัสดิการอาจพิจารณาจากระดับของความเปราะบาง (Vulnerability) ระดับความยากลำบาก (Hardship) และความต้องการความช่วยเหลือหรือความคุ้มครองทางสังคมของบุคคลนั้น ๆ ร่วมกับการพิจารณาการสูงอายุตามปฏิทินหรือตามสภาพร่างกายหรือลักษณะภายนอก (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2556)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีความอ่อนแอทางร่างกายและจิตใจมีเจ็บป่วยหรือความพิการเกิดร่วมด้วย เป็นวัยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ความเสื่อมทางร่างกายและจิตใจ และความต้านทานโรคน้อยลงความสามารถด้านการปรับตัวและบทบาททางสังคมของแต่ละบุคคลจะมีความสามารถที่แตกต่างกันออกไป ผู้สูงอายุจะมีลักษณะและปัจจัยที่ทำให้เกิดความชรา รวมทั้งการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมแตกต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหาส่วนตัว ทางด้านร่างกายความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคลที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งได้มีการใช้ความหมายของผู้สูงอายุนี้นี้เป็นการกำหนดช่วงที่ผู้สูงอายุมีโอกาสเริ่มได้รับสิทธิต่าง ๆ จากทางราชการด้วย

2.1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

การศึกษาเรื่องเกี่ยวกับผู้สูงอายุเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งเรียกว่า Gerontology ประกอบด้วยวิชาหลายสาขา อาทิ วิชาการทางการแพทย์ การพยาบาล จิตวิทยา สังคมวิทยา เป็นต้น มีทฤษฎีอธิบายเกี่ยวกับความสูงอายุลหลายทฤษฎี ได้แก่

1) ทฤษฎีทางชีววิทยา (Biological Theory) เป็นทฤษฎีที่พยายามอธิบายสาเหตุของความชราและกระบวนการทางชีววิทยาในวัยสูงอายุประกอบด้วยทฤษฎีต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ทฤษฎีว่าด้วยคอลลาเจน (Collagen Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุสารที่เป็นส่วนประกอบของคอลลาเจน (Collagen) และไฟบรัสโปรตีน (Fibrous protein) จะมีจำนวน เพิ่มขึ้นและเกิดการจับตัวกันมาก ทำให้เส้นใยหดสั้นเข้าปรกฏรอย่นมากขึ้น การจับตัวของเส้นใยจะมีมากในช่วงอายุ 30-50 ปี บริเวณที่มีการจับตัวสูง ได้แก่ ผิวหนัง กระดูก กล้ามเนื้อและหัวใจ

1.2 ทฤษฎีว่าด้วยภูมิคุ้มกัน (Immunological Theory) ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าเมื่ออายุมากขึ้นร่างกายจะสร้างภูมิคุ้มกันตามปกติลดลง พร้อมกับสร้างภูมิคุ้มกันชนิดทำลายตัวเองมากขึ้น ทำให้ร่างกายต่อสู้กับเชื้อโรคได้ไม่ดี เจ็บป่วยง่ายและภูมิคุ้มกันชนิดทำลายตัวเองจะไปทำลาย

เซลล์ต่าง ๆ ของร่างกาย โดยเฉพาะเข้าไปทำลายเซลล์ที่เจริญเต็มที่แล้วไม่มีการแบ่งตัวใหม่ เช่น เซลล์สมอง เซลล์กล้ามเนื้อหัวใจ ทำให้หัวใจวายได้ง่าย

1.3 ทฤษฎีว่าด้วยยีน (Genetic Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการสูงอายุนั้นเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นตามกรรมพันธุ์ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของอวัยวะบางส่วนในร่างกายคล้ายคลึงกันหลายชั่วคนเมื่อมีอายุมากขึ้น เช่น ลักษณะศีรษะล้าน ผมหงอกเร็ว เป็นต้น ลักษณะดังกล่าว จะพบในบางคนเท่านั้น แม้จะมีอายุเท่ากัน

1.4 ทฤษฎีว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงและความบกพร่องของเซลล์ร่างกาย (Somatic mutation and Error Theories) ทฤษฎีแรกกล่าวถึงภาวะการแบ่งตัวผิดปกติ ทำให้เกิดการสูงอายุได้เร็วขึ้น เช่น การได้รับรังสีเล็กน้อยเป็นประจำหรือได้รับขนาดสูงทันที จะมีผลทำให้เซลล์ชีวิตสั้นลง ส่วนทฤษฎีความผิดพลาด เชื่อว่าเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างของ DNA (Deoxy ribonucleic acid) และถูกส่งต่อไปยัง RNA (Ribonucleic acid) และมีการสังเคราะห์เอนไซม์ใหม่ที่มีผลต่อกระบวนการเผาผลาญซึ่งอาจเสื่อมหรือสูญเสียสมรรถภาพ ถ้าจำนวน RNA ลดลงมากมีผลทำให้เสียชีวิต

1.5 ทฤษฎีว่าด้วยการชำรุดและสึกหรอของร่างกาย (Wear and Tear Theory) ทฤษฎีนี้เปรียบสิ่งมีชีวิตทั้งหลายเหมือนเครื่องจักร โดยเชื่อว่าหลังจากการใช้งานครั้งแล้วครั้งเล่าย่อมมีการสึกหรอ แต่สิ่งมีชีวิตต่างกับเครื่องจักร ตรงที่สามารถซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอเองได้ เนื้อเยื่อบางชนิด เช่น ผิวหนัง เยื่อบุทางเดินอาหาร เม็ดเลือดแดง มีการสร้างเซลล์ใหม่ขึ้นมาทดแทนเซลล์เก่าที่ตายไปอย่างต่อเนื่อง เป็นการชะลอความเสื่อมและถดถอยแต่ในระบบเซลล์อื่น ๆ เช่น เซลล์ประสาท และเซลล์กล้ามเนื้อจะไม่มีการเพิ่มเซลล์ใหม่อีก เมื่อเข้าสู่การมีอายุการเสริมสร้างจะต่างจากพวกแรก คือ เป็นการเสริมสร้างภายในเซลล์เดิม ประสิทธิภาพในการซ่อมแซมเสริมจึงด้อยกว่า จึงชะลอความเสื่อมและถดถอยได้น้อยกว่าซึ่งจะเห็นว่า ถ้าหน้าที่ของร่างกายทั้งโครงสร้างมีการใช้ก็จะทำให้เกิดการหมดอายุ ถ้ามีการใช้มากมีผลทำให้เกิดการสูงอายุเร็วขึ้น

1.6 ทฤษฎีว่าด้วยการบกพร่อง (Deprivation Theory) เมื่อคนมีอายุมากขึ้นจะมีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากความเสื่อมที่เกิดขึ้นที่ผนังเซลล์ของระบบต่าง ๆ ภายในร่างกายเป็นผลให้การดูดซึมหรือการส่งผ่านออกซิเจนและสารอาหารต่าง ๆ ในหลอดเลือดไปสู่เซลล์ของอวัยวะต่าง ๆ ได้รับออกซิเจนและสารอาหารไม่เพียงพอ อวัยวะต่าง ๆ จึงเสื่อมลง

1.7 ทฤษฎีว่าด้วยการสะสมของสารพิษในร่างกาย (Accumulation Theory)

ทฤษฎีนี้กล่าวว่า ในน้ำเหลือง (Serum) ของคนหรือสัตว์ที่สูงอายุมีการสะสมของสารบางอย่าง เช่น การสะสมของสารพิษ ในร่างกายอาจเป็นโปรท ตะกั่ว เกลือ น้ำตาล ไขมัน ซึ่งมีผลทำให้เซลล์หยุดการเจริญเติบโต ทำให้ประสิทธิภาพการซึมผ่านของผนังเซลล์ลดลงและส่งผลให้การทำงานของอวัยวะต่าง ๆ เสื่อมลงและเสียไปในที่สุด

1.8 ทฤษฎีว่าด้วยการสะสมของสารอนุมูลอิสระ (Free Radical Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการทำลายเซลล์ภายในร่างกาย เป็นผลมาจากการสะสมของอนุมูลอิสระ ซึ่งเป็นสารประกอบทางเคมีที่เกิดขึ้นจากปฏิกิริยาเคมีขั้นสุดท้ายของออกซิเจนภายในเซลล์ปกติ สารประกอบเคมีเหล่านี้จะมีปฏิกิริยาสูงกับสารอื่น ๆ ภายในเซลล์โดยเฉพาะสารที่ไม่ละลายในไขมัน จึงเกิดการทำลายและร้าวของผนังเซลล์ได้ง่าย ทำให้มีคอลลาเจนและอีลาสตินเกิดขึ้นมากมายจนเนื้อเยื่อเสียความยืดหยุ่นไป

1.9 ทฤษฎีการปรับตัวต่อภาวะเครียด (Stress Adaptation Theory) ทฤษฎีนี้อธิบายว่าบุคคลที่มีภาวะเครียดในชีวิตประจำวันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของร่างกายโดยต่อมใต้สมอง (Pituitary gland) และต่อมหมวกไต (Adrenal gland) หลั่งฮอร์โมนเพื่อช่วยให้บุคคลสามารถอดทนต่อภาวะเครียดเหล่านั้น คือ Adrenocorticotrophic hormone (ACTH) ซึ่งฮอร์โมน ACTH นี้มีส่วนผสมของสารสเตียรอยด์ (Steroids) ที่ช่วยให้บุคคลนั้นมีพลัง มีความเข้มแข็ง อดทน แต่หากฮอร์โมนนี้มีอยู่ในร่างกายต่อเนื่องกันเป็นเวลานานเกิน 6 เดือนขึ้นไปฮอร์โมนนี้จะกลับมาทำร้ายร่างกาย โดยไปกระตุ้นให้ระบบประสาทอัตโนมัติสายพาราซิมพา เติบโตทำงานเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดภาวะความดันโลหิตสูงมีการเพิ่มระดับน้ำตาลในกระแสเลือด มีการเพิ่มระดับไขมันในกระแสเลือดเกิดการเพิ่มระดับน้ำย่อยในกระเพาะอาหาร ทำให้อวัยวะภายในเกิดการเสื่อมถูกทำลายมากขึ้น ภูมิคุ้มกันลดลง ทำให้อวัยวะอ่อนแอเจ็บป่วยได้ง่ายและเมื่อร่างกายป่วยแล้วจะฟื้นตัว ได้ยาก ดังนั้นบุคคลที่มีความเครียดติดต่อกันเป็นเวลานาน ๆ ก็จะล้มป่วยจนยากที่จะเยียวยา ทำให้สุขภาพทรุดโทรมและถึงแก่ความตาย (Selye, 1978 : 65-78, 1983 : 239-265 อ้างถึงในลิขิต กาญจนารักษ์, 2547:153-154)

2) ทฤษฎีทางจิตวิทยา (Psychological Theory) เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงการพัฒนาการตามแต่ละช่วงวัย บุคลิกภาพของแต่ละวัย ตลอดจนความต้องการขั้นพื้นฐานที่ทุกคนปรารถนาประกอบด้วยทฤษฎีต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ทฤษฎีปัญญา (Intelligence Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้สูงอายุที่ยังปรารถนาเปลี่ยนแปลงและคงความเป็นปราชญ์อยู่ได้เพราะเป็นผู้ที่มีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอมีการค้นคว้าและ

พยายามที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ผู้ที่มีลักษณะเช่นนี้ได้ต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพดีและมีฐานะทางเศรษฐกิจ

2.2 ทฤษฎีของอีริกสัน (Erikson's Epigenetic Theory) อีริกสัน ได้แบ่งพัฒนาการทางบุคลิกภาพของชีวิต โดยเน้นความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างช่วงอายุของคนเรากับความต้องการด้านเจตคติและทักษะ และความต้องการด้านจิตใจเป็น 8 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะทารก (Infancy period) อายุ 0-2 ปี เป็นลักษณะของความเชื่อถือไว้วางใจกับไม่มีความเชื่อถือไว้วางใจ

ระยะที่ 2 วัยเริ่มต้น (Toddler period) อายุ 2-3 ปี เป็นลักษณะของความอิสระกับความละอาย ความสงสัย ไม่แน่ใจ

ระยะที่ 3 ระยะก่อนไปโรงเรียน (Preschool period) อายุ 3-6 ปี เป็นลักษณะของความคิดริเริ่มกับความรู้สึกผิด

ระยะที่ 4 ระยะเข้าโรงเรียน (School period) อายุ 6-12 ปี เป็นลักษณะของความขยันหมั่นเพียรกับความรู้สึกด้อย

ระยะที่ 5 ระยะวัยรุ่น (Adolescent period) อายุ 12-20 ปี เป็นลักษณะของทำงานเข้าใจรู้จักตนเองได้ กับความสับสนไม่เข้าใจตนเอง

ระยะที่ 6 ระยะต้นของวัยผู้ใหญ่ (Early adult period) อายุ 20-40 ปี เป็นลักษณะของความใกล้ชิดสนิทสนมและความเป็นปึกแผ่นกับความโดดเดี่ยวอ้างว้าง

ระยะที่ 7 ระยะผู้ใหญ่ (Adult period) อายุ 40-60 ปี เป็นลักษณะของการให้กำเนิดและเลี้ยงดูบุตรกับการหมกมุ่นใส่ใจแต่ตนเอง

ระยะที่ 8 ระยะวัยสูงอายุ (Aging period) เป็นลักษณะของความมั่นคงสมบูรณ์ กับความหมดหวัง หมดอาลัย ในช่วงวัย ระยะที่ 7 และ ระยะที่ 8 เป็นช่วงที่ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแล ระยะที่ 7 อยู่ในช่วงอายุ 40-60 ปี เป็นช่วงวัยที่มีความทะเยอทะยาน มีความคิดสร้างสรรค์ต่าง ๆ ต้องการสร้างความสำเร็จในชีวิต ถ้าในช่วงวัยนี้ประสบความสำเร็จ จะส่งผลให้มีความมั่นคง มีความภาคภูมิใจในตนเอง และสืบทอดต่อไปยังรุ่นลูกหลาน อีริกสันเรียกกลุ่มนี้ว่า “Generativity” แต่ถ้าในช่วงวัย ระยะที่ 7 ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต เมื่อสู่วัยสูงอายุจะขาดความกระตือรือร้น กลุ่มนี้เรียกว่า “Stagnation”

2.3 ทฤษฎีพัฒนาการของเพค (Peck's Developmental Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า

ผู้สูงอายุวัยต้น คืออายุ 55-75 ปี และผู้สูงอายุวัยปลาย คือ 75 ปี ขึ้นไป มีความแตกต่างต่างกันทั้งลักษณะนิสัยและการปฏิสัมพันธ์ทางด้านจิตวิทยาสังคม โดยผู้สูงอายุมีการพัฒนา 3 ประการ คือ

1.ความสามารถในการแยกความแตกต่างของตนกับบทบาท ในช่วงชีวิตที่ผ่านมาความภาคภูมิใจในตนเองและความรู้สึกที่ตนเองมีค่าขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่การงาน ในทางตรงกันข้ามเมื่อเกษียณอายุบางคนจะมีความรู้สึกไร้ค่า แต่ถ้าความรู้สึกภาคภูมิใจและความมีคุณค่าในงานไม่ได้มาจากตำแหน่งหน้าที่ที่เคยทำหลังเกษียณอายุ ความรู้สึกนั้นก็ยังคงมีอยู่ เช่น ผู้สูงอายุที่ชอบปลูกต้นไม้ก็จะพึงพอใจหลังเกษียณอายุ ที่ได้ทำสิ่งที่ต้องการแทนงานอาชีพที่เคยทำเป็นประจำ

2. ความสามารถทางร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ ถ้าผู้สูงอายุนึกถึงสภาพร่างกายที่ยังมีความแข็งแรงและยอมรับความสามารถทางร่างกายที่ลดลงพยายามปรับตัวให้เหมาะสมแล้วชีวิตจะพบแต่ความสุขแต่ถ้าผู้สูงอายุนึกถึงความถดถอยของร่างกายจะทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข และความพอใจลดลง

3. การยอมรับว่าร่างกายของตนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ การยอมรับเช่นนี้ทำให้ผู้สูงอายุยอมรับความตายโดยไม่รู้สึกหวาดกลัว ในทางตรงกันข้ามคนที่ยึดติดกับสภาพร่างกายขณะที่อยู่ในวัยที่อายุน้อยกว่า ก็พยายามยืดชีวิตไว้ให้ยาวนานที่สุดโดยไม่พึงพอใจ กับสภาพที่เป็นอยู่ มีความหวาดกลัวกับความตาย

2.4. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการพื้นฐานของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of needs Theory) มาสโลว์ ได้อธิบายว่ามนุษย์จะมีลำดับขั้นตอนความต้องการไม่เหมือนกัน มีธรรมชาติ ใฝ่ดีสร้างสรรค์ความดี ประารถความเจริญก้าวหน้า รู้จักคุณค่าในตนเอง รู้จักผิดชอบชั่วดี มีความรับผิดชอบในชีวิต ทุกสิ่งเกิดจากการเลือกของตนเอง ที่สำคัญคือมนุษย์มีความปรารถนา จะประจักษ์รู้จักตนเอง และความสามารถเฉพาะของตนเอง เพื่อใช้ความรู้ ความสามารถของ ตนเองอย่างเต็มที่ ถ้ามนุษย์อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีเอื้อต่อการวิวัฒนาการแล้ว เขาก็จะพัฒนาไปสู่ความมุ่งดี ความเจริญของบุคลิกภาพและวุฒิภาวะเสมอ มาสโลว์ ได้กล่าวถึงความต้องการพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย ความต้องการความรัก และความเป็นเจ้าของ ความต้องการการได้รับการยกย่องนับถือ ความต้องการที่จะเข้าใจ ประจักษ์ตนเองอย่างแท้จริง ตามลำดับเมื่อบุคคลได้รับการตอบสนองความต้องการในระดับหนึ่ง เขาจะพยายามที่จะแสวงหาความต้องการในระดับที่สูงขึ้น เมื่อบุคคลอายุมากขึ้น ความต้องการขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองแล้ว ผู้สูงอายุจึงต้องการที่จะเป็นผู้ที่มีอำนาจในตนเอง มีความเป็นอิสระตลอดจนการ

ปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลรอบข้าง และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

2.5 ทฤษฎีของจุง (Jung's Theory of Individualism) ทฤษฎีนี้อธิบายว่าบุคคลเมื่อเข้าวัยกลางคน มักจะเริ่มถามตัวเองเกี่ยวกับคุณค่า ความเชื่อของตนเอง หรือความฝันต่าง ๆ ที่ยังไม่ได้ทำ ซึ่งจะเป็นช่วงที่บุคคลจะค้นหาเป้าหมายในชีวิตของตนเอง เขามักจะถามว่าอะไรที่เขาารู้สึกว่าอยากจะทำแต่ยังไม่ได้ทำ และมักจะพยายามค้นหาคำตอบนั้น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะสามารถยอมรับในการกระทำที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นความสำเร็จหรือข้อบกพร่อง ที่เกิดขึ้นกับเขาในอดีต

2.6 ทฤษฎีของบุเลอร์ (Course Of Human life Theory) Buhler ได้ อธิบายเกี่ยวกับ บุคลิกภาพของผู้สูงอายุว่า แต่ละคนจะมีเป้าหมายในชีวิตที่แตกต่างกัน ซึ่งทุกคนจะใช้ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ที่ดี ที่เขาสามารถบรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ หรือประสบการณ์ที่ผิดพลาดหรือล้มเหลว เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขในปัจจุบัน โดยผ่านกระบวนการทบทวนชีวิต เรียกว่า “Life review process” ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้สูงอายุทบทวนถึง ช่วงวัยต่าง ๆ ในชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและนำประสบการณ์ต่าง ๆ มาปรับปรุงหรือคงไว้ เพื่อที่จะทำให้พวกเขาบรรลุเป้าหมายในชีวิตได้

3) ทฤษฎีทางสังคมวิทยา (Sociological Theory) เป็นทฤษฎีที่อธิบายสาเหตุที่ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงของสถานะ เนื่องจากพัฒนาการของแต่ละบุคคลและผลจากการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม โดยเชื่อว่าถ้าสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จะทำให้สถานะของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งอธิบายตามแนวคิด ประกอบด้วยทฤษฎีต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ทฤษฎีการลดบทบาทการเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม (Disengagement Theory) ทฤษฎีนี้ระบุว่า เป็นเรื่องธรรมดาและหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ผู้สูงอายุจะต้องลดกิจกรรมและบทบาททางสังคม เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้สูงอายุพยายามจะหลีกเลี่ยงหนีจากความกดดันและความตึงเครียด โดยการถอนตัวออกจากสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการที่รู้สึกว่าตนเองมีความสามารถลดลง นอกจากนี้ทฤษฎีการแยกตนเอง เชื่อว่าการที่ผู้สูงอายุไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมและบทบาททางสังคมนั้นเป็นการถอนสภาพของตนเองออกจากคนหนุ่มสาวหรือคนที่จะมีบทบาทหน้าที่ได้ดีกว่า ทฤษฎีนี้มีความเห็นว่าตามปกติแล้วผู้สูงอายุจะลดกิจกรรมให้น้อยลง ในขณะที่จะปรับตนเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงตามปกติของกระบวนการของการเป็นผู้สูงอายุ

3.2 ทฤษฎีระดับชั้นอายุ (Age stratification Theory) ทฤษฎีนี้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดภายในกลุ่มอายุระหว่างชั้นอายุและระหว่างชั้นอายุที่แตกต่างกัน

กล่าวคือทฤษฎีนี้ถือว่าอายุเป็นหลักเกณฑ์สากลที่จะกำหนดบทบาท สิทธิ หน้าที่ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามชั้นอายุจากอายุหนึ่งไปสู่อีกอายุหนึ่ง

3.3 ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory) (ลัดดา สุทนต์, 2545: 13-14) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ กล่าวคือ ผู้สูงอายุจะแสวงหาบทบาททางสังคมใหม่มาทดแทนบทบาททางสังคมเก่าที่ตนสูญเสียไป และยังคงสภาพที่จะพยายามปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่อย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ ตามแนวคิดนี้เชื่อว่า บุคคลไม่ว่าจะหนุ่มสาวหรือ สูงอายุ จะมีบุคลิกภาพและรูปแบบความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไป โดยที่บุคลิก และรูปแบบในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลนั้นจะส่งผลต่อเนื่องไปถึงการดำเนินชีวิต และความพึงพอใจเมื่อบุคคลนั้นอยู่ในวัยสูงอายุ ดังนั้น ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory) จึงพยายามอธิบายถึงการปรับตัวของบุคคลในวัยสูงอายุ กล่าวคือ ผู้สูงอายุจะปรับตัวได้ดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับชีวิตในอดีตที่ผ่านมา ผู้สูงอายุประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับแบบแผนพฤติกรรมการดำเนินชีวิตและความพึงพอใจในชีวิตของบุคคลนั้นตั้งแต่ในอดีตและส่งผล เนื่องมาจากกระทั่งเป็นผู้สูงอายุ

3.4 ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (อ้างถึงใน บพิตร พันธุ์ปัทมา, 2546) ทฤษฎีกิจกรรมได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในสังคมเดียวกัน จะมีความต้องการทางจิตวิทยาเหมือนบุคคลวัยกลางคนในสังคมเดียวกัน เมื่ออย่างเข้าสู่วัยสูงอายุ บุคคลนั้น ควรจะเข้าร่วมกิจกรรมในความสนใจของบุคคลวัยกลางคนได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในชีวิต ทฤษฎีกิจกรรม มีแนวความคิดตรงข้ามกับทฤษฎีการไร้ภาระผูกพัน คือให้แนวความคิดว่าถ้าผู้สูงอายุต้องการมีชีวิตในวัยสูงอายุอย่างมีความสุข ก็จงทำกิจกรรมทุกอย่าง ตามกำลังและความสามารถของตนเองด้วยความพึงพอใจและเพลิดเพลิน ทฤษฎีกิจกรรมยังได้แสดงให้เห็นคุณค่าของการตัดสินใจหลายประการโดยเฉพาะการตัดสินใจที่อิงความกระฉับกระเฉงมากกว่าความเสื่อม เป็นการสนับสนุนด้านความสุขมากกว่าความทุกข์ ประการสุดท้ายทฤษฎีกิจกรรมเชื่อว่ากิจกรรมทางสังคมเป็นส่วนสำคัญของมนุษย์ ทุกเพศ ทุกวัย กิจกรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สูงอายุเพื่อสุขภาพและชีวิตที่ดี บุคคลที่มีกิจกรรมสูงและรักษาระดับ กิจกรรมทางสังคมของตนไว้ เมื่ออย่างเข้าสู่วัยสูงอายุ จะทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตของตนเองสูง มีภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองที่ดี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จที่ได้ประสบในชีวิตสูงอายุ ทฤษฎีนี้สามารถนำมาอธิบายได้ว่าผู้สูงอายุควรจะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอ โดยเฉพาะกับคนวัยเดียวกัน ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุได้แสดงออกถึง

ความสามารถอย่างเต็มที่ และจะทำให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นมีความสุข มีความพึงพอใจในชีวิตเกิดความรู้สึกที่ดีต่อสังคม และสามารถที่จะถ่ายทอด หรือแนะนำสิ่งที่จะเกิดประโยชน์ต่อสังคมได้

3.5 ทฤษฎีภาวะถดถอย (Disengagement Theory) เป็นทฤษฎีที่อธิบายในสิ่งที่ตรงข้ามกับทฤษฎีกิจกรรม เสนอโดย William Henry (อ้างถึงใน พิสิษฐ์ นิติวรคุณาพันธุ์, 2531: 11-12) กล่าวว่าเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้สูงอายุจะลดกิจกรรมและบทบาทของตนเองลง ซึ่งเป็นผลจากการที่รู้สึกว่าตนเองมีความสามารถที่ลดลงและการที่ผู้สูงอายุไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมและบทบาท ทางสังคม เป็นการถอนสถานภาพและบทบาทของตนเองให้แก่หนุ่มสาวหรือคนที่จะมีบทบาท หน้าที่ที่ดีกว่า ทั้งนี้เพราะสังคมต้องการคนที่มีทักษะใหม่และคนรุ่นใหม่เข้าไปแทนที่

3.6 ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) นักสังคมวิทยาอธิบายถึงการปรับตัวของผู้สูงอายุ (ลัดดา สุหนต์, 2551: 10-11) ว่าบุคคลมีการปรับตัวต่อความสูงอายุและการเป็นผู้สูงอายุ กล่าวคือ ตลอดช่วงชีวิตที่ผ่านมาแต่ละบุคคล จะผ่านบทบาททางสังคมมาหลายบทบาท เช่น บทบาทของการเป็น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น บทบาทเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่แยกแยะสถานภาพ ทางสังคม รวมทั้งทัศนคติที่มีต่อตนเอง บทบาททางสังคมที่แต่ละบุคคลมีประสบการณ์จะมีส่วนสัมพันธ์กับอายุ ซึ่งอายุจะเป็นสิ่งที่ใช้กำหนดบทบาทความคาดหวังที่เหมาะสมในทางสังคมแล้ว อายุยังใช้เป็นเครื่องมือกำหนดความเหมาะสมหรือพฤติกรรมของสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่อยู่ในบทบาทสังคมนั้นอีกด้วย ทั้งนี้บทบาททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จะทดแทนบทบาทที่สูญเสียไปไม่ได้ขึ้นอยู่กับบทบาททางสังคมเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามทฤษฎีบทบาท ยังสามารถช่วยให้สังคมเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้กลับมามีบทบาททางสังคมอีก เช่น ในรูปแบบ ของอาสาสมัคร กลุ่มเพื่อน หรือการส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ของตนเองให้แก่คนในชุมชนอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังมีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม เป็นทรัพยากรบุคคลที่สามารถกระตุ้นหรือจรรโลงวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของสังคมโดยเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมโดยบทบาทที่สำคัญ ได้แก่

1) บทบาททางสังคม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมีบทบาททางสังคมในชุมชน ด้วยการเข้าไปมีบทบาทและแสดงภูมิปัญญาทางศาสนา ถ่ายทอดและปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ตักบาตร ทำบุญร่วมงานวัด รวมไปถึงการช่วยเหลือวัด เป็นกรรมการวัด บทบาททางสังคมด้านสาธารณะประโยชน์ เช่น ผู้นำชุมชน อาสาสมัคร ลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้น อนึ่งยังมีอีกบทบาทที่พบน้อยมาก ในสังคมปัจจุบัน คือ บทบาทการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทการทะเลาะกันชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมปัจจุบันทำให้คุณค่าของผู้สูงอายุลดลง

2) บทบาททางวัฒนธรรม การจรรโลงและถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ให้คงอยู่และสืบต่อไปนั้น เป็นบทบาทสำคัญที่ผู้สูงอายุจะเข้าไปร่วมเกี่ยวข้อง เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นเรื่องของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเริ่มตั้งแต่การเริ่มต้นชีวิตครอบครัว คือการแต่งงาน ตั้งแต่ขั้นตอนการสู่ขอไปจนถึงการเข้าพิธีแต่งงาน การมีบุตร การโกนผมไฟ การบวชพระ และการทำพิธีศพ เหล่านี้ต้องอาศัยผู้เฒ่าผู้แก่มาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ในการทำกิจกรรมดังกล่าวทั้งสิ้น ผู้สูงอายุจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคม เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ทั้งทางด้านพิธีกรรมทางศาสนา ประเพณีต่าง ๆ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุยังมีบทบาทและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นซึ่งขึ้นอยู่กับการทำงาน กำลังกาย กำลังเงิน ความรู้ ความสามารถทางกายและจิตใจ บทบาททางสังคมของผู้สูงอายุยังขึ้นอยู่กับการณ์ที่ผู้อื่นให้ความสำคัญอีกด้วย อีกทั้งบทบาทของผู้สูงอายุทางสังคมที่แสดงออกทางด้านสถานภาพ ได้แก่ การเป็นผู้นำด้านวิทยาด้านต่าง ๆ เช่น มีความรู้ ความเชี่ยวชาญทางสังคม ในการให้คำปรึกษาแนะนำ รวมทั้งวิธีการดำเนินงานในกิจกรรมด้านต่าง ๆ สามารถกระตุ้นเตือนหรือจรรโลงวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ให้คงอยู่สืบทอดอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาของ Robert Havighurst ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับชีวิตวัยผู้ใหญ่ที่เมืองแคนซัส (Kansas City) มลรัฐแคนซัส สหรัฐอเมริกา โดยทำการสัมภาษณ์ชาวอเมริกาผิวขาว ฐานะปานกลาง ที่มีสุขภาพดี อายุระหว่าง 50-90 ปี จำนวน 300 คน โดยทำการสัมภาษณ์เป็นระยะ ๆ ตลอดช่วงเวลา กว่า 6 ปี ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตด้วยความกระฉับกระเฉง คล่องแคล่ว โดยมีกิจกรรมที่ต้องให้ปฏิบัติอยู่เสมอ ๆ จะมีความพึงพอใจในชีวิตและปรับตัวในการเป็นผู้สูงอายุได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่เฉื่อยชา ปราศจากการเข้าร่วมกิจกรรม หรือบทบาทหน้าที่ทางสังคมใด ๆ (สมจิต หนูเจริญกุล , 2539)

ดังนั้นการที่บุคคลในวัยกลางคนที่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือมีบทบาททางสังคมบ่อย ๆ เป็นประจำและสม่ำเสมอ นั้น เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุบุคคลเหล่านั้นก็ยังคงไว้ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าไปมีบทบาทส่วนร่วมทางสังคม ทฤษฎีกิจกรรมเชื่อว่าบุคคลวัยสูงอายุจะมีการปรับตัวได้ดีทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม แสดงให้เห็นถึงความพึงพอใจในชีวิตของตนเองส่งผลต่อความสำเร็จที่ได้ประสบความสำเร็จในชีวิต มีภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองที่ดี เกิดความสุขในชีวิต และรู้สึกที่ดีต่อสังคม สามารถแบ่งปันประสบการณ์ที่ได้รับให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้ ส่วนบุคคลที่มีการสูญเสียบทบาทมากจะมีความพึงพอใจในชีวิตต่ำ เช่นเดียวกับ สำเนียง พาดิบุตร (อ้างถึงใน

ลัดดา สุหนต์, 2551: 12) ที่กล่าวถึงกิจกรรม ว่าหมายถึงการที่บุคคลพอใจและกระทำการต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของตน โดยกล่าวว่าทฤษฎีกิจกรรมจะคำนึงถึงกระบวนการการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและด้านสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการผู้สูงอายุ และมีผลกระทบต่อกันที่เชื่อว่าการที่ผู้สูงอายุได้ลดบทบาททางสังคมของตนเอง ผลที่ตามมาคือทำให้ผู้สูงอายุไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ-อารมณ์ กิจกรรมจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความเพลิดเพลิน เกิดความพึงพอใจในชีวิต มีบุคลิกที่กระฉับกระเฉง เกิดภาพพจน์ที่ดีแก่ตนเอง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ทิพย์อรุณ สมภู (2552: 12) ได้กล่าวว่า การทำกิจกรรมภายในครอบครัว การมีกิจกรรมทางสังคม และการมีงานอดิเรกทำของผู้สูงอายุนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความรู้สึกที่ทำให้ตนเองมีคุณค่า และมีความหมาย ซึ่งกิจกรรมที่ทำนั้นจะต้องทำเป็นประจำและสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้สูงอายุไม่เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายและเหงาอันเป็นสาเหตุของการเสื่อมถอยทางด้านจิตใจ และจะมีผลต่อสุขภาพร่างกายที่ทรุดโทรมตามมา คุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุจึงขึ้นอยู่กับการทำกิจกรรมที่ผู้สูงอายุเองนั้นสามารถทำให้เป็นปกติและดำรงกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมือนกันกับช่วงวัยกลางคนให้ได้มากที่สุด ตลอดจนการพัฒนาตนเองด้วยการรักษากิจกรรมทางสังคม กายภาพ และยามว่างอยู่เสมอ

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าแนวคิดทฤษฎีมีความสำคัญอย่างยิ่งและมีความสัมพันธ์กันทุกทฤษฎี กล่าวคือ เมื่อถึงวัย ที่ผู้สูงอายุเกิดสภาวะถดถอยจึงทำให้เกิดการลดกิจกรรมหรือบทบาทของตนเอง ลดลงรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถที่ลดลงส่งผลให้ไม่อยากเข้าร่วมไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมและบทบาททางสังคมคือการถอนสภาพของตนเองให้แก่หนุ่มสาวหรือคนที่มียุวกาได้ดีกว่า ซึ่งทฤษฎีบทบาทได้อธิบายไว้ว่าผู้สูงอายุจะผ่านบทบาททางสังคม มาหลายบทบาทจะเป็นสิ่งแยกแยะสภาพทางสังคม รวมถึงความเหมาะสมหรือพฤติกรรมของบุคคลที่ปฏิบัติ อยู่ในบทบาทสังคมนั้นด้วย เมื่อบทบาททางสังคมเปลี่ยนไปจะทดแทนบทบาทที่สูญเสียไปไม่ได้ ซึ่งทฤษฎีบทบาทจะช่วยให้สังคมเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้กลับมามีบทบาทอีกครั้ง ในรูปแบบของอาสาสมัคร สาธารณประโยชน์ การเป็นสมาชิกในชมรม การช่วยเหลืองานทางด้านพระพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่งจะสอดคล้องกับทฤษฎีความต่อเนื่องที่กล่าวว่า ผู้สูงอายุจะแสวงหาบทบาททางสังคมใหม่มาทดแทนบทบาทสังคมเก่าที่ตนสูญเสียไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแบบแผนพฤติกรรมการดำเนินชีวิตและความพึงพอใจในชีวิตของบุคคลนั้น ตั้งแต่อดีตจนถึงวัยสูงอายุ โดยทฤษฎีกิจกรรมได้สันนิษฐานว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ในสังคมเดียวกันจะมีความต้องการเหมือนบุคคลวัยกลางคนในสังคมเดียวกัน โดยเชื่อว่ากิจกรรมทางสังคมเป็นส่วนสำคัญ

ของมนุษย์ทุกเพศ ทุกวัย กิจกรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อผู้สูงอายุเพื่อสุขภาพและชีวิตที่ดี ซึ่งหากผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขเกิดความพึงพอใจ มีความรู้สึที่ดีต่อสังคม ตลอดจนสามารถแนะนำหรือ ถ่ายทอดสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้

ความต้องการของผู้สูงอายุ ประเทศไทยได้ถือเกณฑ์อายุ 60 ปี ขึ้นไปตามปฏิทินเป็นผู้สูงอายุ ตามเกณฑ์ขององค์การอนามัยโลก และเมื่อพิจารณาถึงความต้องการของผู้สูงอายุ พบว่า ความต้องการของผู้สูงอายุ ไม่ได้แตกต่างจากความต้องการพื้นฐานของบุคคลทั่วไปมากนัก ผู้สูงอายุต้องการปัจจัยจำเป็นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต เช่นบุคคลทั่วไป และยังต้องการได้รับการยอมรับ การดูแล และความสุขทางใจเพิ่มอีกด้วย โดยทั่วไปจะแบ่งความต้องการของผู้สูงอายุออกเป็น 3 ประเภท (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร อ้างถึงใน พัทธราภา มนูญภัทราชัย, 2544: 19) คือ

(1) ความต้องการทางกายและจิตใจ (Physical And Psychological Needs)

(2) ความต้องการทางสังคม (Social Needs)

(3) ความต้องการทางเศรษฐกิจ (Economical Needs)

1) ความต้องการทางกายและจิตใจ เป็นความต้องการด้านพื้นฐานที่สุดในชีวิตมนุษย์ เพราะเป็นสิ่งที่ธรรมชาติของร่างกายต้องการ เพื่อมาเสริมสร้างร่างกายให้ดำรงอยู่ได้ ความต้องการด้านนี้ได้แก่ ความต้องการด้านปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาล อันเป็นความต้องการ ทางด้านร่างกายที่มนุษย์ทุกเพศทุกวัยต้องการเหมือนกัน ส่วนความต้องการทางด้านจิตใจ เป็นความต้องการที่เกิดจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล เช่น ความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย (Security Needs) ความต้องการได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition Needs) โดยเฉพาะจากครอบครัวและกลุ่มสังคม ความต้องการมีโอกาask้าวหน้า (Opportunity Needs) โดยเฉพาะเรื่องความสำเร็จของการทำงานในบั้นปลายชีวิต

2) ความต้องการทางสังคม เป็นความต้องการที่เกี่ยวข้องกับความต้องการด้านจิตใจเป็นอย่างมาก ลักษณะความต้องการทางสังคม ได้แก่ ความยกย่องนับถือ ความต้องการให้ผู้อื่นเห็นความสำคัญ ความเป็นเจ้าของ ความมีโอกาสทำในสิ่งที่ปรารถนา สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกมีคุณค่า และ ภาคภูมิใจในตนเอง หากความต้องการดังกล่าวได้รับการตอบสนองจะทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ เกิดความสดชื่นรู้สึกตนเองมีคุณค่าและส่งผลถึงความสุขทางด้านกายและ จิตใจที่สุด

3) ความต้องการทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในภาวะปัจจุบันได้ส่งผล

กระทบต่อผู้สูงอายุเช่นกัน ผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีอาจได้รับผลกระทบน้อยกว่า เพราะมีรายได้และเงินออมที่สามารถนำมาใช้จ่ายได้ แต่ผู้สูงอายุบางกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี มักจะประสบปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม อารมณ์ และจิตใจ ซึ่งจะต้องให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษ การดูแล ผู้สูงอายุนั้นจะออกมาในรูปแบบของบริการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยรัฐและเอกชน ที่รู้จักกันในชื่อของ “บริการสวัสดิการสังคม”

นางลักษณ์ บุญไทย (2539:30) ได้สรุปเกี่ยวกับความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุ ไว้ดังนี้

1) ความต้องการที่จะมีชีวิตอยู่ให้นานยาวที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยไม่ปรารถนาที่จะพบกับความทุกข์ทรมาน ปัญหาต่าง ๆ หรือความขาดแคลนต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตหรือความต้องการที่จะมีชีวิตอยู่จนกว่าความตายจะเข้ามาถึง

2) ความต้องการที่จะได้รับการพักผ่อนในสภาพที่ดีกว่า และเป็นเวลามากขึ้นกว่าเดิม โดยถอนตัวเองออกจากสภาพการทำงานที่ซ้ำซากจำเจและสภาพความเหนื่อยอ่อนของร่างกาย

3) ความต้องการที่จะรักษาหรือคงไว้ซึ่งความภาคภูมิใจต่าง ๆ ที่ตนเองได้รับการยอมรับจากครอบครัวและสังคม หรือสิ่งอื่น ๆ ที่ตนเองเคยมีอยู่ในขณะที่อยู่ในวัยกลางของชีวิต เช่นการมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ความชำนาญต่าง ๆ ความเป็นเจ้าของสิทธิและอำนาจหรืออิทธิพลต่าง ๆ ที่ตนเคยมีหรือเคยได้รับ

4) ความต้องการที่จะคงอยู่ในการได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตแทนที่จะมีบทบาทเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามหรือมีบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำเท่านั้น การมีโอกาสได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น และเข้าร่วมทำกิจกรรมที่น่าสนใจในกลุ่มจะเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้สูงอายุเกิดความพึงพอใจภาคภูมิใจในตนเองและสามารถแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

5) ความต้องการที่จะปลดตัวเองออกจากวิถีการดำเนินชีวิตที่สับสนวุ่นวาย ซึ่งต้องผจญกับการแข่งขันแก่งแย่งชิงดีกัน ซึ่งเรียกร้องเกียรติยศชื่อเสียงและความสะดวกสบายต่าง ๆ ไปจากเขาจากแนวความคิดข้างต้นสรุปได้ว่า ความต้องการของผู้สูงอายุไม่ได้แตกต่างไปจากบุคคลทั่วไป ถึงจะพบปัญหาที่เกิดเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ผู้สูงอายุก็น่ามีความจำเป็นที่ต้องการปัจจัยขั้นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต และยังต้องการความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต การได้รับการยอมรับนับถือ ต้องการให้ผู้อื่นเห็นถึงความสำคัญ ทั้งนี้ความต้องการและการปรับตัวของผู้สูงอายุจึงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว ของกลุ่ม ของชุมชน และของสังคม เพื่อก่อให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ และเป็นการลดปัญหาที่ผู้สูงอายุพบ

กับการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองความต้องการในชีวิตเพื่อนำไปสู่การมีชีวิตที่มีความสุข (อรรถกร เฉยทิม, 2560)

2.2 แนวคิดการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระพุทธศาสนากับการพัฒนา

2.2.1 ความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

พระพุทธศาสนา (Buddhism) เป็นศาสนาประจำชาติไทย ด้วยชนชาติไทยได้นับถือและยกย่องเทิดทูนเป็นสรณะแห่งชีวิต สืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของชาติส่วนใหญ่ มีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนา องค์พระมหากษัตริย์ (The King) ซึ่งทรงเป็นพระประมุขของชาติทุก ๆ พระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงดำรงอยู่ในฐานะเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาตลอดมาตั้งแต่อดีตอันยาวนานจวบจนกาลปัจจุบัน อันแสดงให้เห็นเป็นประจักษ์ว่าพระพุทธศาสนาได้สถิตสถาพร เป็นมิ่งขวัญของชาติไทยตลอดมาทุกยุคทุกสมัย กล่าวได้ว่า ชาติไทยได้มีความเจริญมั่นคง ดำรงเอกราชอธิปไตย สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่โบราณกาล จวบจนกาลปัจจุบัน ก็ด้วยคนไทยทั้งชาติยึดมั่นอยู่ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความเคารพบูชาพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อชีวิตของชาวไทย โดยมีส่วนเสริมสร้างอุปนิสัยของคนในชาติให้รักความสงบ มีความเสียสละ แกล้วกล้า อากาญญ อดทน มีความรักและยึดมั่นอยู่ในสามัคคีธรรม โดยที่พระพุทธศาสนา (Buddhism) เป็นศาสนาประจำชาติไทยมาเป็นเวลาอันยาวนาน พระพุทธศาสนามีอิทธิพลเป็นอันมากต่อความเชื่อและความประพฤติ หรือการดำรงชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ หากมองดูสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน (พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ, 2530) จะเห็นได้ว่า แม้ชาวไทยเราส่วนใหญ่จะเป็นพุทธศาสนิกชน ดังกล่าวแล้ว แต่ส่วนใหญ่มักเป็นกันตามจารีตประเพณี หรือเป็นพุทธศาสนิกชนตามสำมะโนครัว มักไม่ค่อยได้มีโอกาสได้เรียนรู้ ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาได้เท่าที่ควร ทั้งนี้ย่อมสืบเนื่องมาจากสาเหตุ หลายประการด้วยกันความสำคัญของพระพุทธศาสนากับสังคมไทยพระพุทธศาสนา (Buddhism) ถือได้ว่า เป็นศาสนาประจำชาติ และอยู่เคียงคู่กับชาติไทย มาโดยตลอด ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมไทย ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนไทย เพราะคนไทยนำหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันและลักษณะนิสัยของคนไทยมีจิตใจที่ตั้งงามในทุก ๆ ด้าน มีความเป็นมิตรกับทุกคนเป็นต้น

2. พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการปกครองประเทศ กษัตริย์ทุกพระองค์ของไทยได้นำเอาหลักธรรมพระพุทธศาสนาไปใช้ในการปกครองประเทศ เช่น ทศพิธราชธรรมตลอดมา หรือใช้หลัก“ธรรมาธิปไตย”และหลักอภิธานิยธรรม เป็นหลักในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

3. พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจ เนื่องจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนามุ่งเน้นให้เกิดความรักความสามัคคีกัน มีความเมตตากรุณาต่อกัน เป็นต้น จึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชนชาวไทยให้มี ความเป็นหนึ่งเดียวกัน

4. พระพุทธศาสนาเป็นที่มาของวัฒนธรรมไทย ด้วยวิถีชีวิตของคนไทยผูกพันกับพระพุทธศาสนา จึงเป็นกรอบในการปฏิบัติตนตามหลักพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาต่าง ๆ เช่น การบวช การแต่งงาน การทำบุญเนื่องในพิธีการต่าง ๆ การปฏิบัติตนตามประเพณีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมไทยจนถึงปัจจุบัน

5. พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่สังคมไทยส่วนใหญ่นับถือ และสืบทอดกันมาเป็นช้านาน ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญของวิถีชีวิตของคนไทย พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการศึกษา ด้านสังคม และ ด้านศิลปกรรม

6. พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันอยู่อย่างแนบแน่นกับพระพุทธศาสนา ซึมแทรกผสมผสานอยู่ในแนวความคิดจิตใจและกิจกรรมแทบทุกก้าวของชีวิตโดยตลอดเวลายาวนาน โดยยังคงเนื้อหาสาระเดิมที่บริสุทธิ์ไว้ได้ก็มี ถูกดัดแปลงเสริมแต่งตลอดจนปนเปื้อนกับความเชื่อถือและข้อปฏิบัติสายอื่นหรือผันแปรในด้านเหตุอื่น ๆ จนผิดเพี้ยนไปจากเดิมก็มาก

7. พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นเอกลักษณ์ของชาติ การที่พระพุทธศาสนาอยู่กับคนไทยมาช้านาน จึงก่อให้เกิดการซึมซาบเอาหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนาให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ก่อให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยที่ไม่เหมือนกับชาติอื่น ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์เด่น ได้แก่ รักความเป็นอิสระ และความมีน้ำใจไมตรี

8. พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นมรดกของชาติ หลักฐานทางคัมภีร์และศาสนาวัตถุ ซึ่งนักประวัติศาสตร์โบราณคดีเชื่อว่า พระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแพร่ในดินแดนสุวรรณภูมิก่อน พ.ศ. 500 แต่ศรัทธาความเชื่อของปวงชนก็เป็นไปตามยุคสมัย พระพุทธศาสนาจึงรุ่งเรืองและเสื่อมลงตามกาลสมัยด้วย จนกระทั่งพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ได้สถาปนากรุงสุโขทัยและรับเอาพระพุทธศาสนา

เป็นศาสนาประจำชาติ ครั้นราว พ.ศ. 1838 พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้อาราธนาพระสงฆ์ลังกาวงศ์จากนครศรีธรรมราชไปกรุงสุโขทัยและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาจนมั่นคงยืนนานมาถึงปัจจุบันนี้

9. พระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรม คนชาติหนึ่ง ๆ นอกจากมีหน้าที่ต้องพัฒนาประเทศชาติของตนเองแล้ว ก็พึงมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และส่งเสริมอารยธรรมโลกด้วย คนชาติไทยเป็นชนชาติที่เก่าแก่มาคนชาติหนึ่ง มีวัฒนธรรมที่เจริญก้าวหน้าอย่างสูงมาตลอดเวลายาวนาน จึงได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมอารยธรรมของโลกด้วย แม้ว่าจะอยู่ในขอบเขตที่ไม่กว้างนัก ส่วนร่วมที่ว่านี้ก็คือ ศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งพัฒนาขึ้นมาจนมีแบบแผนเป็นของตนเองอย่างที่เราเรียกว่า มีเอกลักษณ์ของความเป็นไทยเด่นชัด ศิลปวัฒนธรรมไทยเหล่านี้มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่

10. พระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่โลก พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานอารยธรรมที่สำคัญของโลกดังได้กล่าวมาแล้ว พระพุทธศาสนายังช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่ชาวโลกได้ หากศึกษาในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนามีทั้งการสร้างสรรค์ อารยธรรมและสันติภาพแก่มวลมนุษย์ นั่นคือพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในประเทศอินเดียหรือชมพูทวีป พระพุทธศาสนาได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอินเดีย กล่าวคือสังคมอินเดียเคยนับถือพระพรหมเป็นเทพเจ้าสูงสุด ผู้สร้าง ผู้บันดาลทุกสิ่ง มีการบูชาัญญเทพเจ้า แล้วก็มีกำหนดมนุษย์เป็นวรรณะต่าง ๆ โดยชาติกำเนิด เป็นกษัตริย์ เป็นพราหมณ์ เป็นแพศย์ เป็นศูทร แล้วก็ถือว่าพราหมณ์เป็นผู้ที่ติดต่อสื่อสารกับเทพเจ้า กับพระพรหม เป็นผู้รู้ความต้องการของพระองค์ เป็นผู้รับเอาคำสอนมารักษา มีการผูกขาดการศึกษา ให้อยู่ในวรรณะสูง คนวรรณะต่ำเรียนไม่ได้ เป็นต้น เมื่อพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในเรื่องเหล่านี้อย่างมากมาย เช่น เรื่อง วรรณะ 4 พระพุทธศาสนาไม่ยอมรับแต่ให้ถือหลักว่า “คนมิใช่ แต่จะประเสริฐหรือต่ำทรามเพราะการกระทำ” แล้วก็ไม่ได้หวังผลจากการอ่อนน้อมบูชาัญญ สอนให้เปลี่ยนการบูชาัญญหรือเลิกการบูชาัญญ ให้หันมาหวังผลจากการกระทำ นี่คือการ “ประกาศอิสรภาพของมนุษย์” (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2543)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติ ด้วยชนชาติได้นับถือและยกย่องเทิดทูนเป็นสรณะแห่งชีวิต สืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านานตั้งแต่โบราณกาล จวบจนกาลปัจจุบัน ก็ด้วยคนไทยทั้งชาติยึดมั่นอยู่ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความเคารพบูชาพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อชีวิตของชาวไทย

2.2.2 ความหมายของการพัฒนา

คำว่า “พัฒนา” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง “ทำให้เจริญ” ดังนั้น การพัฒนามีคือการทำให้เจริญก้าวหน้า เช่น การพัฒนาชุมชน การพัฒนาประเทศ หมายถึง การทำสิ่งเหล่านั้นให้ดีขึ้นเจริญขึ้น สนองความต้องการของประชาชน ส่วนใหญ่ให้ได้ดียิ่งขึ้น การพัฒนาเป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่หยุดนิ่งและมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ การพัฒนาเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือการทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไป โดยมุ่งหมายว่าลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่า หรือ สภาพเก่าแต่โดยธรรมชาติแล้วการเปลี่ยนแปลง ย่อมเกิดปัญหาในตัวเองเพียงแต่ว่า จะมีปัญหา มาก หรือปัญหาน้อย การพัฒนาสามารถตีความหมายได้ 2 ประการ (พระปลัดมณี วัฒนโน (พรมา), 2561) คือ

1. การพัฒนาในความเข้าใจแบบสมัยใหม่ หมายถึง การทำให้เจริญในด้านวัตถุ รูปแบบและในเชิงปริมาณ เช่น ถนน บ้าน ดัชนีชี้วัดทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

2. การพัฒนาในแง่ของพระพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาคนทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ โดยเน้นในด้านคุณภาพชีวิต และหลักของความถูกต้องพอดีซึ่งให้ผลประโยชน์สูงสุด ความกลมกลืน และ ความเกื้อกูลแก่สรรพชีวิต โดยไม่เบียดเบียนทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อมความสำคัญของพระพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมไทย สุภาพรรณ ญ บางช่วง (2526) ได้กล่าวถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาในการพัฒนาว่า พระพุทธศาสนา มีความเหมาะสมกับการพัฒนาสังคมไทยเป็นอย่างดี เพราะหลักพุทธธรรมเป็นการสร้างคนที่มีคุณภาพชีวิต ทำให้คนในสังคมดำเนินชีวิตบนฐานแห่งความจริง รู้จักพึ่งพาตนเอง ขยัน ประหยัด เรียบง่าย ใฝ่สันติ มีศีลธรรม เพื่อแผ่ความรักและปราศจากความเห็นแก่ตัว ดังนั้น ในการแก้ปัญหาการพัฒนาอย่างเหมาะสมเข้าไปเผยแพร่ฟื้นฟูให้แก่ชาวชนบท เพื่อให้สังคมชนบทสามารถประสานการพัฒนาทางด้านวัตถุและจิตใจให้สอดคล้องกลมกลืนกันเพื่อเป้าหมายแห่งความพ้นทุกข์ได้อย่างหมดจดทั้งนี้ต้องเน้นว่า การที่จะมีการพัฒนาทางด้านจิตใจมิได้หมายความว่า จะต้องเลิกการพัฒนาทางด้านวัตถุและสังคม ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปด้วย เพื่อที่จะให้การพัฒนาทางใจนั้นไม่ขัดแย้งกับการพัฒนาด้านวัตถุและสังคม นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตราด การพัฒนาสังคมไทย ตามหลักพระพุทธศาสนา ดร.ชลพรรษ ดวงนภา พัฒนาในแนวทางที่เหมาะสม เป็นการนำให้ส่วนความต้องการของชีวิตทั้ง 3 ด้านของคนเรา

ประสานกลมกลืนกันได้อย่างเหมาะสมในยามที่ประเทศไทย เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ พระพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาของประชาชนให้อยู่อย่างสงบสุข ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าประเทศไทย เรามีพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่ดีคือมี “ทุนทางสังคม” ได้แก่ มีฐานทางเศรษฐกิจที่มั่นคง โดยเฉพาะการเกษตรฐานทางทรัพยากรธรรมชาติที่มั่นคง โดยมีทรัพยากรของประเทศมากมาย มีดินดี น้ำดี เหมาะแก่การเพาะปลูกและฐานทางวัฒนธรรมแข็งแกร่ง คือมีพระพุทธศาสนาเป็น วัฒนธรรมทางด้านจิตใจ สามารถแก้ปัญหาในยามวิกฤตได้ วัฒนธรรมแบบพุทธได้โอบอุ้มสังคมไทยให้ สงบร่มเย็นได้ด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ คือ

ประการที่ 1 องค์การทางพระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งของสังคมในยามวิกฤต ดังเช่น ปัจจุบันวัดหลาย ๆ แห่งกลายเป็นศูนย์กลางในการช่วยเหลือชาวบ้าน ด้วยการใช้วัดเป็นสถาน สงเคราะห์ ฝึกอาชีพ และ กิจกรรมต่าง ๆ แก่ผู้ตกงาน วัดในชนบทหลายแห่งกลายเป็นที่พึ่งสำหรับผู้ ตกงาน เป็นสนามกีฬาสำหรับเยาวชน (ในโครงการลานวัด ลานใจ ลานกีฬา) โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ ในการส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชน (พระปลัดมณี วฑฒโน (พรมมา), 2561)

ประการที่ 2 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่แทรกซึมอยู่ในจิตใจของผู้คนที่สามารถ ประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม จะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม แต่ก็มีอิทธิพลต่อวิถี ชีวิตของคนไทยทำให้ไม่เกิดความวุ่นวายระส่ำระสายเกิดขึ้น หลักธรรมเหล่านั้น ได้แก่

1. ความเมตตาปรานี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีการช่วยเหลือคนตก งาน ด้วยวิธีการต่าง ๆ ไม่ดูถูกซ้ำเติม เช่น ช่วยจัดหางานให้จัดโรงทานอาหารฟรีให้ และให้กำลังใจใน การต่อสู้ชีวิต ทั้งจากการแนะนำของผู้ใกล้ชิดและจากสื่อมวลชนต่าง ๆ

2. ให้อภัยและโอนอ่อนผ่อนตาม เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น เช่น ปัญหาระหว่างลูกจ้างกับ นายจ้างหรือระหว่างหน่วยงานเอกชนกับรัฐที่ต้องปิดกิจการ ก็ไม่มีเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้นด้วยการใช้ ถ้อยทีถ้อยอาศัยผ่อนปรนต่อกัน

3. ความสันโดษ แม้จะถูกออกจากงานที่ทำก็ยินดีเต็มใจที่จะทำงานอื่น แม้จะมี รายได้น้อยกว่าก็ยินดีทำ เคยเป็นผู้จัดการบริษัทมาก่อนแต่มาขับรถแท็กซี่ก็ได้ เคยเป็นพนักงาน ธนาคาร แล้วมาขายกล้วยทอดก็ได้ อีกประการหนึ่งคือ การรู้ประมาณในการบริโภคในการใช้จ่าย มุ่งให้ประหยัด ทำให้เกิดเศรษฐกิจแบบพอเพียง

4. ความสมานสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนในชาติในอันที่จะ พร้อมใจกันกอบกู้เศรษฐกิจให้กลับมาอยู่ดีกินดี แม้จะเสียสละเงินทองบริจาคช่วยชาติก็เต็มใจที่จะ

บริจาค การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาใช้ในการพัฒนาสังคมไทย เพื่อให้คนรู้จักคิด พิจารณา ไตร่ตรอง ไม่เชื่องมง่ายไขปัญหาให้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ ดังนี้

การพัฒนาสังคมไทยตามหลักพระพุทธศาสนา

1. การพิจารณาให้เกิดความเข้าใจถึงลักษณะของชีวิต และสังคมที่ถูกต้อง โดยเฉพาะลักษณะที่เป็นปัญหา สาเหตุของปัญหาความเป็นไปได้ของการแก้ไขปัญหา และแนวทางของการดำเนินชีวิต ไปสู่เป้าหมายอย่างไม่มีปัญหาด้วยความเข้าใจทุกขั้นตอน ในหลักพุทธธรรม จะต้องเป็นความเข้าใจ ที่มาจากการพิจารณาไตร่ตรอง ตลอดจนการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง มิใช่จากความเชื่อในธรรมเนียม ที่มีมาแต่โบราณ หรือเชื่อในตำรา หรือเชื่อในบุคคล หรือเชื่อเพราะการนึกคาดเดาหรือเพราะเห็นว่า ตรงกับความเชื่อเก่าของตน เป็นต้น การที่หลักพุทธธรรมเน้นการสร้าง ความเข้าใจเป็นพื้นฐานตั้งแต่ตอนต้นนั้น ก่อให้เกิดผลดีหลายประการ คือ

1.1 ทำให้คนดำรงชีวิตอยู่บนรากฐานแห่งสัจจะหรือความเป็นจริง ไม่หลงมกมาย

1.2 การที่ต้องเรียนรู้และทดลองปฏิบัติด้วยตนเองจะทำให้คนรู้จักการพึ่งพาตนเอง เพราะพระพุทธเจ้าก็ทรงย้ำว่า “อตตา หิ อตตโน นาโถ” ตนนั้นแลเป็นที่พึ่งแห่งตน

1.3 ความเข้าใจนี้จะเป็กรากฐานแห่งศรัทธาที่มั่นคง คือ มีความเชื่อมั่นและความชัดเจนถึงแนวทางการพัฒนาตนเอง และสังคมไปสู่ชีวิตที่ลดละความทุกข์ ศรัทธาที่มั่นคงนี้จะก่อให้เกิดความวิริยะ อุตสาหะที่จะพัฒนาไปให้ถึงเป้าหมายอย่างไม่ย่อท้อ มีความปิติในการพัฒนา ฉะนั้น จึงทำให้คนในสังคมเป็นคนพากเพียรทำดี มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาความดีงามทั้งแก่ตน และสังคมส่วนรวม

2. แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมนั้น เน้นความเป็นอยู่ที่เป็นสุขกับความเรียบง่าย สอดคล้องสัมพันธ์กับธรรมชาติ ข้อนี้จะนำตนให้รู้จักการดำรงอยู่อย่างประหยัดมาพุ่มเพื่อยจนเกินเหตุ ทั้งไม่ทำลายธรรมชาติ เพื่อสนองความเห็นแก่ตัวและความอยากในทางวัตถุ

3. หลักพุทธธรรมยังเน้นถึงการดำรงชีวิตที่สงบ น้อมนำให้เกิดความใฝ่ในสันติ

4. หลักพุทธธรรมสอนให้คนรู้จักเผื่อแผ่ความรัก พระพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมไทยพระธรรมปิฎก ได้กล่าวว่า การพัฒนาสังคมไทยหรือพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องมีการพัฒนาคนก่อนเพื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็ง 3 ประการ คือ

1. ความเข้มแข็งทางพฤติกรรม ได้แก่ ความขยันขันแข็งจริงจังในการทำงาน

2. ความเข้มแข็งทางจิตใจ ได้แก่ การช่วยเหลือตนเอง ไม่รอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก

3. ความเข้มแข็งทางปัญญา ได้แก่ ความพยายามทำด้วยตัวเอง ใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาทำให้เกิดภาวะผู้นำทางปัญญา ซึ่งเป็นผู้นำที่แท้จริงนั่นเองเมื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็งแล้วก็จะสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในสังคมได้ อีกทั้งยังส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยยึดหลักธรรมเป็นแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

1. ถือนหลักทำการให้สำเร็จด้วยความเพียรพยายามที่เรียกว่า “หลักธรรม”
2. ถือนหลักเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้นเรื่อยไป ทั้งทางพฤติกรรม ทางจิตใจ และทางปัญญา ที่เรียกว่า “ไตรสิกขา”
3. ถือนหลักทำการทั้งหลายอย่างเร่งรัด ไม่รอเวลาด้วยความไม่ประมาท ที่เรียกว่า “หลักอัปปมาทะ”
4. ถือนหลักทำตนให้เป็นที่พึ่งเพื่อพึ่งตนเองได้และเป็นอิสระ ที่เรียกว่า “หลักอิสรภาพแห่งการพึ่งตนได้” (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2543)

คำว่า การพัฒนา ใช้ในภาษาอังกฤษว่า Development นำมาใช้เป็นคำเฉพาะและใช้ประกอบคำอื่นก็ได้ เช่น การพัฒนาประเทศ การพัฒนาชนบท การพัฒนาเมือง และการพัฒนาข้าราชการ เป็นต้น การพัฒนาจึงถูกนำไปใช้กันโดยทั่วไปและมีความหมายแตกต่างกันออกไปดังกล่าวแล้ว เกี่ยวกับความหมายของการพัฒนานั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายความหมายทั้งความหมายที่คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกัน ซึ่งอาจจำแนกออกได้เป็น 10 ลักษณะ คือ

1. ความหมายจากรูปศัพท์ โดยรูปศัพท์การพัฒนา มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Development แปลว่า การเปลี่ยนแปลงทีละเล็กละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้นเติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น และเหมาะสมกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้น 10 ส่วนความหมายจากรูปศัพท์ในภาษาไทยนั้น หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดีถ้าเป็นกริยา ใช้คำว่าพัฒนา หมายความว่า ทำให้เจริญ คือ ทำให้เติบโตได้ ให้งอกงามทำให้งอกงามและมากขึ้น เช่น เจริญทางไมตรี การพัฒนา (Development) โดยความหมายจากรูปศัพท์ จึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลง สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตงอกงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ความหมายดังกล่าวนี้ เป็นที่มาของความหมายในภาษาไทยและเป็นแนวทางในการกำหนดความหมายอื่น ๆ (พระปลัดมณี วุฒโน (พรมมา), 2561)

2. ความหมายโดยทั่วไปการพัฒนาที่เข้าใจโดยทั่วไป มีความหมายใกล้เคียงกับความหมาย จากรูปศัพท์ คือหมายถึง การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ หรือการทำให้ดีขึ้นกว่าสภาพเดิมที่เป็นอยู่อย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบทางด้านคุณภาพระหว่างสภาพการณ์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ถ้าในปัจจุบันสภาพการณ์ของสิ่งนั้นดีกว่า สมบูรณ์กว่าก็แสดงว่าเป็นการพัฒนา การพัฒนา (Development) ในความหมายโดยทั่วไปจึงหมายถึงการเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดคุณภาพดีขึ้นกว่าเดิม ความหมายนี้นับว่าเป็นความหมายที่รู้จักกันโดยทั่วไป เพราะนำมาใช้มากกว่าความหมายอื่น ๆ แม้ว่าจะไม่เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการก็ตาม (พระปลัดมณี วฑฒโน (พรมมา), 2561)

3. ความหมายทางเศรษฐศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่าหมายถึง ความเจริญเติบโต โดยเน้นความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เช่น ผลผลิตรวมของประเทศเพิ่มขึ้น รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้น รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อคนของประชากรเพิ่มขึ้น มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากขึ้น ประชากรมีรายได้เพียงพอที่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนได้ ซึ่งอาจสรุปได้ว่า การพัฒนา เป็นกระบวนการทางสังคมที่ผลผลิตออกมาในรูปซึ่งสามารถวัดได้ด้วยเกณฑ์ทางเศรษฐศาสตร์ จะเห็นได้ว่านักเศรษฐศาสตร์ได้กำหนดความหมายของการพัฒนาโดยใช้ความหมายจากรูปศัพท์และความหมายโดยทั่วไป คือ หมายถึงความเจริญเติบโต แต่เป็นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ตามเนื้อหาของวิชาเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นการเน้นความหมายเชิงปริมาณ คือ การเพิ่มขึ้น หรือการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่น ๆ (พระปลัดมณี วฑฒโน (พรมมา), 2561)

4. ความหมายทางพัฒนาบริหารศาสตร์นักพัฒนาบริหารศาสตร์ได้ให้ความหมายของการ พัฒนาไว้เป็น 2 ระดับ คือ ความหมายอย่างแคบและความหมายอย่างกว้าง ความหมายอย่างแคบ การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวระบบการกระทำทำให้ดีขึ้นอันเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านคุณภาพเพียงด้านเดียว ส่วนความหมายอย่างกว้างนั้น การพัฒนาเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลง ในตัวระบบการกระทำทั้งด้านคุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นไปพร้อม ๆ กัน ไม่ใช่ด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว การพัฒนาในความหมายของนักพัฒนาบริหารศาสตร์จะมีขอบข่ายกว้างขวางกว่าความหมาย จากรูปศัพท์ ความหมายโดยทั่วไป และความหมายทางเศรษฐศาสตร์ที่กล่าวมาแล้ว เพราะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งในด้านคุณภาพ (ดีขึ้น) ปริมาณ (มากขึ้น) และสิ่งแวดล้อม (มีความเหมาะสม) ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงด้านใดด้านหนึ่ง

เพียงด้านเดียว (พระปลัดมณี วฑฒโน (พรมา), 2561)

5. ความหมายทางเทคโนโลยีในทางเทคโนโลยี การพัฒนาหมายถึงการเปลี่ยนแปลงระบบ อุตสาหกรรม และการผลิตด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ด้วยนักวิทยาศาสตร์และนักประดิษฐ์ ทำให้สังคม เปลี่ยนแปลงจากสังคมประเพณีนิยม เป็นสังคมสมัยใหม่ที่ทันสมัย หรือการพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลง สภาพแวดล้อมของมนุษย์ด้วยเทคโนโลยีนั่นเอง จะเห็นได้ว่า ความหมายของการพัฒนาในทางเทคโนโลยีแตกต่างออกไปจากความหมายที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยหมายถึงการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ทันสมัยด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นความหมายอีกแนวทางหนึ่ง (พระปลัดมณี วฑฒโน (พรมา), 2561)

6. ความหมายทางการวางแผน ในทางการวางแผนการพัฒนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการชักชวนการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ด้วยการปฏิบัติตามแผนและโครงการอย่างจริงจัง เป็นไปตาม ลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันเป็นวงจร โดยไม่มีการสิ้นสุด ซึ่งองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ สรุปได้ว่าการพัฒนาเป็นหน้าที่ (Function) ของการวางแผนและการจัดการ Management คือ การบริหารงานหรือการจัดการ ดังนั้นการพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ด้วยการวางแผนที่ดี มีการบริหารงานและการจัดการอย่างเป็นระบบ ทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมี ประสิทธิภาพ การพัฒนา (Development) ในความหมายของ นักวางแผนจะเป็นไปอีกแนวทางหนึ่ง โดยอาจสรุปได้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเตรียมการของมนุษย์ไว้ล่วงหน้าในลักษณะของแผนและโครงการแล้วบริหารหรือจัดการให้เป็นไปตามแผนและโครงการจนประสบความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ จะเห็นได้ว่าความหมายของการพัฒนาทางการวางแผนกำหนดให้การพัฒนาเป็นกิจกรรมของมนุษย์และเกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าเท่านั้นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้เกิดจากการวางแผนโดยมนุษย์ ไม่ใช่การพัฒนาในความหมายนี้

7. ความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติในขั้นของการปฏิบัติการพัฒนา หมายถึง การชักชวน หรือการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิบัติตามแผนและโครงการอย่างจริงจังและเป็นลำดับ ขั้นตอนต่อเนื่องกันในลักษณะที่เป็นวงจรไม่มีการสิ้นสุด การพัฒนาในความหมายของการปฏิบัติการณ์นี้เป็นความหมายต่อเนื่องจากความหมาย ทางการวางแผนโดยมุ่งเน้นถึงการนำแผนและโครงการไปดำเนินการอย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่อง เพราะถึงจะมีแผนและโครงการแล้วแต่ถ้าหากไม่มีการนำไปปฏิบัติการพัฒนานักไม่สามารถเกิดขึ้นได้

8. ความหมายทางพระพุทธศาสนา พระธรรมปิฎกได้ให้ความหมายและอธิบายไว้ว่า

ในทางพุทธศาสนา การพัฒนา มาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุสิ่งแวดลอมต่าง ๆ เรียกว่า พัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องของการเพิ่มพูน ขยาย ทำให้มากหรือทำให้เติบโตขึ้นทางวัตถุและได้เสนอข้อคิดไว้ว่า คำว่า การพัฒนา หรือ คำว่า เจริญ นั้นไม่ได้แปลว่าทำให้มากขึ้น เพิ่มพูนขึ้นอย่างเดียวเท่านั้น แต่มีความหมายว่า ตัดหรือทิ้ง เช่น พระเกศา คือตัดผม มีความหมายว่า รก เช่น นิสยา โลกาทุณโน แปลว่า อย่าเป็นคนรกโลกอีกด้วย ดังนั้น การพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่ทำแล้วมีความเจริญ จริง ๆ คือ ต้องไม่เกิดปัญหาติดตามมาหรือไม่เสื่อม ลงกว่าเดิม ถ้าเกิดปัญหาหรือเสื่อมลง ไม่ใช่เป็นการพัฒนา แต่เป็นหายนะ ซึ่งตรงกันข้ามกับการ พัฒนา กล่าวได้ว่า การพัฒนาในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาคนให้มีความสุขมี สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การพัฒนาในความหมายนี้มีลักษณะเดียวกันกับการพัฒนาในความหมาย ทางด้านการวางแผน คือเป็นเรื่องของมนุษย์เท่านั้น แตกต่างกันเพียงการวางแผนให้ความสำคัญที่ วิธีการดำเนินงานส่วนพระพุทธศาสนามุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้น คือ ความสุขของมนุษย์เท่านั้น (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2534)

9. ความหมายทางสังคมวิทยา นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า เป็นการ เปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม ซึ่งได้แก่คน กลุ่มคน การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ การพัฒนาเป็นทั้งเป้าหมายและ กระบวนการที่ครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนต่อชีวิตและการทำงาน การเปลี่ยนแปลง สถาบันต่าง ๆ ทางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองอีกด้วย นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของการ พัฒนา โดยเน้นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม คือ มนุษย์ กลุ่มทางสังคม การจัดระเบียบทาง สังคม ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกันกับความหมายในทางพุทธศาสนา คือ การเปลี่ยนแปลงมนุษย์และ สิ่งแวดล้อมให้มีความสุข และมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมายทางการวางแผน คือ ด้วยวิธีการ จัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักวางแผนเรียกว่าการบริหารและ การจัดการนั่นเอง (สนธยา พลศรี, 2547)

10. ความหมายทางด้านการพัฒนาชุมชน นักพัฒนาชุมชนได้ให้ความหมายของการ พัฒนาไว้ว่า หมายถึง การที่คนในชุมชนและสังคมโดยส่วนรวมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรม เพื่อปรับปรุง ความรู้ ความสามารถของตนเอง และร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตนเองชุมชนสังคมให้ดีขึ้น

การพัฒนา เป็นเสมือนกลวิธีหรือมรรควิธี (Mean) ที่ทำให้เกิดผล (Ends) ที่ต้องการคือคุณภาพชีวิต ชุมชน และ สังคมดีขึ้น (สนธยา พลศรี, 2547)

2.2.3 พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมนักพัฒนาชุมชน

ได้ให้ความหมายของ การพัฒนา ไว้ใกล้เคียงกับนักสังคมวิทยา คือ เป็นวิธีการเปลี่ยนแปลง มนุษย์และสังคมมนุษย์ให้ดีขึ้น แต่นักพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นที่มนุษย์ในชุมชนต้องร่วมกัน ดำเนินงานและ ได้รับผลจากการพัฒนาร่วมกัน จากความหมายในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า การ พัฒนามีความหมายที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันออกไปบ้าง ซึ่งถ้าหากพิจารณาจากความหมาย เหล่านี้อาจสรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้นทั้ง ทางด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนโครงการและดำเนินงานโดยมนุษย์ เพื่อ ประโยชน์แก่ตัวของมนุษย์เอง ในปัจจุบัน สังคมไทยเกิดปัญหาสังคมขึ้นมากมาย เช่น อาชญากรรม โสเภณี ความยากจน ซึ่งเชื่อมโยงไปกับเรื่องความเสื่อมเสียทางศีลธรรม สรุปแล้วเรียกว่า เป็น วิกฤติการณ์ทางสังคม (Social Crisis) มีสาเหตุทั้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเอง และสาเหตุจากกระแสโลก ที่เปลี่ยนแปลงไป กรณีดังกล่าว เป็นปัญหาของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก การที่จะแก้ไขได้ต้องเปลี่ยน กระบวนความคิดหรือวิธีคิดใหม่ โดยให้ชนทุกส่วนเข้ามาเชื่อมโยงกับการทำงาน เพราะเรา จะแก้ปัญหาที่ละเรื่องไม่ได้ ต้องทำพร้อมกันทุกเรื่อง โดยมีครอบครัวและชุมชนเป็นหลักและอาศัย เครื่องมือ วิธีการทำงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยใช้กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา (New Development Paradigm) เพื่อก่อให้เกิดแนวทางใหม่แห่งความร่วมมือในการพัฒนาของทุกฝ่าย ทั้งทางราชการ ชุมชน องค์กรเอกชนสาธารณะ ประโยชน์หรือองค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันวิชาการ สถาบันทางศาสนา และภาคธุรกิจ ในอันที่จะพัฒนาทางเศรษฐกิจ จิตใจ สิ่งแวดล้อม สังคม และ วัฒนธรรมไปพร้อมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุล และยั่งยืน โดยระดมทรัพยากรกำลังและ ทรัพยากรทั้งหมดมาเชื่อมโยงกันในการดำเนินงานสร้างสรรค์ สังคม สรุปการพัฒนาสังคมไทยนั้น ต้อง พัฒนาค้นคว้าด้วยไม่ใช่พัฒนาแต่เศรษฐกิจอย่างเดียว เพื่อให้คนมีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย จิตใจ และปัญญา โดยการประพฤติปฏิบัติอยู่ในหลักศีลธรรมอันดีงาม ดำรงชีวิตอยู่บนรากฐานแห่งสัจจะ หรือความจริง ไม่หลงงมงาย มีความพอเพียงรู้จักช่วยเหลือตนเอง ให้สามารถพึ่งตนเองได้ และ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข หลักธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาสังคมนั้นได้แก่ (สนธยา พลศรี, 2547) หลักธรรมคือ ความเพียรหรือความพยายาม หลักไตรสิกขา คือ การพัฒนาพฤติกรรมจิตใจ และปัญญา ให้ดียิ่งขึ้น หลักอปปมาทะ คือการไม่รอเวลาและไม่ประมาท และหลักอิสรภาพแห่งการพึ่งตนได้ คือ

การพึ่งตนเองและเป็นอิสระ

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า ประเทศไทยได้มีความเจริญมั่นคง ดำรงเอกราชอธิปไตยสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่ โบราณกาล จวบจนกาลปัจจุบัน ก็ด้วยคนไทยทั้งชาติยึดมั่นอยู่ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความเคารพบูชาพระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อชีวิตของชาวไทย โดยมีส่วนเสริมสร้างอุปนิสัยของคนในชาติให้รักความสงบ มีความเสียสละ แก่กล้า อุตสาหะ รอบรู้ฐานะ ฐานะ มีความรักและยึดมั่นอยู่ในสามัคคีธรรม

2.3 กิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีพันธกิจหรือภาระธุระในการบริหารงานตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 รวม 6 ด้าน คือ

2.3.1 ด้านการปกครอง หมายถึง การปกครองดำเนินการสอดส่อง การดูแลคุ้มครอง บริหาร โดยที่หลักการปกครอง เป็นภารกิจที่ วัดโดยพระภิกษุผู้เป็นเจ้าของวัด หรือเจ้าคณะปกครอง ดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด หรือในปกครองปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าคณะปกครองทุกระดับ นับตั้ง แต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้า คณะภาค เจ้าคณะใหญ่ (หน) นอกจากนี้ ยังรวมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นพระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ ในการอุปสมบทกุลบุตร (กรม ก า ร ศาสนา, 2542)

2.3.2 ด้านการศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาพระธรรมวินัยตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมของคณะ สงฆ์ทั้งแผนกสามัญ แผนกบาลี แผนกธรรมการเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม โดยที่หลักการศาสนศึกษา เป็นภารกิจด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของ คณะสงฆ์ทั้ง แผนกธรรม-บาลี แผนกสามัญ การอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสอง แห่ง ภารกิจ ด้านนี้ครอบคลุมถึงการ ที่พระภิกษุทำหน้าที่ เป็นครูสอน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรมบาลีสนามหลวง เป็นเลขานุการสอบธรรม-บาลีสนาม หลวง เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือเป็นประธานจัดสอบธรรม-บาลีสนามหลวง และเป็นเจ้าสำนักเรียน ในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส นอกจากนี้ ยังรวมถึง

การส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆ วิธีที่ไม่ขัด ต่อพระธรรมวินัย เช่น มอบทุนการศึกษา แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้ จัดตั้งกองทุนเพื่อการ ศึกษาพระปริยัติธรรม (กรมการศาสนา, 2542)

2.3.3 ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม หมายถึง การถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนให้ พุทธศาสนิกชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมต่าง ๆ ทำให้ขยายออกไป ทำให้ขยายกว้างขวาง ออกไป โดยที่หลักการเผยแผ่ เป็นภารกิจด้านการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชน ได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจใน หลักธรรมแล้วน้อมนำ ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ ต่างๆ ทั้งในวัดและ นอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือวีดิทัศน์ ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระภิกษุจัดกิจกรรม ต่าง ๆ ขึ้นในวัด กล่าวโดยสรุป การดำเนินการใด ๆ ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการ เผยแผ่ ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัด นอกวัด ชื่อว่า ภารกิจด้านการ เผยแผ่ทั้งสิ้น ปัจจุบันการ เผยแผ่ ต้องดำเนินงานตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2550 (กรมการศาสนา, 2542)

2.3.4 ด้านการสาธารณูปการ หมายถึง การพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อมการบูรณปฏิสังขรณ์ เสนาสนะและศาสนวัตถุการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสน สถานภายในวัด โดยที่หลักการดำเนินการสาธารณูปการ เป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการ เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาส และ เขตสังฆาวาส หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ ภารกิจด้านการก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแล รักษา ถาวรวัตถุหรือสาธารณสมบัติของวัด เช่น การสร้างอุโบสถ วิหาร อาคารเรียน ศาลาการเปรียญ หอธรรม กุฏิ เมารุ การจัดการศาสนสมบัติให้เป็นไปด้วยดี การจัดทำบัญชีเสนาสนะและศาสนสมบัติ ของวัด (กรมการศาสนา, 2542)

2.3.5 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษา การจัดการศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวินยาทยุติ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่เด็กและ เยาวชน ตลอดจนการจัดอบรมประชาชนด้านอาชีพ (กรมการศาสนา, 2542)

2.3.6 ด้านการสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบ การบริหารจัดการวัดราษฎร์และการบริหารจัดการพระอารามหลวงในซึ่งเน้นบริหารจัดการวัด 3 ด้าน คือ การเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการศาสนศึกษา และด้านศึกษาสงเคราะห์ การให้การสงเคราะห์ด้าน

การฝึกฝน อบรมแก่ประชาชน โดยที่หลักการศึกษาสงเคราะห์ เป็นภารกิจด้านการดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่มีความรู้คู่คุณธรรมของประเทศ โดยมีความมุ่งหมาย 4 ลักษณะ คือ 1) การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยมุ่งให้ พระภิกษุสามเณร นักเรียน ได้ศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม 2) การสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การเป็นผู้นำในการตั้งโรงเรียนในชนบทที่ตั้งวัด การให้สร้างสถานศึกษาในบริเวณวัด 3) การสอนศีลธรรมแก่นักเรียน นักศึกษาในระบบโรงเรียนตามแผนการศึกษาชาติ เช่นการสอนธรรมศึกษา การสอนศีลธรรม และ 4) การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษา หรือบุคลากรทางการศึกษา เช่น มอบทุนการศึกษา มอบอุปกรณ์การศึกษา (กรมการศาสนา, 2542)

2.4 หลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารจัดการวัด

2.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารจัดการองค์การ

หลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารจัดการ การบริหารจะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ส่วนหนึ่งนั้นก็ขึ้นอยู่กับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารในการบริหารองค์การเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากที่สุดดังนั้น มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารจัดการองค์การไว้ ดังนี้

การที่พระพุทธศาสนาจะมีความมั่นคงอยู่ได้นานพระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า จะต้อง มี พระศาสนาดี พระธรรมดี และพระสงฆ์ดี ดังพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ ดังนี้คือ ดูกุณฐะ อนึ่งศาสนาในโลกนี้เป็น สัมมาสัมพุทธะ และธรรมเล่าก็เป็นธรรมอันศาสนานั้น กล่าวไว้ดีแล้ว ประกาศไว้ดีแล้วเป็นธรรมที่จะ นำผู้ปฏิบัติให้ออกไปจากทุกข์ได้ เป็นไปเพื่อความสงบ ระวัง เป็นธรรมอันท่านผู้เป็นสัมมาสัมพุทธะ ประกาศไว้ ทั้งสาวกก็เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เป็นผู้ปฏิบัติชอบยิ่งเป็นผู้ประพฤติตามธรรม ย่อมสมทานธรรมนั้นประพฤติ สาวกนั้นเป็นผู้อันใคร ๆ พึงกล่าวอย่างนี้ว่าดูการอาวโส เป็นลาภอย่างยิ่งของท่านนั้นท่านนั้นได้ดีแล้ว ด้วยว่าพระศาสดาของท่านก็เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระ ธรรมเล่าก็เป็นธรรมอันพระศาสดานั้นกล่าวไว้ดีแล้ว ประกาศไว้ดีแล้ว เป็นธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ ออกไปจากทุกข์ได้ เป็นไปเพื่อความสงบระวัง เป็นธรรมที่ท่านผู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธะประกาศไว้ ทั้งตัวท่านก็เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เป็นผู้ปฏิบัติชอบยิ่ง เป็นผู้ประพฤติตามธรรม ย่อม

สมาทานธรรมนั้นประพจน์ ด้วยเหตุดังนี้แลจนทะแมศาสดาก็ควรได้รับสรรเสริญในธรรมนั้น แม่ธรรม ก็ควรได้รับสรรเสริญในธรรมนั้น แม่สาวกเหล่านี้ก็ควรได้รับการสรรเสริญในธรรมนั้นอย่างนี้ ดูกร จุนทะผู้ใดแลพึงกล่าวกะสาวกเห็นปานนั้นอย่างนี้ว่า ท่านเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อธรรมอันควรรู้ จักยังธรรม อันควรรู้ให้สำเร็จได้โดยแท้ ผู้ที่สรรเสริญ ผู้ที่ได้รับสรรเสริญ ผู้ที่ได้รับสรรเสริญแล้วย่อมปรารถนาความ เพียรโดยประมาณยิ่ง คนทั้งหมดนั้นจะประสบบุญเป็นอันมาก ข้อนั้นเพราะเหตุไร ดูกรจุนทะเพราะว่า ข้อนี้อย่อมมีในธรรมวินัยที่ศาสดากล่าวไว้ดีแล้ว ประกาศไว้ดีแล้ว เป็นธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ออกไป จากทุกข์ ได้เป็นไปเพื่อความสงบระงับ เป็นธรรมที่ท่านผู้เป็นสัมมาสัมพุทธะประกาศไว้อย่างนี้แล ธรรมทั้งหลายเหล่านั้นใด อันเราแสดงแล้วด้วยปัญญาอันยิ่งบริสุทธิทั้งหมดเที่ยวพึงพร้อมเพรียงกัน ประชุมรวบรวบตรวจตราอรรถด้วยอรรถ พยัญชนะด้วยพยัญชนะในธรรมเหล่านั้น โดยวิธีที่ พรหมจรรย์นี้จะพึงเป็นไปตลอดกาลยืดยาวตั้งมั่นอยู่สืบกาลนานพรหมจรรย์นี้จะพึงเป็นไป เพื่อ เกื้อกูลแก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความอนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อเกื้อกูล เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่เทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย ดูกรจุนทะก็ธรรมทั้งหลายเหล่านั้นอันเรา แสดงแล้วด้วยความรู้อยิ่งเป็นไฉน ดูกรจุนทะธรรมคืออะไรบาง คือ สติปัฏฐาน 4 สัมมัปปธาน 4 อิทธิ บาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 อริยมรรคมีองค์ 8 ดูกรจุนทะธรรมทั้งหลายเหล่านี้แลอันเรา แสดงแล้วด้วยความรู้อยิ่ง ภิกษุสาวกของเราเป็นเถระ เป็นผู้เชี่ยวชาญได้รับแนะนำแล้วเป็นผู้แกร่งกล้า บรรลุธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะแล้วสามารถเพื่อจะกล่าวพระสัทธรรมได้โดยชอบ สามารถจะแสดง ธรรมให้มีปาฏิหาริย์ข่มขี่ปรวิบาทที่เกิดขึ้นแล้วเสียได้ด้วยดี โดยชอบธรรมมีอยู่ ดูกรจุนทะบัดนี้ ภิกษุ สาวกทั้งหลายของเราผู้เป็นเถระก็มีอยู่ ผู้ปานกลางก็มีอยู่ ผู้ใหม่ก็มีอยู่ จุนทะบุตรบัดนี้ ภิกษุณีสาวิกา ทั้งหลายของเราผู้เป็นเถรีก็มีอยู่ ผู้ปานกลางก็มีอยู่ ผู้ใหม่ก็มีอยู่ ดูกรจุนทะ อุบาสกสาวกทั้งหลายของ เราผู้เป็นคฤหัสถ์หนุ่มงามขาวประพจน์พรหมจรรย์ก็มีอยู่ บริโศกคามก็มีอยู่ ดูกรจุนทะ บัดนี้ อุบาสกสาวิกาทั้งหลายของเราผู้เป็นคฤหัสถ์หนุ่มงามขาวประพจน์พรหมจรรย์ก็มีอยู่ บริโศกคามก็มี อยู่ ดูกรจุนทะ อนึ่งในบัดนี้ พรหมจรรย์ของเราก็สำเร็จผลแพร่หลายอย่างกว้างขวาง ชนเป็นอันมากรู้ ได้ เป็นปิกแผ่นพอกที่เทพตามนุษย์ทั้งหลายประกาศไว้ด้วยดีแล้ว

2.4.2 คุณสมบัติของผู้บริหาร 2 ประการ

ผู้บริหารจะต้องมีคุณสมบัติสำคัญ 2 ประการดังกล่าวมานี้แล้วคือ

1. ประสิทธิภาพ หมายถึง ความมีน้ำใจปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์การของคน
2. อัตตหิตสมบัติ หมายถึง ความเพียรพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสมกับการ

เป็นผู้นำ พระพุทธเจ้าทรงเพียบพร้อมด้วยสมบัติปริหิตัตตและหิตปฏิบัติ จึงสามารถใช้ภาวะ ผู้นำบริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้สำเร็จลุล่วงเป็นไปด้วยดี อัตตหิตสมบัติที่สำคัญในการบริหารของพระพุทธเจ้าก็คือ ความสามารถในการสื่อสารกับคนทั่วไป

2.4.3 หลัก 4 ส. ในการสื่อสารเพื่อการบริหาร

ในการสื่อสารเพื่อการบริหารแต่ละครั้ง พระพุทธเจ้าใช้หลัก 4 ส. ซึ่งมีคำอธิบายเป็นประยุกต์เข้ากับการบริหารดังต่อไปนี้

1. สันทัสสนา (แจ่มแจ้ง) หมายถึง อธิบายขั้นตอนของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน แจ่มแจ้งช่วยให้สมาชิกปฏิบัติตามได้ง่าย
2. สมาทปนา (จงใจ) หมายถึง อธิบายให้เข้าใจและเห็นชอบกับวิสัยทัศน์จนเกิดศรัทธาและความรู้สึกรู้ว่าต้องฝ่าฟันให้ไกลและไปให้ถึง
3. สมุตเตชนา (แก้หลัก) หมายถึง ปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความกระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย
4. สัมปหังสนา (ร่าเริง) หมายถึง การสร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร ซึ่งจะส่งเสริมให้สมาชิกนั้นมีความสุขในการทำงาน

2.4.4 อธิปไตย 3 ประการ

ความสามารถในการจูงใจคนของพระพุทธเจ้า ตรงกับพระสมัญญานาว่า คคาคต หมายถึง คนที่พูดอย่างไรแล้วทำอย่างนั้น พระพุทธเจ้าทรงมีภาวะผู้นำสูงมากเพราะทรงสอนให้รู้ (ยถาวาที) ทำให้ดู (ตถากาโร) และอยู่ให้เห็น (ยถาวาที ตถากาโร) ยิ่งไปกว่านั้นการสั่งการแต่ละครั้งของพระพุทธเจ้าเป็นที่ยอมรับได้ง่ายเพราะไม่ใช้วิธีเผด็จการ แต่ทรงใช้วิธีการแสดงธรรมเป็นโดยดั่งที่พระพุทธเจ้าทรงจำแนกแรงจูงใจในการทำมาดี ซึ่งเรียกว่า อธิปไตย 3 ประการ ดังนี้

1. อัตตอธิปไตย คือ การทำความดีเพราะยึดผลประโยชน์หรือความพึงพอใจของตนเป็นที่ตั้ง
2. โลกาธิปไตย คือ การทำความดีเพราะต้องการให้ชาวโลกยกย่อง ยึดทัศนะหรือคะแนนนิยมจากผู้อื่นเป็นที่ตั้ง
3. ธรรมอธิปไตย คือ การทำความดีเพื่อความดี ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่นั้นคือยึดธรรมคือหน้าที่เป็นสำคัญ

แม้พระพุทธเจ้าจะประกาศว่าพระองค์เป็นธรรมราชา แต่ก็ไม่ทรงใช้อำนาจเบ็ดเสร็จ โดย

ลำพังพระองค์เองตามแบบราชาธิปไตย ในสมัยนั้นพระพุทธเจ้าทรงกระจายอำนาจในการบริหารให้กับคณะสงฆ์ดังกล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เพราะแรงจูงใจในการบริหารของพระพุทธเจ้านั้นเป็นผู้หมกมิดแล้วยอมไม่ใช้เพื่อความยิ่งใหญ่ส่วนพระองค์ การบริหารของพระพุทธเจ้าจึงไม่ใช่อัตตาธิปไตย นอกจากนี้พระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ทรงบริหารกิจการพระศาสนาไปตามค่านินทา และสรรเสริญของชาวโลก การบริหารของพระองค์จึงไม่ใช่โลกาธิปไตยพุทธวิธีบริหารเป็นธรรมาธิปไตย เพราะพระพุทธเจ้าทรงยึดธรรมคือหลักการสร้างประโยชน์สุขเพื่อส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงหลักการบริหารของพระองค์ไว้ว่า “พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชาทรงอาศัยธรรมสักการะธรรม เคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตราเป็นธรรมาธิปไตย ทรงจัดการ รักษาป้องกันและคุ้มครองที่เป็นธรรม” เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงยึดหลักธรรมาธิปไตยนี้เอง จึงไม่มีการตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระพุทธองค์ ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระอานนท์ ทูลถามว่าจะทรงตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระองค์ ทั้งนี้เป็นเพราะทรงประสงค์จะให้คณะสงฆ์ปกครองกันเองโดยยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครอง ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วจะเป็นศาสดาของพวกเจ้าเมื่อเราล่วงลับไปแล้ว” ภายหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว พระมหากัสสปะได้ปฏิบัติตามพุทธพจน์ โดยได้เรียกประชุมพระอรหันต์ 500 รูปเพื่อสังคายนาพระธรรมวินัยให้เป็นหมวดหมู่สำหรับใช้เป็นหลักอ้างอิงในการบริหารกิจการพระศาสนา นับตั้งแต่นั้นมาการบริหารกิจการพระศาสนาก็ยึดหลักธรรมวินัยในพระไตรปิฎกเป็นหลัก โดยมีคณะสงฆ์เป็นองค์การบริการสูงสุดสืบต่อจนถึงทุกวันนี้

2.4.5 คุณธรรมที่ผู้บริหารพึงมี

คุณธรรมที่นักบริหารพึงมี คือ อปริหานิยธรรม 7 ของกษัตริย์วัชชี หรือวัชชีอปริหานิยธรรม 7 ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อมเป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง หลักอปริหานิยธรรม 7 ได้แก่

1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์
2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ
ข้อนี้แปลอีกนัยหนึ่งว่า : พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นปรองดองกันบ้านเมือง พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย
3. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้
(ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม
4. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชีเคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำ

ของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

5. บรรดาकुสตรีกุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรืออดคร่ำขึ้นใจ
6. เคารพสักการบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่าง ๆ) ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งหลายทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป
7. จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้กินความกว้าง หมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่าขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมิได้มา พึงมาสู่แคว้นแคว้นที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นโดยผาสุก หลักอภิธานธรรม 7 ประการนี้พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครอง รัฐโดยระบอบสามัคคีธรรม ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่าเมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จะเอาชนะด้วย การรบไม่ได้ นอกจากจะใช้อาวุธเกลี้ยกล่อมหรือยุแยงให้แตกสามัคคี

2.4.6 หลักธรรมในการบริหารที่เรียกว่า พละ 4 ประการ

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549) ได้กล่าวถึง นักบริหารแบบธรรมาธิปไตย ควรยึด หลักธรรมในการบริหารที่เรียกว่า พละ 4 ประการ คือ

1. ปัญญาพละ กำลังความรู้หรือความฉลาด
2. วิริยพละ กำลังแห่งความเพียร
3. อนวัชชพละ กำลังการงานที่ไม่มีโทษหรือความสุจริต
4. สังคหพละ กำลังการสงเคราะห์ หรือมนุษยสัมพันธ์

พละหรือกำลังแห่งคุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้จะช่วยทำให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นักบริหารจะสามารถวางแผนการจัดองค์การ แต่งตั้งบุคลากร อำนาจการ และควบคุมได้ดีนั้นต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริต และมนุษยสัมพันธ์ยิ่งเขามีคุณธรรมทั้ง 4 ข้อนี้เพิ่มมากขึ้น เท่าใดก็ยิ่งทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าใครคนใดขาดคุณธรรมทั้ง 4 ประการ แม้เพียงข้อเดียวเขาก็เป็นนักบริหารที่ดีไม่ได้ นอกจากนี้ยังได้สรุปพุทธวิธีการบริหารไว้ว่า พุทธวิธีการบริหารยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้บริหารเองก็ต้องประพฤติธรรมและใช้หลักธรรมเป็นหลักในการบริหาร พุทธวิธีบริหารจึงไม่เป็นทั้งเป็นโลกาธิปไตยและอัตตาธิปไตย ผู้บริหารที่เป็นโลกาธิปไตยก็พยายามเอาใจทุกคนเพื่อให้ตนเองอยู่ในตำแหน่งต่อไปได้ เขาพยายามทำให้ลูกใจทุกคนซึ่งก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ผู้บริหารประเภทนี้ก็มักจะหนีปัญหา เมื่อ

มีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้นภายในองค์กรก็พยายามล่อยตัวหนีปัญหา ส่วนผู้บริหารที่เป็นอัตตาธิปไตยก็มักจะ คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัวหรือความพอใจของตัวเองเป็นที่ตั้งโดยยึดคิดว่าถูกต้องคือถูกใจข้าพเจ้า ผู้บริหารประเภทนี้มักจะลงท้ายด้วยการเป็นเผด็จการ ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นธรรมาธิปไตย เขา ยึดถือคิดว่าถูกต้องไม่จำเป็นต้องถูกใจข้าพเจ้า หรือต้องถูกใจทุกคน เขากล้าต๋ดสนใจลงมือทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมโดยไม่พยายาม ลอยตัวหนีปัญหา เขาถือคิดว่าอำนาจหน้าที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบ เขายอมเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่านั้นคือประโยชน์สุขส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นว่าจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่เพราะสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคล ควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อยเพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่”

2.4.7 หลักธรรมาภิบาลตามแนวความคิดปรัชญาเชิงพุทธ

พระมหาเถระผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ทัศนะไว้ถึงหลักธรรมาภิบาล สรุปได้ว่า การปกครองการบริหารแบบบูรณาการของหัวหน้าฝ่ายบริหารขององค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของทางราชการ ในส่วนกลางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ดี องค์กรรัฐวิสาหกิจหรือองค์กรธุรกิจเอกชนก็ดี องค์กรทางศาสนาหรือองค์กรสาธารณชนอื่น ๆ ก็ดี ที่จะให้บังเกิดผลสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพสูง เชื่อว่าการบริหารการปกครองที่ดี (Good Governance) นั้น ประมวลรวมย่อลงใน “หลักธรรมาภิบาลตามแนวความคิดปรัชญาเชิงพุทธ” 4 ประการเหล่านี้ คือ (พระมหาเสริมชัย ชยมงคล, 2539)

1. หลักความถูกต้อง (accuracy/valid) การบริหารการปกครองที่ดีต้องเป็นไปด้วยความถูกต้องตามกฎหมายบ้านเมือง ถูกต้องตามหลักวิชาการ ถูกต้องตามความต้องการ ได้รับความพึงพอใจของประชาชนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายและถูกต้องตามหลักศีลธรรม

1.1 ถูกต้องตามกฎหมายของบ้านเมือง หมายถึง กฎระเบียบหรือข้อบังคับขององค์กรที่ออกตามกฎหมายของบ้านเมืองด้วย

1.2 ถูกต้องตามหลักวิชาการ หมายถึง หลักวิชาการที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลอันจำเป็นและเชื่อถือได้ถูกต้องตรงประเด็น และสมบูรณ์มากพอจะประมวลวางเป็นหลักปฏิบัติ หรือเป็นทฤษฎีขึ้นตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไว้ดีแล้ว

1.3 ถูกต้องตามนโยบายและสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กร

1.4 ถูกต้องตามความต้องการหรือความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้าส่วนของผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ และถูกต้องตามความต้องการ หรือความพึงพอใจของประชาชนโดยส่วนรวม

1.5 ถูกต้องตามหลักศีลธรรมในฐานะที่ประเทศไทย บ้านเมืองพุทธ ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 95 เป็นพุทธศาสนิกชน และพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าย่อมบังเกิดผลดีแก่ผู้ปฏิบัติตามในกาลทุกเมื่อ การบริหารงานที่ดีคือที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมจึงช่วยให้การบริหารทุกองค์กรได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูง ศีล เป็นข้อห้าม ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานทุกระดับพึงมีศีลอย่างน้อย ศีล 5 เบญจศีล ได้แก่ ไม่เจตนาฆ่าสัตว์ ไม่เจตนาลักฉ้อ ไม่คดโกงหรือคอร์รัปชัน ไม่เจตนาประพฤติดิฉินในกาม ไม่เจตนาโกหกหลอกลวง และไม่เสพติดมึนเมาให้โทษ เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ธรรมเป็นข้อปฏิบัติอย่างน้อยเบญจธรรม คือคุณธรรมของคนดี 5 ประการ อันได้แก่ ความมีเมตตา กรุณา เห็นอกเห็นใจกัน ไม่คิดประหัตประหารกัน การให้ปัน การเสียสละกาย สติปัญญา เวลา และกำลังทรัพย์ เพื่ออนุเคราะห์สงเคราะห์ผู้อื่น มีความสำรวมในโอวาท มีความสันโดษในคุ้มครองของตน มีความจริงใจ ความซื่อสัตย์ และมีสติสัมปชัญญะ รู้ผิดชอบ ชั่ว ดี รู้ บาปบุญ คุณ โทษ รู้ทางเจริญ ทางเสื่อมแห่งชีวิตที่เป็นจริง เป็นต้น

1.6 ถูกต้องตามหลักธรรมที่เป็นอุปกระที่สำคัญ คือการบริหารการปกครอง พระราชอาณาจักรของพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าแต่ปางก่อน มีประสิทธิภาพ ที่ใช้ได้ผลดี ตลอดมาแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบันนี้ อันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ผู้ทรงคุณประเสริฐของไทยเรา ก็ได้ทรงถือเป็นหลักปฏิบัติพระองค์ตลอดมา คือหลักทศพิธราชธรรม 10 ได้แก่

1.6.1 ทาน ให้ปันช่วยประชา คือ บำเพ็ญตนเป็นผู้ให้ โดยมุ่งปกครองหรือทำงานเพื่อให้เขาได้ มิใช่เพื่อจะเอาจากเขา เอาใจใส่อำนวยความสะดวก จัดสรรความสงเคราะห์ อนุเคราะห์ให้ประชาราษฎร์ได้รับประโยชน์สุข ความสะดวกปลอดภัย ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เดือดร้อน ประสบทุกข์และให้ความสนับสนุนแก่คนทำความดี

1.6.2 ศีล รักษาความสุจริต คือ ประพฤติดีงามสำรวมกายและวจีทวาร ประกอบ แต่การสุจริต รักษาจิตตัตถิคุณ ประพฤติให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชาราษฎร์ มิให้มีข้อที่ผู้ใดจะดูแคลน

1.6.3 ปริจจาคะ คือ บำเพ็ญกิจด้วยเสียสละ คือสามารถเสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตนได้เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

1.6.4 อาชวชะ ปฏิบัติการโดยซื่อตรง คือ ซื่อตรงทางสัตย์ไรรมารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน

1.6.5 มัทวะ ทรงความอ่อนโยนเข้าถึงคน คือ มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่ง หยาบคาย กระด้างถือองค์ มีความงามสง่าเกิดแต่ท่วงทีริยาสุภาพนุ่มนวลละมุนละไม ควรได้รับความรัก รักดี แต่มีขาดยำเกรง

1.6.6 ตปะ พ้นมัวเมาด้วยเผากิเลส คือ แผลเผากิเลสตัณหาไม่ให้เข้ามาครอบงำ จิตระงับยับยั้งข่มใจได้ มีหลงไหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและการปรนเปรอ มีความเป็นอยู่ สม่่าเสมอหรืออยู่อย่างเรียบง่าย สามัญมั่งมันแต่จะบำเพ็ญเพียรทำกิจในหน้าที่ให้บริบูรณ์

1.6.7 อักโกธะ ถือเหตุผลไม่โกรธา คือ ไม่เกรี้ยวกราด ไม่วินิจฉัยความกระทำการ ด้วยอำนาจความโกรธ มีเมตตาประจักษ์ใจไว้ระงับความเคืองขุ่น วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิต อันสุขุมราบเรียบตามธรรม

1.6.8 อวิหิงสา มือหิงสานำร่มเย็น คือ ไม่หลงระเริงอำนาจไม่บีบคั้นกดขี่ มีความกรุณาไม่หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใดด้วยอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

1.6.9 ขันติ ชำระเช็ดด้วยขันติ คือ อดทนต่อความเหนื่อยยาก อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายน่าเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ต้องไม่ทอดถอยถึงจะถูกยั่วถูกหยันด้วยถ้อยคำเสียดสีถากถางอย่างไร ก็ไม่หมดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกิจกรณีย์ที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

1.6.10 อวิโรธนะ มีปฏิบัติคลาดจากธรรม คือ ประพฤติมิให้ผิดจากประศาสนธรรม อันถือประโยชน์สุขความดีงามของรัฐและราษฎร์เป็นที่ตั้งอันใดประชาราษฎร์ปรารถนาโดยชอบธรรม ก็ไม่ขัดขึ้น การใดจะเป็นไปโดยชอบธรรม เพื่อประโยชน์ของประชาชน ก็ไม่ขัดขวางวางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหว เพราะถ้อยคำดีร้ายลากลักการะหรือ อภิธรรมณานิธรรมณใด ๆ สถิตมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือความเที่ยงธรรมก็ดี นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผน หลักการปกครองตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามก็ดี ไม่ประพฤติให้เคลื่อนคลาดวิบัติไปตลอดจนหลักธรรมอื่น ๆ ได้แก่ จักรวรรดิวัตร พละราชสังคหวัตถุ และพรหมวิหารธรรม คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาพรหมวิหาร เป็นต้น (พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล, 2539)

2. หลักความเหมาะสม (Appropriate/Proper) หมายถึง ความรู้บริหารจัดการองค์กร หรือหน่วยงานและปกครองดูแลผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา ด้วยความเหมาะสมกับเหตุผลเหมาะสมกับบุคคลกับชุมชนกับกาลเวลาสถานที่ และให้เหมาะสมกับสถานการณ์แวดล้อม เมื่อยามจำเป็นที่ใหู้จักยืดหยุ่น (Flexible) หรือประนีประนอม (Compromise) โดยไม่เสียหลักการ ให้การปฏิบัติงานสำเร็จ

อย่างได้ผลดีมากที่สุด ให้มีส่วนเสียหายน้อยที่สุด หรือให้ไม่เสียหายเลย ความแข็งแกร่ง หรือแข็งแกร่ง ด้วยมานะ ทิฐิ ชนิด “ยอมหักไม่ยอมงอ” มิใช่ข้อบ่งชี้ที่ดี ที่จะให้ประสบผลสำเร็จได้ตลอดไป ทั้งนี้พึงอาศัยหลักปฐิธรรม 7 ประการที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ดีแล้ว คือ ธมมญญตา รู้จักหลักวิชา หรือรู้จักเหตุ อุตถญญตา รู้จักความหมาย หรือรู้จักผล อุตถญญตา รู้จักตน มตถญญตา รู้จักประมาณในการบริโภคใช้สอยทรัพย์ กาลญญตา รู้จักกาลเวลาอันควรที่จะปฏิบัติหรือดำเนินการ ให้ได้ผลดี ปฐิญญตา รู้จักชุมชน บุคคลญญตา รู้จักบุคคลเป็นต้น เป็นหลักในการวางตัวในวงงาน ใน วงสังคมทุกระดับ และในการปกครองบังคับบัญชา ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาได้อย่างเหมาะสม (พระมหา เสริมชัย ขยมงคโโล, 2539)

3. หลักความบริสุทธิ์โปร่งใส (Purity/Transparency) หมายถึง การบริหารการปกครอง การตัดสินใจหรือการวินิจฉัยสั่งการใด ๆ ก็เป็นไปได้อย่างความบริสุทธิ์ใจ คือด้วยเจตนาบริสุทธิ์มุ่งตรง ต่อความสำเร็จอย่างได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูงขององค์กรมุ่งตรงต่อประโยชน์ และความสันติสุขโดย ส่วนรวม ของประชาชนเป็นสำคัญ จึงเป็นการบริหารที่สุจริตที่มีความโปร่งใส (Transparent) ตรวจสอบได้ (พระมหาเสริมชัย ขยมงคโโล, 2539)

4. หลักความยุติธรรม (Justice) หมายถึง การบริหารการจัดการกิจกรรมหรือโครงการ ต่าง ๆ ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ (High Efficiency) กล่าวคือ ให้บรรลุผลสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิผล (Effectiveness) และให้ได้รับความพึงพอใจ (Satisfaction) โดยธรรมจากชน ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างสูงต่อค่าลงทุน (Investment Costs) ได้แก่ กำลังงบประมาณ กำลังบุคลากร และทรัพยากร และระยะเวลาที่ใช้ในการบริหารจัดการที่ต่ำ คือ อย่างประหยัดและคุ้มค่า หมายถึง การปกครอง บังคับบัญชา ดูแลปฏิบัติต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาด้วยความเป็นธรรม คือไม่อคติ ด้วยความ รัก (อนาคติ) หรือเห็นแก่ตัว เห็นแก่พวกพ้อง หมู่เหล่า ไม่อคติ ด้วยความโกรธ หรือเกลียดชัง (โทสาคติ) ไม่อคติ ด้วยความเกรงกลัว (ภยาคติ) ไม่อคติด้วยความหลง (โมหาคติ) เพราะหุนาหรือไม่รู้ ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นความจริงที่เชื่อถือได้ ตรงประเด็นและที่สมบูรณ์ดีมากพอ อีกหลักธรรมาภิบาล 4 ประการ นี้ ย่อมเป็นหลักที่สำคัญสำหรับผู้ปกครอง ผู้บริหารทุกระดับสามารถใช้เป็นแนวทางในการ ปกครองบังคับบัญชาดูแลผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา และใช้ในการบริหารจัดการโครงการต่าง ๆ ของ องค์กรให้ประสบความสำเร็จ และให้บรรลุผลดีที่ประสิทธิภาพสูงได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม คุณธรรมสำหรับผู้บริหารไว้ว่า นักบริหารทุกประเภทตั้งแต่ระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับองค์กร หน่วยงาน ครอบครัว ตลอดจนจนถึงตนเอง ควรมีวินัยและควรก่อให้เกิดวินัยในหมู่คณะที่

ตนเองรับผิดชอบในฐานะผู้นำด้วย ในทางพระพุทธศาสนาวินัยสำหรับ ภรรวาสกก็คือ ศีล 5 ซึ่งการที่จะรักษาศีลให้ได้ผลดี ควรจะต้องมีเบญจธรรมประกอบด้วย ผู้บริหารที่ดี ควรจะต้องมีวินัยดังกล่าว เพื่อที่จะนำหมู่คณะไปสู่การพัฒนาในระยะยาว ในการปฏิบัตินักบริหาร นอกจากจะต้องรักษาศีล 5 ให้บริสุทธิ์แล้วก็ต้องมีธรรมอื่น ๆ ประกอบอีกด้วย เช่น ความยุติธรรม ซึ่งหมายถึงความเที่ยงตรง ไม่ผิดหรือบิดเบือนไปจากความจริง นักบริหารจะต้องประพฤติปฏิบัติให้ตรง ตามนิยมของสังคมอยู่เสมอ โดยไม่มีอคติเข้ามาประกอบการตัดสินใจเป็นอันขาด ซึ่งอคตินั้นได้แก่ความ ลำเอียงมี 4 ประการ

1. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรัก
2. โมหาคติ ลำเอียงเพราะชัง
3. โทสาคติ ลำเอียงเพราะเกลียด
4. ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว

และนอกจากนี้นักบริหารจะต้องมีธรรมประจำใจอีกประการหนึ่ง คือ ขันติ ความอดทน นักบริหารจะต้องมีความอดทนต่อสภาวะการณ์ต่าง ๆ 3 ประการ คือ

1. อดทนต่อความลำบาก
2. อดทนต่อความตรากตรำ
3. อดทนต่อความเจ็บใจ

ธรรมข้อนี้ทำให้เกิดความงามทางจรรยา ทำให้ไม่มีพฤติกรรมอันทุจริตทั้งหลาย ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ เพราะสามารถอดทนต่อ โลภะ โทสะ โมหะ ได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่าคุณธรรมสำหรับผู้บริหารเป็นหลักสำคัญในการประพฤติ ปฏิบัติตนของผู้บริหาร นอกจากจะใช้กับผู้ที่บังคับบัญชาแล้ว ยังต้องมีการติดต่อประสานงานกับบุคคลหลายฝ่าย เช่น ชุมชน สังคม หรือผู้บังคับบัญชาในองค์กรอื่น เป็นต้น จึงสามารถรวบรวมเกี่ยวกับคุณธรรมของ ผู้บริหารพื้งนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของหน่วยงาน ดังนี้

1. คุณธรรมในการดำรงตน เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้บริหาร เพื่อให้ผู้บริหารมีคุณสมบัติเป็นสัปปุริสชน มีคุณธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นมนุษย์ หมวดธรรมที่จำเป็น เช่น สุจริต 3 พรหมวิหาร 4 สัปปุริสธรรม 7 นาถกรณธรรม 10 เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคุณธรรมอื่น ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมความเป็นคนดี คุณธรรมเหล่านี้เป็นคุณธรรมที่ควรค่าแห่งการดำรงตนของผู้บริหารเป็นอย่างยิ่ง ถ้าผู้บริหารมีคุณธรรมแห่งการดำรงตนแล้วย่อมจะส่งเสริมให้ตัวผู้บริหารเองเป็นที่เคารพศรัทธาน่าเชื่อถือ ในความเป็นคนคนดีของผู้บริหารต่อเพื่อนร่วมงาน และคนทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง

2. คุณธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน เป็นคุณธรรมเพื่อความดีงามแห่งสังคม และช่วยส่งเสริมชีวิตที่ดีร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับเพื่อนร่วมงาน ถือว่าเป็นการครองใจคน ผู้บริหารจึงควรมี

คุณธรรมเหล่านี้ คือ ธรรมคุ้มครองโลก 2 ธรรมมีอุปการะมาก 2 ฆราวาสธรรม 4 สังคหัตถ์ 4 พรหมวิหาร 4 มิตรแท้ 4 ทิศ 6 คุณเหล่านี้เป็นคุณธรรมที่ผู้บริหารควรใช้ในการปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานให้เกิดกลมเกลียว ความสามัคคี รักใคร่ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำและร่วมกันแก้ปัญหา พัฒนาการทำงานของหน่วยงานให้เจริญก้าวหน้า

3. คุณธรรมในการปฏิบัติงาน จะเป็นคุณธรรมที่มีประโยชน์ต่อการทำงาน การปกครองโดยช่วยจัดและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน ผู้บริหารควรมีคุณธรรมตามหมวดธรรมต่อไปนี้ คือ อธิปไตย 3 สังคหัตถ์ 4 อคติ 4 พรหมวิหาร 4 พละ 4 อปริหาญธรรม 7 ราชธรรม 10 คุณธรรมเหล่านี้ จะช่วยให้ส่งเสริมการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างดียิ่ง คุณธรรมของผู้บริหารทั้ง 3 ประการ คือ คุณธรรมในการครองตน คุณธรรมในการครองคน และคุณธรรมในการครองงาน มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานในองค์กร เพราะองค์การจะดีเยี่ยมไม่ได้ ถ้าหากมีผู้บริหารแย่ และองค์การจะแย่ไม่ได้ถ้าผู้บริหารเยี่ยงนั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารที่มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ หรือผู้บริหารที่ดีจะต้องบริหารองค์การได้ดีตามไปด้วย ถึงกระนั้นพระพุทธศาสนาได้กำหนดหลักคุณธรรมของการบริหารไว้ในปธานสูตร เรียกว่า “สัมมปธาน” คือ ความเพียรที่ถูกต้องที่ควรตั้งไว้ในเบื้องต้นในกิจการทั้งปวง 4 หลักใหญ่ คือ

1. สังวรปธาน : หลักการป้องกัน คือ การสำรวม ระมัดระวัง ปิดกั้น ขวางกั้น กีดกัน ปิดป้อง ห้ามไม่ให้ความชั่ว ความเสื่อมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น

2. ปหานปธาน : หลักการปราบปราม คือ การลด ละ เลิก กำจัด ขำให้ตาย ประหาร ทำให้หมดไป หลีกไปให้พ้น ซึ่งปัญหา ความชั่ว ความเสื่อมที่ล่วงละเมิดเกิดขึ้นแล้ว

3. ภาวนापธาน : หลักการพัฒนา คือ การทำให้มีทำให้เกิดความดีที่เคยยังไม่มี ทำให้มีความดีที่เคยยังไม่มีเป็นทำให้เป็นความดีที่เคยยังไม่มีเกิด ทำให้เกิด

4. อนุรักษนาปธาน : หลักการอนุรักษ์ คือ การตามดูแลรักษา การทำนุบำรุง การส่งเสริมและสนับสนุน ซึ่งความดี สิ่งที่ดีที่เกิดขึ้น ที่มีที่เป็นแล้ว ให้เจริญรุ่งเรือง เติบโตก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

คุณธรรมการบริหารนี้ต้องพึงพาอาศัยซึ่งกันและกันต้องสมดุลกันจะยิ่งหรือหย่อนกว่ากันไม่ได้ เพราะหากการบริหารเชิงรับมากประเทศชาติก็ย่อมไม่เจริญรุ่งเรือง ล้าหลัง ไม่ก้าวหน้า และหากเชิงรุกมาก ประเทศชาติย่อมฉุนววยเดือดร้อน สิ้นเปลืองไปกับการผลิตและการบริโภคที่ไร้ขอบเขตและประมาทมิวเมา เปรียบเทียบให้เห็นชัดก็คือประเทศพม่ากับประเทศไทยนั่นเองแล (พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล, 2539)

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า หลักธรรมของผู้บริหารที่จะทำให้การบริหารองค์การมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่ดี ควรมีอยู่ด้วยกันให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ หลักธรรมในการดำรงตน เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้บริหาร เช่น หลักธรรมอธิปไตย หลักธรรมาภิบาล สุจริต 3 พรหมวิหาร 4 สปัจริยธรรม 7 นาถรณธรรม 10 เป็นต้น หลักธรรมต่อเพื่อนร่วมงานเป็นคุณธรรมเพื่อ

ความดีงามแห่งสังคม และช่วยส่งเสริมชีวิตที่ดีร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับเพื่อนร่วมงาน เช่น ธรรม คัมครองโลก 2 ธรรมมีอุปการะมาก 2 ฆราวาสธรรม 4 สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 มิตรแท้ 4 ทิศ 6 เป็นต้น และหลักธรรมในการปฏิบัติงาน จะเป็นคุณธรรมที่มีประโยชน์ต่อการทำงาน การปกครอง โดยช่วยจัดและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน เช่น อธิปไตย 3 สังคหวัตถุ 4 อคติ 4 พรหมวิหาร 4 พละ 4 อปริหายธรรม 7 ราชธรรม 10 เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องมีความอดทนทั้งสภาวะการณ์ต่าง ๆ คืออดทนต่อความลำบาก อดทนต่อความตรากตรำ และอดทนต่อความเจ็บใจ หากผู้บริหารคนใด สามารถปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าวได้ ถือว่าเป็นผู้บริหารที่มีคุณธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติงาน ที่มีคุณภาพคนหนึ่ง

2.5 แผนยุทธศาสตร์ระดับชาติเกี่ยวกับการควบคุม ป้องกัน โรคอุบัติใหม่

(พ.ศ. 2560 - 2564)

โรคติดต่ออุบัติใหม่มีโอกาสแพร่กระจายอย่างรวดเร็วและกว้างขวางไปทั่วโลก จึงเป็นทั้ง ปัญหาสำหรับประเทศที่เกิดเหตุและภัยคุกคามแก่นานาชาติทุกประเทศต้องเร่งการพัฒนาศักยภาพ ระบบเครื่องมือในการป้องกันควบคุมโรค และเตรียมพร้อมตอบโต้โรคติดต่ออุบัติใหม่ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยลดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม และต้องให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคข้ามประเทศการดำเนินงานภายในประเทศจะต้องร่วมมือกันอย่าง ใกล้ชิดและต่อเนื่อง โดยหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ภายใต้ นโยบายของรัฐบาลและกรอบแผนยุทธศาสตร์

การจัดทำยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อมป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560-2564) ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ได้มีการศึกษา วิเคราะห์ กลั่นกรองแนวคิด และหลักการ โดยอ้างอิงและให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในประเทศและนานาชาติ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์และปัจจัยแวดล้อมในปัจจุบัน และความเคลื่อนไหวของประชาคมโลก ได้แก่ แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558 เป็นกรอบและทิศทางให้หน่วยงานทุก ภาคส่วน ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับประเทศ ปฏิบัติการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย พัฒนาระบบป้องกันการเตรียมความพร้อมและการสร้างภูมิคุ้มกันโดยการพัฒนาภูมิความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งระดับชุมชน โดยเสริม สร้างความตระหนักในการลดความเสี่ยง ตั้งแต่ก่อนเกิด ขณะเกิด และหลังเกิดภัย โดยมีขอบเขตสาธารณภัย ด้านสาธารณภัย 14 ประเภท และด้านความมั่นคง 4 ประเภท

(1) พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 เป็นกฎหมายเพื่อใช้ควบคุมการผลิต นำเข้า และจำหน่ายอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะ เป็นการควบคุม คุณภาพอาหารสัตว์ และ

คุ้มครองความปลอดภัยของผู้บริโภค

(2) การศึกษาความปลอดภัยจากการแพร่กระจาย ของเชื้อโรคต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสถานที่ ห้องปฏิบัติการ ทั้งภาครัฐและเอกชน หรือจากการนำเข้า ส่งออก หรือ นำผ่านเชื้อโรคมาจาก ต่างประเทศ รวมทั้งป้องกันการใช้เชื้อโรคไปในทางที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชุมชน หรือ เป็นภัยต่อ ความมั่นคงประเทศ

(3) พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายหลักในการ บริหารจัดการสาธารณภัยในปัจจุบัน ซึ่งได้กำหนดขอบเขตการดำเนินการป้องกันและบรรเทา สาธารณภัย ครอบคลุมสาธารณภัยทุกประเภท กำหนดให้มีแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ระดับต่าง ๆ เพื่อวางแผนทางมาตรการ ตั้งแต่ช่วงก่อนเกิดเหตุขณะเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุ เน้นการ มีส่วนรวมในการดำเนินงานทุกภาคส่วน

(4) พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 ให้ความสำคัญกับการ เฝ้าระวัง ป้องกัน และ ควบคุมโรคที่เป็นภัยคุกคาม ต่อสุขภาพประชาชน สร้างระบบเตรียมพร้อมรับมือกับ โรคติดต่อ อันตราย มีการดำเนินงาน 4 ระบบ คือ ระบบป้องกันโรค ระบบตรวจสอบ ระบบควบคุมโรค และ ระบบสนับสนุนบริหารจัดการ รวมทั้งพัฒนาทุกจังหวัดให้สามารถเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคและ ภัยต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ

(5) พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 บัญญัติขึ้นเพื่อการเฝ้าระวัง ป้องกัน และ ควบคุมโรคระบาดที่เกิดกับสัตว์ และการส่งเสริมให้มีการเลี้ยง การจัดการเกี่ยวกับสัตว์ และ ผลผลิตจากสัตว์ที่ปราศจากโรค กำหนดให้เจ้าของสัตว์ปฏิบัติตามระบบการป้องกันและควบคุมโรค ระบาด ประกาศชนิดโรค ชนิดสัตว์ การประกาศเขตเกี่ยวกับโรคระบาดสัตว์ การควบคุมเคลื่อนย้าย การดำเนินการต่าง ๆ เพื่อป้องกันและควบคุมโรคกับสัตว์หรือซากสัตว์

(6) การอนุญาตค้าสัตว์ป่าที่ได้จากการเพาะพันธุ์ การควบคุม ป้องกันการล่าสัตว์ป่า เป็นการ ลดปัจจัยการแพร่เชื้อโรคจากสัตว์ป่ามาสู่คน

(7) ยาด่านจุลชีพใช้ในการป้องกันและรักษาโรคที่เกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรียในมนุษย์ และ ใช้ป้องกันและรักษาโรคในทางสัตวแพทย์ และการเกษตร จึงมีความสำคัญต่อสุขภาพสัตว์ พืช ห่วงโซ่ การผลิตอาหาร และเศรษฐกิจในภาพรวมประเทศ แผนยุทธศาสตร์ การจัดการดื้อยาด่านจุลชีพ ประเทศไทย เน้นการแก้ไขปัญหาการดื้อยาด่านจุลชีพเป็นการเฉพาะ โดยมีกรอบในการจัดการกับ ปัญหาการดื้อยาด่านจุลชีพอย่างบูรณาการ โดยการกำหนดการป่วย การตาย จากเชื้อดื้อยา และ ผลกระทบเศรษฐกิจลดลง การใช้ยาด่านจุลชีพสำหรับมนุษย์และสัตว์ลดลงร้อยละ 20-30

(8) การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในปัจจุบัน ทำให้อุณหภูมิของโลกสูงขึ้น มีผลต่อการ เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เช่น วงจรชีวิตของสัตว์พาหะนำโรค ความคงทนและการเผยแพร่กระจาย เชื้อโรคเพิ่มขึ้นส่งผลกระทบต่อการเกิดโรคใหม่ ๆ หรือการเกิดโรค ในพื้นที่ใหม่มากขึ้น

(9) ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เป็น แผนพัฒนาประเทศ ระยะ 5 ปี มุ่งสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม มุ่งเตรียมความพร้อม และ

วางรากฐานในการยกระดับประเทศให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มียุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ประกอบด้วย 10 ยุทธศาสตร์ เน้นเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 5 การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน ในแนวทางที่ 4.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคระบาด และสถานการณ์ฉุกเฉินทางสาธารณสุขอื่น ๆ โดยมีสาระสำคัญให้มีความพร้อมในการติดตาม วิเคราะห์ และ ประเมินแนวโน้มสถานการณ์เพื่อเตรียมการรับมือ รวมทั้งการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อหยุดภาวะฉุกเฉิน หรือ ภาวะสถานการณ์ที่รุนแรงเกี่ยวกับโรคระบาด และสถานการณ์ฉุกเฉินทางสาธารณสุขอื่น ๆ ให้กลับสู่สภาวะปกติภายในระยะเวลาที่สั้นที่สุดอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการป้องกันยับยั้ง ไม่ให้เกิดโรคและภัยสุขภาพแพร่กระจายออกไปในวงกว้าง และไม่เกิดความเสียหายแก่ชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการฟื้นฟูภายหลังเหตุการณ์ให้กลับสู่สภาวะปกติ

(10) กฎอนามัยระหว่างประเทศ เป็นการจัดการ ฉุกเฉินด้านสาธารณสุขระหว่างประเทศ มาตรการควบคุมโรคบริเวณช่องทางเข้า-ออกระหว่างประเทศ ทั้งทางบก เรือ อากาศ และใช้แนวคิด สุขภาพหนึ่งเดียวที่เป็นระบบสุขภาพที่บูรณาการ ทั้งสุขภาพคน สุขภาพสัตว์ สุขภาพสัตว์ป่าและ สิ่งแวดล้อม ที่จะส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพ และเอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดีของ ทุกชีวิต

(11) วาระความมั่นคงด้านสุขภาพโลก สนับสนุนให้ประเทศสมาชิกองค์การอนามัยโลกเร่งรัด การพัฒนาสมรรถภาพตาม IHR ด้านโรคติดต่อ และโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน โดยใช้หลักดังนี้ (1) ป้องกันการระบาดของโรคที่สามารถป้องกันได้ (2) ตรวจจับภัยคุกคามให้ได้โดยเร็ว และ (3) ตอบโต้ภัยคุกคามอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความมั่นคงจากภัยคุกคามจากโรคติดต่อและ โรคติดต่ออุบัติใหม่

(12) ยุทธศาสตร์โรคติดต่ออุบัติใหม่ของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อม ฉุกเฉินด้านสาธารณสุข การเฝ้าระวัง การประเมินความเสี่ยง และการตอบสนองต่อภัยพิบัติด้าน สาธารณสุข ด้านห้องปฏิบัติ การโรคจากสัตว์สู่คน การป้องกันดูแลสุขภาพ การสื่อสาร ความเสี่ยง การแจ้งเตือนในระดับภูมิภาค และการติดตามประเมินผล

(13) ข้อกำหนดด้านสุขภาพสัตว์ เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยสัตว์ และความ ปลอดภัยของผลิตภัณฑ์จากสัตว์ เพื่อให้ประเทศสมาชิกใช้เป็นเกณฑ์อ้างอิงร่วมกัน ในการป้องกันการ แพร่ระบาดของโรคเข้าสู่ประเทศ ผู้นำเข้าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์จากสัตว์

(14) เพื่อใช้เป็นข้อมูลนำเข้าในการประชุมเชิงปฏิบัติการในการจัดทำยุทธศาสตร์ ในการ ประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการแม่บทเตรียมความพร้อม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560-2564) มีกระบวนการจัดทำแผน ยุทธศาสตร์ดังนี้

[1] การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ทางยุทธศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย

(1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน

(2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ภายนอก

[2] การจัดวางทิศทางขององค์กร ซึ่งประกอบด้วย

- (1) การกำหนดวิสัยทัศน์
- (2) การกำหนดภารกิจ
- (3) การกำหนดเป้าประสงค์ขององค์กร
- (4) การกำหนด วัตถุประสงค์
- (5) การกำหนดดัชนีชี้วัดผลงานระดับองค์กร
- (6) การกำหนดยุทธศาสตร์

[3] การจัดทำแผน ยุทธศาสตร์ เป็นการดำเนินการเพื่อให้ยุทธศาสตร์ ที่ได้ถูกกำหนดขึ้น มีความเป็นรูปธรรม ปฏิบัติได้จริง อันจะนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าประสงค์ ขององค์กร โดยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์นั้น ประกอบด้วย

(1) การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ ภัยคุกคามขององค์กร หรือที่มักนิยมเรียกกันว่า การทำ SWOT analysis อันประกอบไปด้วย การวิเคราะห์ จุดแข็ง การวิเคราะห์จุดอ่อน การวิเคราะห์โอกาส และ การวิเคราะห์ภัยคุกคามขององค์กร

(2) การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์

(3) การกำหนดวัตถุประสงค์ ในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ พร้อมทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบและหน่วยงานสนับสนุน

(4) การกำหนดดัชนีชี้วัดผลงานระดับองค์กรและระดับหน่วยงาน

(5) การกำหนดยุทธวิธี หรือแผนงานในการปฏิบัติ

(6) การกำหนดเป้าหมายของแต่ละกิจกรรม พร้อมกับดัชนีชี้วัดผลงานระดับแผนปฏิบัติการ ตลอดจนการจัดทำแผนปฏิบัติการแม่บท การจัดทำกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ และการพัฒนาศักยภาพทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ ระยะยาวตามลำดับ จำนวน 6 ครั้ง ดังนี้ โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในส่วนกลาง 2 ครั้ง และใน ส่วนภูมิภาค 6 ครั้งกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมดำเนินการ

1. คณะทำงานจัดทำแผนยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อมป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่ แห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560-2564)

2. หน่วยงานภูมิภาคที่เกี่ยวข้องตามแผนยุทธศาสตร์ฯ ประกอบด้วย สำนักงานป้องกันควบคุมโรค ที่ 1-13 ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์เขต 1-13 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ปลัดจังหวัด/เขต เขตพื้นที่อนุรักษ์ ประชาสัมพันธ์จังหวัด และหน่วยงานของกรมต่าง ๆ ภายใต้กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงกลาโหม กระทรวงการคลัง กระทรวงต่างประเทศ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นต้น

3. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งทั้ง 3 กลุ่ม จะอยู่ในกระบวนการกลุ่มที่จะมี การดำเนินการตามขั้นตอนที่ได้วางไว้ ผลการจัดทำ จากการประชุมเชิงปฏิบัติการทั้ง 6 ครั้ง และจากการ รับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้ยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อม ป้องกันและ แก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่ (พ.ศ. 2560-2564) ดังนี้

วิสัยทัศน์

“ประเทศไทยสามารถป้องกันควบคุมโรค ติดต่ออุบัติใหม่อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ ทันการณ์ เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ โดยการบริหารจัดการแบบบูรณาการ การจัดการความรู้ และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน”

พันธกิจ

1. เสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบเตรียมความพร้อมเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคติดต่อ อุบัติใหม่ และภัยพิบัติฉุกเฉินด้านสาธารณสุข ภายใต้แนวคิด สุขภาพหนึ่งเดียวให้มีประสิทธิภาพ ทัน ต่อสถานการณ์และเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ
2. พัฒนาระบบการสื่อสารความเสี่ยง เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ โรคติดต่อ อุบัติใหม่และภัยพิบัติฉุกเฉิน ให้ถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมาย อย่างครอบคลุมและทั่วถึง
3. เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมเฝ้า ระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคติดต่ออุบัติใหม่ และภัยพิบัติฉุกเฉินด้านสาธารณสุข
4. สร้างการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนทุกระดับ
5. เสริมสร้างระบบการจัดการความรู้ การวิจัย และพัฒนาด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุม โรคติดต่อ อุบัติใหม่ให้เข้มแข็ง สามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ เป้าประสงค์หลัก ประเทศไทยสามารถลดการป่วย การตาย และลดผลกระทบทาง เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการระบาดของโรคติดต่ออุบัติใหม่

ตัวชี้วัดแผนยุทธศาสตร์

1. อัตราการป่วย การตายอันเนื่องมาจากการระบาดของโรคติดต่ออุบัติใหม่ลดลง
2. อัตราผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการระบาดของ โรคติดต่ออุบัติใหม่ลดลง
3. ร้อยละของจังหวัดที่มีระบบการเตรียมความพร้อมสำหรับภัยพิบัติฉุกเฉินด้านสาธารณสุข
4. ระบบเฝ้าระวังโรคติดต่ออุบัติใหม่ สามารถตรวจพบโรคติดต่ออุบัติใหม่ และสามารถ ควบคุมการแพร่กระจายของโรคติดต่ออุบัติใหม่ในประเทศได้ อย่างรวดเร็ว ภายในระยะต้นของการ ระบาด
5. ร้อยละของประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการป้องกัน ควบคุมโรคติดต่ออุบัติใหม่
6. จำนวนภาคีเครือข่ายจากภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง และภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการ

ป้องกันควบคุมโรคติดต่ออุบัติใหม่

ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาระบบเตรียมความพร้อมสำหรับภัยพิบัติฉุกเฉินด้านสาธารณสุข

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาระบบเฝ้าระวัง ป้องกัน รักษา และควบคุมโรคติดต่ออุบัติใหม่ ภายใต้แนวคิดสุขภาพหนึ่งเดียว

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาระบบการสื่อสาร ความเสี่ยงและประชาสัมพันธ์โรคติดต่ออุบัติใหม่

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเสริมสร้างความเข้มแข็ง ด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การเสริมสร้างการมีส่วนร่วม จากภาคประชาสังคมและภาคเอกชน ในการป้องกันควบคุมโรคติดต่ออุบัติใหม่

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การส่งเสริมการจัดการความรู้ การวิจัยและพัฒนา

ผลลัพธ์ที่ได้

1. ได้แผนยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อม ป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2564) และแผนปฏิบัติการแม่บท

2. ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการแม่บทเตรียมความพร้อม ป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2564)

3. เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลในการเตรียมความพร้อมป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่

4. เกิดการเรียนรู้ขั้นตอนในกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อมป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2564)

5. เกิดกลไกการขับเคลื่อนและความร่วมมือ ของทุกภาคส่วนในการนำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และมีกลไกการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า ในระยะที่ผ่านมาเรามีแผนยุทธศาสตร์ที่ใช้ต่อเนื่องกันมา 3 ฉบับ แผนยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อมป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2564) ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบการดำเนินงานต่อเนื่อง จากแผนยุทธศาสตร์ฉบับเดิม ซึ่งได้ตั้งคณะทำงานขึ้น ดำเนินการด้วยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีการรับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ได้ศึกษาทบทวน นำสาระสำคัญของกฎหมาย แผน และกรอบความตกลงระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวข้อง มาพิจารณาประกอบการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ นี้ด้วย ในแผนยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อมป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติ (พ.ศ. 2560- 2564) กำหนดวิสัยทัศน์ว่า “ประเทศไทยสามารถป้องกันควบคุมโรคติดต่ออุบัติใหม่อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ ทันการณ์ เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ โดยการบริหารจัดการแบบบูรณาการ การจัดการความรู้ และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน” และมีสาระสำคัญ ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ดังต่อไปนี้ (1) การพัฒนา ระบบเตรียมความพร้อมสำหรับภัยพิบัติฉุกเฉินด้าน

สาธารณสุข (2) การพัฒนาระบบเฝ้าระวัง ป้องกัน รักษา และควบคุมโรคติดต่ออุบัติใหม่ ภายใต้แนวคิดสุขภาพหนึ่งเดียว (3) การพัฒนาระบบการสื่อสารความเสี่ยงและประชาสัมพันธ์โรคติดต่ออุบัติใหม่ (4) การเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ (5) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคประชาสังคมและภาคเอกชน ในการป้องกันควบคุมโรคติดต่ออุบัติใหม่ (6) การส่งเสริมการจัดการความรู้ การวิจัยและพัฒนา ซึ่งแต่ละยุทธศาสตร์ได้กำหนดเป้าประสงค์ ตัวชี้วัด กลยุทธ์ มาตรการ และแนวทางการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน การเตรียมความพร้อมป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่ จะต้องดำเนินการโดยความร่วมมืออย่างกว้างขวางของทุกภาคส่วน จึงต้องกำหนดกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการประสานความร่วมมือ และประสานการปฏิบัติ และด้านการติดตามประเมินผลและรายงานผล เป็นที่คาดหวังว่าเมื่อทุกส่วนราชการและหน่วยงานในภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ฯ โดยจัดทำแผนปฏิบัติงาน และดำเนินงานตามแผนในส่วนที่แต่ละฝ่ายมีความรับผิดชอบ อย่างเป็นรูปธรรม เต็มกำลังความสามารถ โดยมีการบริหารจัดการแบบบูรณาการ ผสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เพื่อสร้างศักยภาพ เสริมความพร้อมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่ ย่อมจะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ในการสร้างความมั่นคงด้านสุขภาพของประชาชนซึ่งเป็นพื้นฐานของความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศต่อไป

2.6 สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด-19 (Covid-19)

การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 (Covid-19) ได้เริ่มต้นเมื่อปลายปี พ.ศ. 2562 และลุกลามไปทั่วโลก สร้างความหวาดกลัวและส่งผลกระทบต่อสุขภาพ สังคมและเศรษฐกิจของประชากร และ เมื่อต้นเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 มีการระบาดใหญ่ (pandemic) ซึ่งเป็นการติดเชื้อทั่วโลกอย่างรวดเร็ว ตามประกาศขององค์การอนามัยโลก เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2563 (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2563) จากสถิติเมื่อวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2563 ประชากรทั่วโลกมีผู้ติดเชื้อ 1,982,939 คน และตาย 126,761 คน โดย 5 ลำดับแรกของประเทศที่มีผู้ติดเชื้อสูงสุด ประเทศสหรัฐอเมริกา (609,516 คน) เป็นอันดับหนึ่ง ตามด้วยสเปน (174,060 คน) อิตาลี (162,488 คน) เยอรมัน (132,362 คน) และฝรั่งเศส (131,362 คน) และเมื่อพิจารณา 5 ลำดับแรกของประเทศที่มีจำนวนผู้เสียชีวิตมากที่สุด ได้แก่ สหรัฐอเมริกา (26,057 คน) อิตาลี (21,067 คน) สเปน (18,255 คน) ฝรั่งเศส (15,750 คน) และสหราชอาณาจักร (12,129 คน) ตามลำดับ (Dong, Du, & Gardner, 2020) สำหรับการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 รอบแรกในประเทศไทย พบผู้ป่วยต้องสงสัยรายแรก เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2563 เป็นนักท่องเที่ยวหญิงชาวจีนอายุ 74 ปี ซึ่งเดินทางมาถึง

กรุงเทพมหานคร โดยเที่ยวบินจากนครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน และ ณ วันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2563 พบอัตราการติดเชื้อในประเทศไทย จำนวน 2,369 คน มีผู้เสียชีวิต 30 คน ผู้ป่วยรายใหม่ 111 คน ในกรุงเทพและจังหวัดนนทบุรี 1,250 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 101 คน ภาคเหนือ 86 คน ภาคกลาง 332 คน และภาคใต้ 409 คน (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2563) และจากสถิติ เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2563 ประเทศไทยมีการระบาดและมีจำนวนผู้ติดเชื้อโควิด -19 จำนวน 2,826 คน จำนวนผู้รักษาหาย 2,352 คน คิดเป็นร้อยละ 83.2 ร้อยละของการรักษาหายอยู่ในลำดับที่ 2 ของโลกรอง จากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2563) ส่วนการระบาดรอบที่ 2 ในประเทศไทยนั้น เริ่มช่วงปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 โดยพบ หญิงไทย อายุ 67 ปี อาชีพค้าขายที่ตลาดกลางกุ้ง ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ติดเชื้อ โดยไม่มีประวัติการเดินทางออกนอกประเทศ ซึ่งคาดว่าเป็นการติดเชื้อจากแรงงานชาวเมียนมาในตลาดกุ้ง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีแรงงานชาวเมียนมาอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาครได้ลงพื้นที่เพื่อทำการตรวจเชิงรุก (active case finding) และพบว่ามีผู้ติดเชื้อรายใหม่ที่ไม่มีอาการในกลุ่ม แรงงานชาวเมียนมาเป็นจำนวนมาก โดยการระบาดรอบที่ 2 นี้มีความต่างจากการระบาดระลอกแรกในหลายด้าน เช่น จำนวนผู้ติดเชื้อมีจำนวนมากกว่า มีการกระจายไปหลายจังหวัด ทำให้คาดว่าการระบาด รอบที่ 2 คงไม่หมดไปอย่างรวดเร็วเหมือนรอบแรก (สุรัชย์ โชคครรชิตไชย, 2563) แม้ระบบควบคุมโรคของประเทศไทย มีการแยกผู้ป่วยที่ติดเชื้อหรือเสี่ยงต่อการติดเชื้อได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งมีการติดตามผู้ที่สัมผัสเชื้อทุกราย และมีการตรวจเชื้อจากผู้ป่วยให้ได้อย่างรวดเร็ว แต่การระบาดในประเทศไทยก็ยังคงดำเนินอย่างต่อเนื่อง และส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชน เนื่องจากทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่อตัวบุคคลทั้งสิ้น เช่น ตกงาน หรือถูกเลิกจ้าง สมาชิกครอบครัวต้องอยู่ห่างกัน และมีการรักษาระยะห่างทางสังคม (social distancing) รวมถึง สัมพันธภาพในครอบครัวและชุมชนลดลง ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป เกิดปัญหาการขาดรายได้และชีวิตประจำวันที่ต้องปรับเปลี่ยนไป (บัญชา เกิดมณี, สุรัชย์ ธรรมทวีธิกุล, ญาณพินิจ วชิรสุรงค์, บดินทร์ชาติ สุขบท, และสมบัติ ทิมทรัพย์, 2563) ในประเทศไทยได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด -19) (ศบค.) ซึ่งเป็นคณะกรรมการบริหารโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 แห่งชาติ ที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ได้ประกาศภาวะฉุกเฉินของประเทศไทย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนอยู่บ้าน (stay at home) ปฏิบัติงาน

ที่บ้าน (Work from home: WFH) รักษาระยะห่างทางกายภาพ (physical distancing) รักษา ระยะห่างทางสังคม (social distancing) สวมหน้ากากอนามัย และล้างมือบ่อย ๆ (ศูนย์ปฏิบัติการ ภาวะฉุกเฉิน กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2563) ซึ่งการประกาศภาวะฉุกเฉิน ส่งผลให้ ประชาชนต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตทั้งหมด

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 (Covid-19) ได้ เริ่มต้นเมื่อปลายปี พ.ศ. 2562 และลุกลามไปทั่วโลก สร้างความหวาดกลัวและส่งผลกระทบต่อ สุขภาพ สังคมและเศรษฐกิจของประชากร และ เมื่อต้นเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 มีการระบาดใหญ่ ซึ่งเป็นการติดเชื้อทั่วโลกอย่างรวดเร็วรวมถึงประเทศไทย เมื่อเกิดภาวะวิกฤตเกิดขึ้นส่งผลให้ประชากร ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้ชีวิตหรือที่เรียกกันว่าวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)

2.7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.7.1 งานวิจัยในประเทศ

พระมหาสังวรณ เทศนํ (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของเจ้าอาวาสกับการพัฒนา ชุมชน” พบว่า ความคาดหวังของชุมชน ชุมชนโดยรอบวัด มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เจ้าอาวาส ดำเนินการอยู่ คิดเป็นร้อยละ 54.06 และเห็นว่ากิจกรรมที่ดำเนินการอยู่มีประโยชน์มากถึงร้อยละ 69.85 ทั้งประโยชน์ต่อคนในรุ่นปัจจุบัน และคนในรุ่นลูกหลาน ตลอดจนความต้องการของชุมชนต่อ การพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส เป็นไปในทิศทางที่เน้นให้มีการปรับปรุง พัฒนากิจกรรมให้ดีขึ้นแบบ ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทในการพัฒนาด้านจิตใจ มิใช่เป็นการยกเลิกหรือยุติกิจกรรม ต่าง ๆ เหล่านั้น และหวังให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมที่เจ้าอาวาสดำเนินการอยู่ และ ชุมชนเสนอแนะให้มีการจัดรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายลักษณะ มีการปรับปรุงและประยุกต์อยู่ เสมอ มุ่งเน้นให้จัดกิจกรรมปลูกฝังตั้งวัยเยาว์

พระมหาธีรวิฑูฒิ บุญมา (2554) ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า การเสริมบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการ พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งขึ้น มีประเด็นดังนี้ 1) ควรส่งเสริมและให้กำลังใจพระสงฆ์ที่มีบทบาทต่อการ พัฒนาชุมชน พร้อมทั้งสนับสนุนพระสงฆ์ให้เห็นถึงความสำคัญการร่วมพัฒนาชุมชนมากขึ้น 2) ทุก ภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาควรประสานร่วมมือกับพระสงฆ์ โดยเฉพาะบทบาททาง ประการที่พระสงฆ์ไม่สามารถดำเนินการได้ตามลำพัง อาทิ การก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ ซึ่งต้องมื การร่วมมือและสนับสนุนจากทุกฝ่าย 3) การได้รับการสนับสนุนจากชุมชนด้านหาความรู้เพิ่มเติม และ ควรมีการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐให้เหมาะสม 4) การพัฒนาองกรของพระสงฆ์ให้เข้มแข็ง

ไม่ยึดติดในตัวผู้นำ เพราะระยะยาวแล้วบุคคลไม่อยู่แล้วแต่ตัวขององค์กรก็ต้องคงอยู่ตลอดไป ทั้งนี้ เพื่อดำเนินการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนสืบไป

พระครูสุจริตธรรมนิวิฐ (2554) ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน : กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอคลอง จังหวัดแพร่” พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน พบว่า ด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของท่านด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการเป็นพระสงฆ์นักพัฒนา และใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของวัด ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระสงฆ์ปรับปรุง พัฒนาวัด โดยให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมเสมอ และด้านการสนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระสงฆ์สามารถเป็นผู้ประสานระหว่างประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ให้เกิดความเข้าใจนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริงได้ ปัญหาและอุปสรรคของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์เอง ได้แก่ การขาดความรู้และข้อมูลที่เป็นเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง พฤติกรรมของพระสงฆ์ ที่มีความสมถะน้อยลง และประชาชน เข้าวัดน้อยลง ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ คือ ควรให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันอย่างจริงจังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนจากกระแสโลกาภิวัตน์และอิทธิพลของสื่อยุคใหม่

พระธงชัย อุปคุตโต (2557) ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม กรณีศึกษาเครือข่าย สังฆพัฒนาแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ” พบว่า บทบาทพระสงฆ์และความสำคัญขององค์กรเครือข่ายสังฆพัฒนาแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองด้านการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองที่ต้องทำมาหากิน และไม่มีเวลาดูแลนอกจากนี้เพื่ออบรมสั่งสอนเด็กเล็กให้มีความรู้ และมีคุณธรรม จริยธรรม และเตรียมความพร้อมให้เด็ก ๆ ก่อนจะไปเรียนในระดับประถมศึกษาต่อไป ด้านสังคมสงเคราะห์ขององค์กรเครือข่ายสังฆพัฒนาแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองการพัฒนาคุณภาพชีวิต การช่วยเหลือประชาชน โดยยึดหลักศาสนธรรมควบคู่กับการพัฒนาวัตถุ เช่น การส่งเสริมอาชีพการปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษ การทำสวนสมุนไพร การจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ นอกจากนี้พระสงฆ์ได้มีบทบาทกิจกรรมลดการติดยาเสพติดในชุมชน ด้วยการใช้หลักอปริหานิยธรรม คือ หลักการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มคณะของผู้ติดยาเสพติด และมีการใช้หลักสามัคคีธรรม คือ การสร้างความร่วมมือ ประองตอง เกื้อกูลรักใคร่ รวมถึง

หลักธรรมไตรสิกขา คือ ได้รักษาศีล ได้เจริญสมาธิ และได้เจริญปัญญาของผู้ตติยาได้มีจิตใจเข้มแข็งไม่หวนกลับไปเสวยาเสพติดอีก

พระมหาอุทฺตมพิชาญ โยธาสโน/ทองจันทร์ (2558) ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์” พบว่า ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ สุรินทร์ในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ ด้านการสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่น ๆ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการปกครอง ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ข้อเสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ทั้ง 6 ด้าน ไว้ว่า

1. ด้านการปกครองพระสงฆ์มีรูปแบบในการปกครองวัด และดูแลพระภิกษุสามเณรและยังปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนถือว่าการดี เพราะวัดกับพระสงฆ์เป็นแหล่งรวมจิตใจของประชาชน
2. ด้านการศาสนศึกษากิจกรรมของพระสงฆ์ที่ต้องปฏิบัติ อย่างเช่นการบวชเรียน แต่บางครั้งบางวัดก็บวชแต่ไม่ได้เรียน ซึ่งตรงนี้ก็ถือว่าการบวชที่เป็นศูนย์ เพราะพ่อแม่ต้องการให้ลูกบวชเรียนไม่ใช่บวชปฏิบัติธรรมอย่างเดียวความรู้ก็สำคัญเหมือนกัน
3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ควรพัฒนาเยาวชนให้หันหน้าเข้าวัดให้มากขึ้นควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมกับวัดให้มากขึ้นบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวัดและเยาวชนถือว่าสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะว่าทุกวันนี้เยาวชนจะห่างหายไปจากวัดไปมาก
4. ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมการปฏิบัติธรรมนั้นวัดยังขาดผู้ให้ความรู้ด้านธรรมเทศนาบางวัดไม่มีเลย คนในชุมชนจึงขาดความเข้าใจอย่างถูกต้องในศาสนา
5. ด้านการสาธารณูปการพระสงฆ์ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัดที่เกี่ยวกับการจัดสถานที่ในบริเวณวัด เช่น ทุกวันเสาร์-อาทิตย์ ควรมีการเชิญชวนให้เยาวชนมีการมาทำความดีด้วยการมากวาดลานวัดทำความสะอาดบนศาลาวัด เป็นต้น วัดควรมีสถานที่ ๆ ทำให้เยาวชนมาศึกษาหาความรู้เพิ่มในวันหยุด
6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์กิจกรรมทุกกิจกรรมที่พระสงฆ์พาชาวบ้านปฏิบัติถือว่าดีทุกกิจกรรม

พระมหาภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี และ ศศิวิมล แร่งสิงห์ (2562) ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทและความสำคัญของวัดมิ่งเมืองมูล : ในบริบทสังคมกระแสปัจจุบัน” พบว่า วัดมิ่งเมืองมูลเป็นวัดที่มีการปรับตัวตามบริบทสังคมกระแสปัจจุบันผ่านการขับเคลื่อนของเจ้าอาวาสผู้เป็นนักบริหารการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ในการสนับสนุนและพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลง การเข้าถึงชุมชนผ่านกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ด้วยการออกเยี่ยมชุมชน การใช้เครื่องรางของขลังเป็นเครื่องมือในการหลอมรวมจิตใจของชุมชน แต่ไม่เน้นที่จะมอมเมาให้หลงเชื่อจนถอยห่างแก่นธรรม การเผยแพร่ธรรมให้ชุมชน เยาวชน และ นักศึกษาได้นำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ การใช้โอกาสตามประเพณีหรือเทศกาล ส่งเสริมการเข้าวัดฟังธรรม และพัฒนาวัดไปพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน ที่มีกุศโลบาย ด้วยการสร้างพระองค์ใหญ่เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจทั้งในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่ทั้งจังหวัดและวัดจะไม่เป็นเพียงเมืองผ่านอีกต่อไป วัดจึงเปรียบเสมือนบ้านหลังที่สองที่ทุกคนในชุมชนจะนึกถึงทั้งในยามสุข ยามทุกข์ ยามเทศกาล หรืองานประเพณีที่ต้องทำร่วมกัน แม้กระแสสังคมจะเปลี่ยนไปเพียงใด แต่ถ้าวัดปรับตัวให้เข้ากับกระแสได้ ย่อมหมายถึงทุกคนในชุมชนก็ยังมียวัดเป็นที่พึ่งทางใจเฉกเช่นในอดีตที่ผ่านมาไม่เปลี่ยนแปลง

พระณัฐวุฒิ พันทะลี (2563) ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์กับการช่วยเหลือประชาชนในสถานการณ์โควิด-19” พบว่า ในสภาวะปัจจุบันการดำเนินชีวิตของประชาชนได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมากเนื่องจากเกิดปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้การดำรงชีวิตของประชาชนต้องต่อสู้ดิ้นรนมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องมีผู้มีบทบาทรับผิดชอบและหาทางช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นศูนย์รวมความศรัทธาของชุมชน และเป็นที่ยอมรับของชุมชน จึงต้องนำวิกฤตในสถานการณ์นี้มาเป็นโอกาสเพื่อได้ช่วยเหลือสังคม ให้เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนและเป็นการสำคัญส่วนหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน เช่น ช่วยบริจาคอาหาร น้ำดื่ม หน้ากากอนามัย เป็นต้น เพื่อให้สังคมอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ดังนั้นบทบาทของพระสงฆ์จึงจำเป็นต้องทำอย่างจริงจังที่จะทำให้สังคมอยู่เป็นสุขร่มเย็น

มนตรี วิชัยวงศ์ และคณะ (2563) ศึกษาวิจัยเรื่อง “สถานการณ์นิวนอร์มอลกับการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม บนฐานทุนทางสังคมบ้าน วัด โรงเรียน” พบว่า สถานการณ์นิวนอร์มอลกับการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมบนฐานทุนทางสังคม “บ้าน วัด โรงเรียน” เป็นการหลอมรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของการอยู่ร่วมกันในสังคมไทย กับบริบทการเรียนการสอน ในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยมีเป้าประสงค์เดียวกัน คือ การบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในแนวโน้มที่ดีขึ้นของนักเรียน เพราะเหตุว่า บ้านคือความอบอุ่นพื้นฐานที่ใกล้ชิดที่สุดของคนในครอบครัว เมื่อ

ครอบครัวมีความสุขมีการบริหารจัดการที่ดีให้ความรัก ให้ความอบอุ่น ให้การอบรมเลี้ยงดูเอาใจใส่ที่ดีมากก็จะเป็นเกราะ เป็นภูมิคุ้มกันที่ดีในการรู้รักษาตัวเองรอดจากภัยอันตรายต่าง ๆ นานา รวมถึงไวรัสโควิด -19 ด้วย นอกจากรู้ป้องกันตัวเองได้แล้วยังมีความรับผิดชอบต่อสังคมและคนรอบข้างสามารถให้คำแนะนำและความช่วยเหลือคนอื่นได้ด้วยถือว่าดีมาก เพราะมีพื้นฐานชีวิตที่ดีมากจากบ้าน ในส่วนของวัดก็คือที่พึ่งทางจิตวิญญาณ วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในบ้านคนในชุมชน วัดมีพระสงฆ์อบรมศีลธรรมแนะนำให้อยู่ในกรอบคุณงามความดี ไม่ละอำนาจแก่ความทะยานอยากโดยขาดสติยังคิด ปัจจุบันการแพร่ระบาดของไวรัสเมื่อทางวัดและพระสงฆ์มีข้อมูลที่ดีในการปฏิบัติตัวก็เป็นสิ่งที่ดีมากเพราะนอกจากพระสงฆ์จะป้องกันตัวเองให้ปลอดภัยจากโรคระบาดได้แล้ว ยังสามารถอบรมแนะนำชาวบ้านให้อยู่รอดปลอดภัยจากโรคระบาดและมีสุขภาพจิตที่ดี อารมณ์แจ่มใส ใส่ใจในการปฏิบัติธรรม รักษาศีลและเจริญสติภาวนา ดังคำกล่าวที่ว่า “เศรษฐกิจและจิตใจต้องแก้ไขไปพร้อมกัน” เพราะเมื่อมีจิตใจที่เข้มแข็งก็สามารถฟันฝ่าอุปสรรคและการทำงานทุกอย่างไปได้เพราะเหตุว่ามีกำลังใจที่เข้มแข็งมีกำลังใจในการต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคเป็นเรื่องราวที่ดีของการพึ่งพาที่พึ่งทางใจอย่างดียิ่งจากหลักคำสอนทางพุทธศาสนา วัฒนาอารามเป็นการขัดเกลาอบรมจิตใจให้จิตใจเบิกบานสุขสดชื่นในการใช้ชีวิต รวมถึงการศึกษาเล่าเรียนด้วย เหมือนสุภาจิตโบราณที่ว่า “ฝึกหัดเมื่อยังเด็กดีเหลือเมื่อยังร้อน” เพราะเด็กนักเรียนควรศึกษาเล่าเรียนคุณธรรม จริยธรรม หลักคำสอนทางศาสนาพุทธจะดีเป็นอย่างยิ่งที่เรียนรู้ตั้งแต่สมัยเป็นเด็กนักเรียนส่งผลการใช้ชีวิตในอนาคตเป็นคนดีของสังคมประเทศชาติ เพราะการอบรมบ่มเพาะที่มีมาเมื่อวัยเยาว์ตั้งแต่สมัยเรียนหนังสือทำให้สังคมประเทศชาติมีความสุขสงบร่มเย็นเพราะการอบรม ขัดเกลาจากทางวัดเป็นการร่วมด้วยช่วยกันขององคาพยพทางสังคมที่มีวัดเป็นส่วนรวมด้วย

ประการสุดท้ายคือโรงเรียน เป็นสถานศึกษาที่ช่วยอบรมบ่มเพาะสั่งสอนความเจริญงอกงามทางวิชาการควบคู่กับคุณธรรม จริยธรรม เพราะวิชาที่เป็นวิชาการที่เรียนมาจากโรงเรียนนั้นเพื่อใช้ในการศึกษาต่อและเพื่อใช้ในการทำมาหาเลี้ยงชีพในอนาคต ที่สามารถประกอบอาชีพสำหรับเลี้ยงดูตัวเองได้และเมื่อสามารถเลี้ยงดูตัวเองได้ ก็สามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้ ทั้งนี้เมื่อสามารถเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวได้ก็ไม่เป็นภาระให้กับสังคม นอกจากวิชาการที่ทางโรงเรียนสั่งสอนแล้วอีกอย่างคือความเจริญงอกงามทางจิตใจที่ยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นคือเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม รวมถึงศีลธรรม จรรยา มารยาทอันดีงาม เพราะคุณภาพชีวิตหากมีแต่เรื่องราวร่างกายก็เปรียบเสมือนเรือ ที่ไร้ทิศทางแต่หากมีการรู้สำนึกผิด-ชอบ-ชั่ว-ดี เป็นตัวควบคุมให้เป็นคนดีมีศีลธรรมก็นับได้ว่าประเสริฐ

เพราะรักตัว กลัวตาย ละชั่ว กลัวบาป จึงเป็นสิ่งที่ทางโรงเรียนต้องปลูกฝังแก่นักเรียนให้มีศีลธรรม จรรยา สามัญสำนึกที่ดีและระเบียบวินัยควบคู่กับวิชาการไปด้วย ดังนั้นการเรียนการสอนที่มุ่งเน้น ผลสัมฤทธิ์แก่ตัวนักเรียนก็เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของบริบท สังคมไทยคือ บ้าน วัด โรงเรียน เป็น แรงผลักดันและหนุนเนื่องกันตลอดไปจะเป็นการพัฒนาที่เห็นผลและยั่งยืนในบริบทจริงของประเทศ ไทย

ทงศศักดิ์ แสงสว่างวัฒนะ และคณะ (2563) ศึกษาวิจัยเรื่อง “New Normal วิถีชีวิตใหม่ และการปรับตัวของคนไทยหลังโควิด-19 : การงาน การเรียน และธุรกิจ” ผลการวิจัยพบว่า เนื่องจาก ไวรัสโควิด-19 มีการแพร่ระบาดไปทั่วโลก การใช้ชีวิตภายใต้สถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของไวรัส โควิด-19 ในประเทศไทยจำเป็นต้องมีปรับตัวและการป้องกันตนเองไม่ให้แพร่เชื้อให้ผู้อื่น ไม่ว่าจะ ทางตรงหรือทางอ้อม ดังนั้นคนไทยต้องปรับพฤติกรรมการใช้ชีวิต คือไม่ออกจากบ้าน สั่งอาหารผ่าน เดลิเวอรี่ จัดจ่ายอย่างระมัดระวัง ทำงานอยู่ที่บ้านใช้สื่อออนไลน์ในการสื่อสารระหว่างกัน ทำให้การ งาน การเรียน และธุรกิจ ต้องปรับตัว จะเห็นได้ว่าในด้านการทำงานพนักงานต้องปรับเปลี่ยนการ ทำงานโดยทำที่บ้าน และใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารการทำงานไม่ว่าจะเป็นการประชุมผ่าน Zoom Application และการทำงานร่วมกันกับทุกคนในองค์กรผ่าน Google Doc ในด้านการเรียน นักเรียน ต้องเปลี่ยนรูปแบบเป็นการเรียนผ่านระบบออนไลน์แทน เพื่อไม่ให้เกิดการเรียนต้องหยุดชะงักลง ภาครัฐ และเอกชนต้องร่วมมือกันพัฒนาช่องทางการเรียนรู้แบบใหม่ สร้างแพลตฟอร์มการเรียนรู้ชั่วคราว เพื่อแก้ปัญหาในช่วงเวลาวิกฤติแบบนี้ส่วนในด้านธุรกิจพบว่ากลุ่มธุรกิจต่าง ๆ หันมาสนใจการทำ การตลาดออนไลน์มากขึ้น และใช้เทคโนโลยีให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อให้ธุรกิจมีรายได้และ ดูแลพนักงานต่อไป จึงก่อให้เกิดวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) และการปรับตัวทั้งด้านการงาน ด้านการ เรียน และด้านธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต

2.5.1 งานวิจัยต่างประเทศ

Jenny Trinitapol (2009) ศึกษาวิจัยเรื่อง “คำสอนและอิทธิพลทางศาสนาเกี่ยวกับหลักการ ป้องกันเอชไอวีในมาลาวี” พบว่า การศึกษานี้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับพฤติกรรม เสี่ยงต่อเอชไอวีในชนบทของมาลาวี โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษกับบทบาทของการชุมนุมทางศาสนา ซึ่งเป็นองค์กรที่ชาวแอฟริกันในชนบทติดต่อได้เร็วที่สุด ดึงข้อมูลจากการสำรวจครัวเรือนใน 3 เขตใน ปี 2547 (N ¼ 3386) และข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่รวบรวมในปี 2548 จากผู้นำทางศาสนา 187 แห่งที่ระบุไว้ก่อนหน้านี้ในการสำรวจ จุดมุ่งหมายแรกคือการพรรณนา เพื่อระบุรูปแบบโดยรวม

และรูปแบบต่าง ๆ ในสิ่งที่ผู้นำศาสนาในชนบทของมาลาวีสอนเกี่ยวกับเอชไอวีและเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศในแง่ของการแพร่ระบาด NS เป้าหมายที่สองคือการประเมินว่าองค์กรทางศาสนามีผลกระทบต่องานของสมาชิกแต่ละคนอย่างไร ฉันทตรวจสอบผลลัพธ์สามประการที่สอดคล้องกับหลักการป้องกันเอชไอวีเบื้องต้น: การดเว้น (สำหรับผู้ที่ไม่เคยแต่งงาน) ความจงรักภักดี (สำหรับผู้แต่งงานแล้ว) และการใช้ถุงยางอนามัย (ในกลุ่มผู้มีเพศสัมพันธ์) แบบจำลองหลายระดับเปิดเผยว่าการเข้าร่วมทางศาสนาและการมีส่วนร่วมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศของสมาชิกในประชาคม แต่ความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสมและลักษณะเฉพาะของประชาคมนั้นสัมพันธ์กับการยึดมั่นใน A, B และ C. บุคคลที่อยู่ในประชาคมที่นำโดยพระสงฆ์ที่ 1) ส่งข้อความอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับ HIV บ่อยครั้ง 2) ติดตามพฤติกรรมทางเพศของสมาชิก และ 3) ส่งเสริมการใช้ถุงยางอนามัย เป็นการส่วนตัวรายงานการปฏิบัติตาม ABCs ของ HIV มากขึ้น การป้องกัน โดยแนะนำว่าการชุมนุมทางศาสนามีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศของสมาชิกและเพื่อให้เข้าใจถึงพลังที่หล่อหลอมพฤติกรรมส่วนบุคคลในบริบทของการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในแอฟริกา

Carter-Edwards et al. (2011) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ: อบรมพระสงฆ์ในจิตวิญญาณผู้ประกอบการ” พบว่า ผู้สูงอายุผิวดำได้รับผลกระทบอย่างไม่เป็นธรรมจากวิกฤตการดูแลสุขภาพในสหรัฐอเมริกา ในอดีต คริสตจักรมิชชั่นและนักบวชมิชชั่น ซึ่งถือว่าเป็นแนวหน้าของชุมชนผิวดำมาอย่างยาวนาน มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุผิวดำ จำเป็นต้องมีโมเดลที่เป็นนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุและเพื่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืนสำหรับการส่งเสริมสุขภาพในระยะยาว ผู้ประกอบการจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นแนวคิดที่พยายามทำความเข้าใจว่าจิตวิญญาณสามารถส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจของผู้ประกอบการได้อย่างไร ได้รับการเสนอให้เป็นกรอบการทำงานสำหรับนักบวชมิชชั่นเพื่อพัฒนาโปรแกรมสุขภาพและฝึกอบรมสำหรับผู้สูงอายุผิวดำ ซึ่งสะท้อนภาพรวมของประชากรสูงอายุผิวดำ อธิบายจิตวิญญาณของผู้ประกอบการในบริบทของการสร้างพันธมิตรเชิงกลยุทธ์และหุ้นส่วนเพื่อจัดการกับความต้องการด้านสุขภาพที่เร่งด่วน และให้คำแนะนำสำหรับขั้นตอนแรกในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาและฝึกอบรม

Samuel R. et al. (2014) ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของศาสนาและจิตวิญญาณต่อสุขภาพจิต” พบว่า การศึกษาระบุว่าศาสนาและจิตวิญญาณสามารถส่งเสริมสุขภาพจิตผ่านการเผชิญปัญหาทางศาสนาในเชิงบวก ชุมชนและการสนับสนุน และความเชื่อเชิงบวก การวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าศาสนาและจิตวิญญาณสามารถทำลายสุขภาพจิตได้ด้วยการเผชิญปัญหาทางศาสนาในเชิงลบ

ความเข้าใจผิดและการสื่อสารที่ผิดพลาด และความเชื่อเชิงลบ เครื่องมือสำหรับการประเมินความต้องการทางจิตวิญญาณของผู้ป่วยได้รับการศึกษาแล้ว และการรวมประเด็นทางจิตวิญญาณเข้ากับการรักษาได้แสดงให้เห็นถึงค่านิยมบางประการ ดังนั้น ศาสนาและจิตวิญญาณมีความสามารถในการส่งเสริมหรือทำลายสุขภาพจิต ศักยภาพนี้ต้องการความตระหนักในเรื่องศาสนาที่เพิ่มขึ้นโดยผู้ปฏิบัติงานด้านสุขภาพจิตตลอดจนความสนใจอย่างต่อเนื่องในการวิจัยทางจิตเวช

Sajid Hussein et al. (2020) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศาสนาและโรคระบาด: มุมมองของอิสลาม” พบว่า โรคติดเชื้อสามารถเป็นรูปเป็นร่างของการระบาดใหญ่ โรคระบาด และเฉพาะถิ่น เมื่อโรคติดเชื้อใด ๆ เกิดขึ้นในสังคมใดสังคมหนึ่งเรียกว่าโรคเฉพาะถิ่น การแพร่ระบาดเป็นจำนวนที่เกินอย่างรวดเร็วของจำนวนผู้ป่วยในโรคในช่วงเวลาหนึ่งๆ และส่งผลต่อจำนวนประชากรจำนวนมาก ซึ่งเป็นไปตามที่คาดการณ์ไว้ตามปกติ เมื่อผู้คนจำนวนมากทั่วภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ในวงกว้างกลายเป็นจุดอ่อนและอิทธิพลจากโรคอันเป็นผลมาจากการระบาดของโรคพร้อมกัน ก็สามารถอยู่ในรูปแบบการระบาดใหญ่ได้ จุดมุ่งหมายหลักของบทความนี้คือเพื่อวิเคราะห์มุมมองทางศาสนาต่าง ๆ เกี่ยวกับการระบาดใหญ่และโรคระบาดในแง่ของสาเหตุ มาตรการป้องกัน และการรักษา การศึกษาดำเนินการด้วยวิธีเชิงคุณภาพและเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ เช่น หนังสือ วารสาร งานวิจัย หนังสือพิมพ์ ฯลฯ ทั่วทุกมุมโลก มุสลิม คริสเตียนและยิวถือว่าโรคระบาดและโรคระบาดเป็นการลงโทษของพระเจ้า ที่ส่งลงมาสู่ผู้คนเนื่องจากบาปหรือความชั่วร้ายของพวกเขา สาวกของศาสนาเหล่านี้ยังสนับสนุนมาตรการป้องกัน การเข้ายา และการดูแลผู้ประสบภัยจากโรคระบาด

Tejinder P. et al. (2021) ศึกษา พระสงฆ์ในฐานะผู้จัดงานชุมชน: การตอบสนองของชนพื้นเมืองต่อ COVID-19 ในหุบเขาสปีติ ทางเหนือของอินเดีย พบว่า การกำกับดูแลตนเอง ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของชุมชน และนวัตกรรมเป็นกุญแจสำคัญในการวางแผนและการนำกลยุทธ์ไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโควิด-19 ในชุมชน สิ่งนี้แสดงให้เห็นโดยกลยุทธ์การตอบสนองของชุมชนชนพื้นเมืองและชนเผ่าในหุบเขาสปีติ ซึ่งอาศัยโครงสร้างทางศาสนาที่ฝังลึกในภูมิภาคนี้เหนือโครงสร้างอำนาจทางโลกที่พัฒนาขึ้นเมื่อเร็วๆ นี้ การระบาดใหญ่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างในระยะยาวหรือไม่และอย่างไรและการปฏิบัติธรรมาภิบาลในพื้นที่ชนเผ่าของอินเดียจะเปิดเผยตัวเมื่อเวลาผ่านไป ในการเลือกวิธีที่ดีที่สุดในการสร้างพันธมิตรและลงทุนทรัพยากรในชุมชนพื้นเมือง ผู้ปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขและนักเคลื่อนไหวในชุมชนควรตรวจสอบให้ได้ว่าชุมชนบางแห่งตอบสนองต่อการระบาดใหญ่ของ COVID-19 อย่างไร อันเป็นสัญญาณแห่งความไว้วางใจของ

ประชาชนและในทางปฏิบัติเมื่อเทียบกับอำนาจที่เป็นทางการ

จากงานวิจัยทั้งภายในประเทศและต่างประเทศนั้นจะเห็นได้ว่าเมื่อเกิดภาวะวิกฤตต่าง ๆ พระสงฆ์ หรือผู้นำทางศาสนานั้นจะมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือประชาชนหรือผู้ประสบวิกฤติปัญหา อาทิเช่น บริบทของประเทศไทยเป็นสังคมพุทธ พระสงฆ์ย่อมมีบทบาทในการเยียวยาทางด้านจิตใจผ่านหลักธรรมคำสอนหรือหลักการใช้ชีวิต อีกทั้งยังมีการช่วยเหลือทางด้านต่าง ๆ อาทิเช่น การให้พื้นที่วัดเป็นโรงพยาบาลสนามแก่ผู้ป่วย เป็นศูนย์ประสานงาน และเป็นสถานที่จัดพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น ในส่วนของบริบทของประเทศไทยนั้นจะเห็นได้ว่าศาสนาและจิตวิญญาณสามารถส่งเสริมสุขภาพจิตผ่านการเผชิญปัญหาได้ เป็นต้น

2.8 สรุปกรอบแนวความคิด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่อง “กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึงพยายายากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยได้วางกรอบและแนวทางการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ทั้งวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 3.1 รูปแบบการวิจัย
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเรื่อง “กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึงพยายายากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ระหว่าง 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิเคราะห์ สัมภาษณ์ เนื้อหาจากเอกสาร และงานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก การฝึกอบรม การสนทนากลุ่ม นำเสนอข้อมูลแบบบรรยายเชิงพรรณนา 2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

3.1.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดในการวิจัยดังนี้

- (1) ส่องหนังสือเอกสารขออนุญาตศึกษาวิจัยในพื้นที่วัดในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่
- (2) ศึกษาจากข้อมูลเอกสาร/งานวิจัยของชุมชน/งานวิจัยในองค์กร
- (3) ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ โดยการพัฒนาแบบสัมภาษณ์ นำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างเสนอที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง รับข้อเสนอแนะ และดำเนินการปรับปรุงแก้ไข พร้อมทั้งนำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขเรียบร้อยแล้วเสนอที่ปรึกษางานวิจัยพิจารณา และ ให้ความเห็นชอบ

ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 3 ท่านและจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้ในกลุ่มประชากรตัวอย่างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

(4) ลงพื้นที่สัมภาษณ์การวิจัย และจัดเวทีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้บริหารปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์ นักพัฒนา ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ด้านการกำหนดนโยบายและบริหารงานเกี่ยวข้องกับประเด็นการพัฒนาวัดให้เป็นที่พักพิงพยายายากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 รูป ที่เกี่ยวข้อง โดยนัดวันเวลาในการมาพูดคุยกัน ซึ่งผู้วิจัยเองได้เตรียมเนื้อหา คือ การลำดับขั้นตอนการดำเนินการจัดเวทีชุมชน การเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดเวที เช่น เครื่องบันทึกเสียง กระดาษปรู๊ฟ ปากกาเมจิก สมุด ปากกา เทป โดยผู้วิจัยได้ทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการสนทนาร่วมกัน ภายใต้กรอบประเด็นการวิจัยที่กำหนดไว้ สำหรับการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้พยายามสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูล ทั้งจากการสร้างความคุ้นเคยเป็นรายบุคคล และการสร้างความคุ้นเคยในลักษณะกลุ่มจากนั้นจึงเริ่มทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ซึ่งคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์นั้น เป็นคำถามแบบไม่มีโครงสร้างและแบบมีโครงสร้างด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึก นอกจากนี้ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับ มีความครอบคลุม และยังเป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งการจัดเวทีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยจัดทั้งหมด 3 ครั้ง

3.1.2 การวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีรายละเอียดในการวิจัยดังนี้

(1) ส่งหนังสือเอกสารขออนุญาตศึกษาวิจัยในพื้นที่วัดในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่

(2) ใช้เครื่องมือแบบสอบถาม โดยการพัฒนาแบบสอบถาม นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง รับข้อเสนอแนะ และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขพร้อมทั้งนำแบบสอบถามที่แก้ไขเรียบร้อยแล้วเสนอที่ปรึกษางานวิจัยพิจารณา และให้ความเห็นชอบ ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแบบสอบถาม จำนวน 3 ท่านและจัดพิมพ์แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้ในกลุ่มประชากรตัวอย่างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

(3) ดำเนินการแจกแบบสอบถามการวิจัยกับกลุ่มประชากรตัวอย่างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยได้ประสานนัดวันและเวลาในการจัดเก็บแบบสอบถามที่สมบูรณ์นำกลับมาวิเคราะห์ผลต่อไป

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ นอกจากการศึกษาเอกสารแล้วยังเน้นการวิจัยภาคสนาม (Field Study) และการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ดังนั้น การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และผู้ร่วมปฏิบัติการ (Participants) ดังนั้นและการวิจัยในครั้งนี้ก็วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ครอบคลุมบริบทการศึกษาวิจัย โดยมีการเจาะจงจำนวนเขตการศึกษาวิจัย คือ ผู้บริหารปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์นักพัฒนา ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ด้านการกำหนดนโยบายและบริหารงานเกี่ยวข้องกับประเด็นการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

3.2.1 วิจัยเชิงคุณภาพ

1) **ประชากร** การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์นักพัฒนา ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ด้านการกำหนดนโยบายและบริหารงานเกี่ยวข้องกับประเด็นการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

2) **กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างของประชากร** โดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้บริหารปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์นักพัฒนา ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ด้านการกำหนดนโยบายและบริหารงานเกี่ยวข้องกับประเด็นการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการศึกษาประกอบด้วย

1. ผู้บริหารปกครองคณะสงฆ์	2 รูป
2. พระสงฆ์นักพัฒนา	2 รูป
3. แกนนำชุมชน	1 คน

รวม 5 รูป/คน

4) การคัดกรองคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลสำคัญ Key Informants มีเกณฑ์ดังนี้

1. เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. ผู้วิจัยคัดกรองคุณสมบัติจากประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้
3. ผู้วิจัยคัดกรองคุณสมบัติโดยเน้นกลุ่มตัวอย่างที่แสดงถึงความสามารถในการให้ข้อมูลเป็นประโยชน์กับงานวิจัยในครั้งนี้

3.2.2 วิจัยเชิงปริมาณ

1) **ประชากร** การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 1,442 คน (อ้างอิงข้อมูลจากสถิติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2563)

2) กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างของประชากร

พระสงฆ์ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวน 313 รูป โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Purposive Sampling) และอาศัยสูตรการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่จะดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงสำรวจจากพื้นที่วิจัย โดยใช้สูตรคำนวณ ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมของ Taro Yamane และกำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 สามารถคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างได้ จำนวน 313 รูป

$$\text{คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คือ } n = \frac{N}{1 + Ne}$$

$$\text{สามารถคำนวณได้ดังนี้ } n = \frac{1,442}{1 + 1,442 (0.0025)}$$

$$n = 313$$

การศึกษารั้งนี้ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนในพื้นที่ 1,442 คน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 313 รูป และทำการกำหนดสัดส่วน จำแนกตามพื้นที่ ดังแสดงในตารางที่ 1 ดังนั้นจะใช้ การสุ่มตัวอย่างประชากรแบบง่าย โดยใช้ประชากรกลุ่มตัวอย่างดังนี้ ตารางที่ 1 จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง

พื้นที่วิจัย	จำนวนประชากรจริง	จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง
วัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่	1,442	313
รวม	1,442	313

3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการศึกษาประกอบด้วย

พระสงฆ์ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวน 313 รูป

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 วิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ประกอบกับการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระดับความคิดร่วมกัน โดยมี กล้องถ่ายรูป สมุดจดและเครื่องบันทึกเสียงใช้บันทึกข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ ประเด็นข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งบันทึกข้อสังเกตและการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัยเองในแต่ละช่วงของการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งใช้สัมภาษณ์จากพระสงฆ์ระดับ พระสังฆาธิการ อาทิ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการ ในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ มีโครงสร้าง ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อคำถามบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1) บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ในวัดของท่านเป็นอย่างไร

ตอนที่ 3 ข้อคำถามศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1. เกิดการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ในวัดของท่านอย่างไร

2. มีการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับบทบาทอย่างไร

3. มีภาคีเครือข่ายจากที่ไหนบ้าง และมีส่วนร่วมอย่างไร

ตอนที่ 4 สร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1) ท่านมีการสร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ อย่างไร และขับเคลื่อนกลไกฯ ต่าง ๆ อย่างไร

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

1) ท่านมีข้อเสนอแนะต่อการสร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ อย่างไร

3.3.2 วิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 313 รูป

1) แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง แบ่งเป็น 3 ตอน มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

1) อายุ

2) พรรษา

3) การศึกษาทางโลก

- 4) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม
- 5) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี
- 6) ตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ระดับ

ตอนที่ 2 บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยแบบสอบถามจะมีลักษณะแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ตามวิธีของ ลิเคิร์ท (Rensis Likert) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543) โดยกำหนดคะแนนไว้ 5 ระดับดังนี้

ระดับความคิดเห็น	ค่าน้ำหนักคะแนนของตัวเลือกตอบ
มากที่สุด	5 คะแนน
มาก	4 คะแนน
ปานกลาง	3 คะแนน
น้อย	2 คะแนน
น้อยที่สุด	1 คะแนน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนา กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือดังนี้ คือ

3.4.1 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเชิงปริมาณ

1) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือวิจัยโดยอาศัยกรอบแนวคิดกระบวนการทฤษฎี และ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1.1 ทำการศึกษาค้นคว้า เอกสาร หนังสือ วรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมประเมินผลร่วมกับผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตามประเด็นต่าง ๆ และสรุปผล

1.3 สร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมผล ได้เป็นข้อคำถามสำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อกำหนดขอบเขตและเนื้อหาของคำถามให้ครอบคลุมเนื้อหาวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดของงานวิจัยที่กำหนดไว้โดยเน้นให้มีลักษณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถตอบ ตามข้อเท็จจริง

2) ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมของข้อคำถาม ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านโครงสร้างและเนื้อหา (Construct and Content Validity) และพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ ของงานวิจัย แล้วจึงจะนำมาวิเคราะห์ด้วยดัชนี IOC (Index of item Objective Congruence) เพื่อให้ได้ข้อคำถาม มีความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาชัดเจน รายนามของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ที่ทำการตรวจสอบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

2.1 พระมหาวิเศษ ปญญาวิโร, รศ.ดร. ตรวจสอบด้านเนื้อหา

2.2 ผศ.ดร.ตระกูล ชำนาญ ตรวจสอบด้านระเบียบวิธีวิจัย

2.3 ผศ.ดร.โพน นามณี ตรวจสอบด้านการศึกษาบทบาท นำแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์หาค่าดัชนีความเหมาะสมของข้อคำถาม กับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (IOC) ตามสูตรดังนี้

$$\text{สูตร IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความเหมาะสมระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

$$\sum R \text{ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ}$$

$$N = \text{แทนจำนวนผู้เชี่ยวชาญ}$$

$$\text{โดยที่ } +1 = \text{แน่ใจว่าเหมาะสม}$$

$$0 = \text{ไม่แน่ใจ}$$

$$-1 = \text{แน่ใจว่าไม่เหมาะสม}$$

นำเครื่องมือที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบว่ามีคำถามข้อใดที่ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความสงสัยหรือไม่เข้าใจ แล้วนำมาปรับปรุงให้ได้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่มี คุณภาพ แล้วนำผลการตอบแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.81

3.5.2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเชิงคุณภาพ

ในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

1) เป็นการสร้างแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เรื่องกลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึงปรารถนาสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยคณะผู้วิจัยอาศัยหลักการสร้างแบบสัมภาษณ์จากแหล่งข้อมูลด้าน เอกสารและข้อมูลจากการแบบสอบถามเพื่อที่จะนำไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 25 คน

2) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างในขั้นที่ 2 นี้ คณะผู้วิจัย ใช้วิธีตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (face validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ตรวจสอบแบบ สัมภาษณ์ ปรับปรุงแก้ไขสำนวนภาษา ตัดทอนเพิ่มเติมสำนวนภาษาในแต่ละประเด็น เพื่อนำไปศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ต่อไป

3) การตรวจสอบและประเมินรูปแบบ คณะผู้วิจัยตรวจสอบร่างรูปแบบการพัฒนา โดยการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 คน พร้อมแบบประเมินผล รูปแบบที่สร้างขึ้นตามกรอบการวิจัย เพื่อขอความคิดเห็นในการประเมินและตรวจสอบความ เหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างและสร้างกลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึงปรารถนาสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ รวมถึง แนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาที่สร้างขึ้นต่อไป

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลเชิงปริมาณ

การเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น นักวิจัยลงพื้นที่ภาคสนาม และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ได้แก่ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ตลอดจนให้นักศึกษาระดับมหาบัณฑิต ของคณะศาสนาและปรัชญา จำนวน 5 ท่าน แจกแบบสอบถาม 313 ชุด โดยมีหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลลงนามโดยผู้บริหาร ขออนุญาตเก็บผลการศึกษาวิจัยในพื้นที่วัดในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่

2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิจัยภาคสนาม (Field Research) ผู้วิจัยลงภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการจัดทำหนังสือขออนุญาตผู้บริหารโครงการวิจัย ลงเก็บข้อมูล ติดต่อประสานขอความร่วมมือนัดสัมภาษณ์เชิงลึก กับสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์นักพัฒนา ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ ด้านการกำหนดนโยบายและบริหารงานเกี่ยวข้องกับประเด็นการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึงปรารถนาสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยการนัดพบประชุม และทำการเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและการจดบันทึกข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้เป็นข้อมูลมีเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพได้แก่

1) ข้อมูลเชิงปริมาณ

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว นำมาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์และนำผลมาทำการประมวลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ข้อมูลจะถูกวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติ โดยมีวิธีการดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และแปลผลโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์
2. นำข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่ได้มาหาค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
3. นำข้อมูลคะแนนที่ได้มาด้วยวิธีดังกล่าว นำมาเปรียบเทียบเพื่อแปลความหมายกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานั้น ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเนื้อหาสาระ (Content Analysis) ที่มีความสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น จัดประเภท/กลุ่มข้อมูล เพื่อให้ได้ชุดข้อมูล ที่สามารถเสนอเป็นข้อเท็จจริง และใช้ประกอบการวิเคราะห์อภิปราย ซึ่งมีการให้เหตุผลเชิงตรรกะ นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนา เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาไกลการพัฒนาดัดให้เป็นที่พักพิงพยายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ สถิติที่ใช้ ได้แก่

1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นสถิติที่นำมาใช้บรรยายคุณลักษณะของข้อมูลที่ได้รวบรวมมาจากกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษา ได้แก่

- 1) ร้อยละ (Percentage) ใช้สูตร P ของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

สูตร

เมื่อ

P

แทน ร้อยละ

f

แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ

N

แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

- 2) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ของคะแนนโดยใช้สูตรของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

สูตร
เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
 N แทน จำนวนประชากร

3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สูตร S.D. ของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

สูตร
เมื่อ $S.D.$ แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 X^2 แทน คะแนน
 N แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม
 $\sum$ แทน ผลรวม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่อง “กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยได้วางกรอบและแนวทางการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ทั้งวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ผลการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 ผลสร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

โดยผลการศึกษาแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนา กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตอบแบบสอบถามโดยใช้การวิเคราะห์หาค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายผลปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 จำนวนค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของการวิเคราะห์ผลการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่จำแนกตาม อายุ

ช่วงอายุ	จำนวน	ร้อยละ
20-30 ปี	34	10.9
31-40 ปี	24	7.7
41-50 ปี	137	43.8
50-60 ปี	89	28.4
60 ปีขึ้นไป	29	9.2
รวม	313	100.0

จากตาราง 4.1 พบว่าพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 41-50 ปี จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 43.8 รองลงมาคืออายุ 50-60 ปี จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 28.4 และน้อยที่สุดคืออายุ 31-40 ปี จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 7.7

ตารางที่ 4.2 จำนวนค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของการวิเคราะห์ผลการศึกษาบพาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่จำแนกตาม พรรษา

ช่วงอายุ	จำนวน	ร้อยละ
3-5 พรรษา	12	3.8
6-10 พรรษา	84	26.8
11-15 พรรษา	130	41.5
16-20 พรรษา	24	7.7
21-25 พรรษา	15	4.8
26-30 พรรษา	12	3.8
31-35 พรรษา	27	8.7
36 พรรษาขึ้นไป	9	2.9
รวม	313	100.0

จากตาราง 4.2 พบว่าพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จำพรรษามากที่สุด 11-15 พรรษา จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 รองลงมาคือ 6-10 พรรษา จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 26.8 และน้อยที่สุดคือ 36 พรรษาขึ้นไป จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.9

ตารางที่ 4.3 จำนวนค่าร้อยละ การศึกษาสุขอนามัยและการดำเนินชีวิตในวิถีวิถีใหม่ของผู้สูงอายุ ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	100	31.9
มัธยมศึกษาตอนต้น	86	27.5
มัธยมศึกษาตอนปลาย	30	9.6
ปวช	15	4.8
ปวส/อนุปริญญา	25	8.0
ปริญญาตรี	53	16.9
สูงกว่าปริญญาตรี	4	1.3
รวม	313	100.0

จากตาราง 4.3 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับชั้น ประถมศึกษามากที่สุดจำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 31.9 รองลงมาคือมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 27.5 และน้อยที่สุดคือสูงกว่าปริญญาตรีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3

ตารางที่ 4.4 จำนวนค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของการวิเคราะห์การศึกษาสุขภาวะผู้สูงอายุ ภายหลังสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID 19) จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกตามแผนกธรรม

แผนกธรรม	จำนวน	ร้อยละ
นักธรรมชั้นตรี	85	27.2
นักธรรมชั้นโท	53	16.9

นักธรรมชั้นเอก	175	55.9
รวม	313	100.0

จากตาราง 4.4 พบว่าพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ระดับธรรมนักธรรมชั้นเอกมากที่สุดจำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 17.5 รองลงมาคือนักธรรมชั้นตรีจำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 27.2 และน้อยที่สุดคือนักธรรมชั้นโทจำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 16.9

ตารางที่ 4.5 จำนวนค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของการวิเคราะห์การศึกษาสุขภาวะผู้สูงอายุ ภายหลังสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID 19) จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกตาม ปริยัติธรรม

ปริยัติธรรม	จำนวน	ร้อยละ
เปรียญธรรม 1- 2 ประโยค	105	33.5
เปรียญธรรม 4-5 ประโยค	21	6.7
เปรียญธรรม 6-7 ประโยค	7	2.3
ไม่ได้ศึกษาเปรียญธรรม	180	57.5
รวม	313	100.0

จากตาราง 4.5 พบว่าพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาเปรียญธรรมมากที่สุด จำนวน 180 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 57.5 รองลงมาคือสำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ระดับเปรียญธรรม 1- 2 ประโยคจำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 33.5 และน้อยที่สุดคือเปรียญธรรม 6- 7 ประโยคจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.2

ตารางที่ 4.6 จำนวนค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของการวิเคราะห์การศึกษาสุขภาวะผู้สูงอายุ ภายหลังสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID 19) จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกตาม ตำแหน่งการปกครอง

ตำแหน่งการปกครอง	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีตำแหน่ง	122	39.0
เลขานุการ	28	8.9
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	17	5.4
รองเจ้าอาวาส	3	1.0
เจ้าอาวาส	12	1.3
รองเจ้าคณะตำบล	6	1.9
รองเจ้าคณะอำเภอ	1	3.2
ตำแหน่งอื่นๆ	124	39.3
รวม	313	100.0

จากตาราง 4.6 พบว่าผู้พระสงฆ์ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีตำแหน่งการปกครองตำแหน่งอื่นๆ (พระลูกวัด) มากที่สุดจำนวน 124 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 39.3 รองลงมาคือไม่มีตำแหน่งจำนวน 122รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 39.0 และน้อยที่สุดคือรองเจ้าคณะอำเภอจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.2

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 4.7 จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ผลการวิเคราะห์การศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ที่	การศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	บทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างความเข้าใจเรื่องการป้องกันโรคโควิดแก่ประชาชน	3.38	0.48	มาก
2	บทบาทของพระสงฆ์ในการให้ข้อคิดหลักธรรมและการใช้ชีวิตประจำวัน	3.94	0.63	มาก

ที่	การศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
3	บทบาทของพระสงฆ์ในการแจกสิ่งของเครื่องใช้แก่ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด	3.58	0.49	มาก
4	บทบาทของพระสงฆ์ในการทำโรงครัว โรงทาน ทำอาหารเพื่อแจกจ่ายแก่ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด	3.57	0.49	มาก
5	บทบาทของพระสงฆ์ในการแจกจ่ายอาหารแห้งเพื่อแจกจ่ายแก่ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด	3.58	0.64	มาก
6	บทบาทของพระสงฆ์ในการประสานงานให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด	2.95	0.48	ปานกลาง
7	บทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นที่ปรึกษาเพื่อป้องกันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด	2.92	0.63	ปานกลาง
8	บทบาทของพระสงฆ์ในการเปิดพื้นที่วัดเพื่อเป็นศูนย์รองรับหรือโรงพยาบาลสนามเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด	3.38	0.49	ปานกลาง
9	บทบาทของพระสงฆ์ในการเปิดพื้นที่วัดเพื่อค้นหา กลุ่มเสี่ยงหรือคัดกรองโรค	3.94	0.49	มาก
10	บทบาทของพระสงฆ์ในการฟื้นฟูจิตใจและให้กำลังใจแก่ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด	3.58	0.64	มาก
11	บทบาทของพระสงฆ์ในการปฏิบัติศาสนพิธี	4.30	0.62	มาก
12	บทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์อุปถัมภ์กิจศพแก่ผู้ติดเชื้อโควิด	3.97	0.61	มาก
13	บทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นศูนย์ประสานงาน	3.96	0.62	มาก

ที่	การศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
14	บทบาทของพระสงฆ์ในการเปิดพื้นที่วัดเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้แก่ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด	3.95	0.62	มาก
15	บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด	4.11	0.61	มาก
16	บทบาทของพระสงฆ์ในการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ผักให้แก่ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด	4.30	0.62	มาก
17	บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการสร้างอาชีพแก่ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด	3.97	0.61	มาก
18	บทบาทของพระสงฆ์ในการทำงานร่วมกับเครือข่ายมีเจ้าหน้าที่ อสม. รพสต. ในการตรวจคัดกรองก่อนเข้ามาทำบุญ	3.96	0.62	มาก
19	บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแพร่หลักธรรมผ่านช่องทางออนไลน์แก่ประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด	3.95	0.62	มาก
20	บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดกิจกรรมทางศาสนาเพื่อลดภาวะความตึงเครียดในสถานการณ์การแพร่ระบาด	4.11	0.61	มาก
ผลรวม		4.04	0.23	มาก

จากตารางที่ 4.7 จำนวนค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ผลการวิเคราะห์การศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย 4.04 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.23

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนา กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

จากการตอบแบบสอบถามพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อเสนอแนะดังนี้

- 1) ในการช่วยเหลือประชาชนทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือได้รับความเดือดร้อน
- 2) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และวัดควรมีการจัดระเบียบและหารือในการป้องกัน และช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ หรือภายหลังการระบาด
- 3) วัดถือเป็นสถานที่ที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจแก่ผู้สูงอายุและประชาชนทั่วไปดังนั้นวัดควรมีการช่วยเหลือเมื่อชุมชนเกิดภาวะวิกฤตหรือได้รับความเดือดร้อนนอกจากนี้วัดเสมือนศูนย์รวมพลังและไกล่เกลี่ยปัญหาเมื่อชุมชนประสบปัญหา
- 4) ควรสร้างการมีส่วนร่วมในรูปแบบ “บวร”
- 5) วัดไม่ควรเลือกปฏิบัติในการประกอบศาสนพิธี ต้องมีความเข้มแข็งร่วมมือและมีส่วนในการช่วยเหลือประชาชน

จากการศึกษาเรื่อง “กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่”

ตอนที่ 1 บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลวิจัยในประเด็นบทบาท พบว่า “ผมทำงานกับชุมชน เฉพาะงานที่เป็นทางการตั้งแต่ปี 2525 เป็นต้นมา ก็จะเริ่มตั้งแต่สอนนักเรียนเรื่องพระพุทธศาสนา อบรมประชาชนประจำตำบลต่อเนื่องมา แล้วงานที่ทำให้ผมได้มีบทบาทนอกชุมชนมากที่สุด คือ งานด้านเอดส์ ก็คืองานด้านเอดส์ทำให้ได้เข้าไปสู่วิถีต่าง ๆ ตั้งแต่ปี 2540 ก็ได้มีโอกาสเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างเครือข่ายพระนักพัฒนาภาคเหนือ ก็คือมีอาจารย์มาช่วย ตอนนั้นเป็นกรมการเครือข่าย คพชน. เชื่อมโยงไปปี 2547 ไปเชื่อมโยงกับพระเครือข่ายภาคต่าง ๆ เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายพระทั้ง 4 ภาค ก็ทำงานมาต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ในส่วนตัวผมมีตำแหน่งหน้าที่ที่สำคัญในองค์กร ก็จะเป็นเหรียญกษาปณ์ของมูลนิธิ เป็นประธานกองทุนสวัสดิการพระ ของทั้ง 4 ภาค มีสมาชิกประมาณ 200 กว่ารูป ทำต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แล้วตอนนั้นทำงานกับชุมชนตั้งแต่ นักเรียนพุทธศาสนา ผู้ติดเชื้อ ผู้สูงอายุ ต่าง ๆ มีอะไรหลากหลาย เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอะไรพวกนี้ โดยเฉพาะกับเด็ก เยาวชน ในช่วง covid ที่ผ่านมาก็มีโอกาสได้อยู่วัดมากหน่อย ก็มีโอกาสดูแลไปเยี่ยมชุมชนทำให้รู้ว่ามีปัญหาอะไรอีกเยอะแยะมากมาย ตั้งแต่นั้นมาก็พยายามจะช่วยเหลือดูแลแก้ไขปัญหาในชุมชน

และฟื้นฟูงานที่เคยทำไว้ เพราะบางกลุ่มบางองค์กรก็อยู่ได้มีความเจริญแต่บางกลุ่มก็อยู่ไม่ได้ เพราะว่าเรื่องความเข้มแข็ง อันนี้ก็เป็นบริบทโดยย่อของวัดเจติยัมเมศวร์ ”

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลวิจัย “ซึ่งในตำบลเราเยอะกว่ารอบแรกผู้ป่วยโควิดเยอะกว่ารอบแรก ถึงขั้นปิดหอพัก หมู่บ้านหนึ่งเป็น 100-200 คน รวมเบ็ดเสร็จแล้วประมาณ 600 คน ต่อวัน เราก็เลยคิดว่าจะทำอย่างไรดี ก็เลยไปปรึกษาท่านพระครูกับเจ้าอาวาส ขอใช้วัดเป็นศูนย์กลาง เพราะว่ามันโปร่งใสที่สุดไม่มีใครมากล่าวหา แบ่งเป็นคนดูแลเงิน บริหารจัดการทุกอย่าง ใน 1 วันทำข้าวกล่องประมาณ 5-6 ร้อยกล่อง ใช้งบประมาณไม่ถึง 10,000 บาทต่อวัน วันละ 2 มื้อ บริหารจัดการให้คนได้กินดีที่สุดและเกิดประโยชน์ที่สุด ยอมรับเลยว่าบางครั้งคนทำไม่ได้กินได้ใช้เงินตัวเอง ซึ่งคนทำก็ไม่ได้เดือดร้อนอะไร ล่าสุดก็คือการระดมเงินคนทั้งตำบลสามารถเอามาบริจาคได้ที่เจ้าอาวาสเลย เรามีสมุดรายรับรายจ่าย สามารถเบิกตรงกับเจ้าอาวาสได้ ก็จะมีรายรับรายจ่ายให้ทุกวัน” และนอกจากนี้ยังมีการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลวิจัยในบทบาทการส่งเสริมอาชีพ “เด็กก็จะทำอีกส่วนหนึ่งก็คือเจลแอลกอฮอล์ล้างมือ ส่วนมากก็เอาไปบริจาค อย่างของเทศบาลตอนที่เขาจัดสถานที่กักตัวก็เอาไปให้ อีกส่วนหนึ่งเด็กเขาก็เอาไปขาย เราก็ฝึกให้เด็กทำงานแล้วรู้จักหารายได้ แต่ก็ไม่ได้เยอะ ก็เป็นการฝึกให้ในเรื่องของเจลแอลกอฮอล์ นอกจากนี้ก็จะเน้นในเรื่องของการทำอาหาร การทำขนม ก็จะมี ป้าอ้อย สุพิน แต่ แม่ช่วยสอนเด็ก ว่าอยากจะเรียนรู้อะไรกันบ้างนอกจากเรียนรู้ทางออนไลน์ ก็เอามาฝึกการทำขนม เครื่องดื่ม ทำแล้วก็มีการวัดก็ได้ทำน้ำปั่น อันนี้ก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่ชาร์จแทรกให้เด็กก็จะมีหลายคนที่ไม่เข้าไปออนไลน์ ก็จะมีกลุ่ม Facebook ทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องโควิด สถานการณ์ในชุมชนหรือว่าวันสำคัญทางชาติ ศาสนา เราก็จะเข้าไปสอดแทรกให้ความรู้กับพวกเขาตลอดเชิญชวนให้มันมีส่วนร่วม ”

ทั้งนี้ยังพบว่ามีบทบาทให้ทักษะสัมมาอาชีพแก่ประชาชน และบทบาทเป็นที่ปรึกษาให้กับทุกกลุ่ม ทุกวัยในชุมชนตามข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลวิจัยว่า “ ในส่วนของตุลุมันจะไม่มีปัญหามันผ่านอะไรมาเยอะ ปัญหาหลักกลายเป็นโอกาส แต่ตุลุมชอบปัญหาเพราะมันทำให้เราได้เรียนรู้ อริยสัจ 4 มันต้องเริ่มที่ปัญหา ตรงนี้มันเลยทำให้เราต้องรู้ว่าปัญหามันเกิดมาจากอะไรไล่เรียงกันไปในเรื่องของที่จะเข้าไปจัดการเข้าไปแก้ไข ข้อสำคัญของงานอาสาสมัครของตุลุม ตั้งแต่เด็กจนถึงผู้สูงอายุถ้าเข้ามาเชื่อมโยงการทำงานหรือการอบรมกับผม ถ้าเราทำให้มันมีความต่อเนื่อง ของตุลุมจะเป็นอาสาพัฒนาตนเองและครอบครัวเป็นหลัก อาสาของตุลุมจะมีคุณสมบัติ 3 อย่าง ที่เป็นภารกิจ ก็คือ 1 ต้องพัฒนาตนเองและครอบครัวให้เป็นแบบอย่างผู้อื่นได้ 2 หาเพื่อนร่วมอุดมการณ์ก็คือการเชิญชวนคนอื่นเข้ามาเรียนรู้ด้วย มามีส่วนร่วมหรือเอาความรู้ประสบการณ์หนีไปถ่ายทอดให้คนอื่นถือว่าเป็นการหาส่วนร่วมอุดมการณ์ และ 3 คือช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เพราะฉะนั้นทั้ง 3 อย่างจะต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาตนเองและการพัฒนาตนเองมันจะมีหลักอยู่ ส่วนมากเขาก็จะใช้หลักศีล 5 ศีล 8 เป็นบรรทัดฐาน เริ่มจากที่ว่า

รักษาอุปนิสัยอยู่อย่างพอเพียง เป็นหลักในการฝึกหัดพัฒนาตนเอง และการฝึกหัดพัฒนาตนเองคือ ขอให้แก้ไขพัฒนาข้อบกพร่องของตนเองสักวันหนึ่งคืนหนึ่ง อย่างกินเหล้าทุกวันขอสักวันหนึ่งคืนหนึ่งได้ไหมที่ไม่กิน แต่งหน้าทุกวันไม่แต่งสักวันหนึ่งได้ไหม หรือว่าเล่นเกมทุกวันไม่ได้สักวันได้ไหม แม้แต่น้ำอัดลมขนมอบกรอบอะไรพวกนี้ ขอแค่สักวันหนึ่งคืนหนึ่งให้งดเว้น อย่างเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บางคนก็อาจจะแคะกินบ้างไม่กินบ้าง ก็ให้สมาทานเอาไว้วันหนึ่งวันใดที่ไม่กิน เพราะว่ามันเป็นกระบวนการที่จะทำให้เขาเรียนรู้ด้วยตัวเองว่าวันที่ทำกับไม่ทำมันจะต่างกันอย่างไร และสุดท้ายเขาก็จะ ลด ละ เลิก ได้ ถ้าพูดถึงในหลักการพัฒนาที่จะขาดไม่ได้เลยในการที่จะเป็นอาสาสมัครที่ดีจะต้องมีพีชผักสวนครัว ผสมผสานเพื่อการบริโภคในครัวเรือน มีอาหารปลอดภัยไว้บริโภคในครัวเรือน เพิ่มรายได้ มีกิจกรรมทำร่วมกันในครอบครัว ทางวัดก็จะมีป้ายครอบครัวตัวอย่าง จิตอาสาตัวอย่าง ในเรื่องของการปลูกพืชผักสวนครัว ถ้าเป็นอาสาของตุลุลอย่างเช่นป้าอ้อยหรือพี่แต้ว มันมีทุกคนสามารถไปดูได้เลย ถ้ามีตัวนี้แล้วถือว่าเป็นอาสาสมัครที่ดีในระดับหนึ่ง นี่ก็เป็นหลักในการพัฒนาจิตอาสาทุกคนที่มาทำงานในนี้เป็นจิตอาสาทั้งหมด จะพัฒนาตนเองและครอบครัวในเบื้องต้น”

นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ยังได้ให้ประเด็น บทบาทส่งเสริมให้ธรรมะเยียวยาจิตใจไว้ว่า “แต่ที่ตุลุล คุยกับคนเฒ่าคนแก่ แม้แต่พ่อบ้านแม่บ้านหรือแม้แต่เด็ก ตูลุลจะบอกเสมอว่าให้เตรียมตัวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย คือให้เขาเตรียมตัวไว้อ่อน โดยวิธีไหนบ้างมันก็มีหลายอย่างนับตั้งแต่การออมทรัพย์ อย่างเมื่อไม่กี่วันมานี้ อายุ 37 ปี ไม่มีเงินเก็บ ไม่เคยออมทรัพย์หรือออมเงิน ตูลุลก็เลยคุยให้ฟังว่าระงับนะเดี๋ยวแกล้วไปไม่มีเงิน แกล้วเลยไปถามเลยทันที แต่กรรมการเขาก็บอกจะเปิดรับสมัครธันวาคมวันเดียว เขาเพิ่งรู้ที่ผ่านมามัวแต่ใช้ชีวิต ไม่ได้สนใจสังคมในชุมชน ไม่รู้ว่าเขามีคืออะไร ตูลุลก็ได้สอนให้เตรียมการเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย เดียวนี้ก็เห็นแล้วว่าเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยโอกาสที่ลูกหลานจะมาอยู่ดูแลใกล้ชิดมันยาก อย่างในปัจจุบันนี้มันไม่ดีอย่างดึกๆ ไปอยู่โรงพยาบาล อย่างบ้านตุลุลก็เคยมี มัวแต่ทำมาค้าขายพอพอมีอาการ การเรียกรถโรงพยาบาลมา มีเงินดูแลแต่เราดูแลพ่อตายไม่สงบเพราะว่าอยู่ในภาวะเครียด คือไม่ได้อยู่ใกล้ชิดลูกหลาน มันเหมือนกับว่าให้ญาติโยมมีสติเตรียมความพร้อม และไม่ได้มองว่าวัดจะเป็นที่พึ่งแต่ให้เตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย การให้มันมี 2 ให้คือการให้แบบอามิสกับการให้ธรรม การให้ธรรมมะชนะการให้ทั้งปวง พระเราถ้าพูดถึงการให้สังเคราะห์ แบบการให้ของให้ปัจเจกมันง่าย ถ้ารูปก็เห็นแล้ว แต่สังเคราะห์ด้วยธรรมมันยาก อามิสทานกับธรรมทาน 2 อย่างนี้ อย่างที่ ตูลุลว่า สอนให้หาปลา กับให้ปลากินจะต่างกันตรงนี้ ”

บทบาทส่งเสริมให้ธรรมะเยียวยาจิตใจเช่นเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “เราก็คงใช้

กระบวนการ อริยสัจ 4 คือทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทุกข์คืออะไร ปัญหาคืออะไร เราต้องเรียนรู้ อย่างบางคนไม่มีที่อยู่ไม่มีจะกิน ในระยะ 1 ปี ที่ผ่านมาก็ไปซ่อมสร้างบ้าน ให้คนที่มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย 11 ครอบครัว อย่างเด็กมาอยู่กับเรา เราก็เห็นเขาก็ใช้ง่าย แต่พอเราไปเห็นครอบครัวเขาแล้วมันไม่ใช่ ไม่ปลอดภัยไม่สะดวก ก็เลยต้องไปซ่อมสร้างบ้านให้เขา นี่ก็คือเราเห็นปัญหาของเขาแล้ว อย่างเรามีประธานเด็กอยู่ เนื่องจากมีสภาเด็กและเยาวชน จะมีกลุ่มเด็กและเยาวชนจิตอาสาพัฒนาตนเองและครอบครัว ก่อนที่จะไปพัฒนาสังคมก็ต้องพัฒนาตนเองและครอบครัวให้ได้ก่อน และค่อยไปพัฒนาชุมชน มีตัวอย่างน้องปุ๋ย นามสมมติ เวลาเราไปบ้านเขาจะไม่ค่อยต้อนรับเรา ไม่ค่อยอยู่บ้าน จะไม่อยู่ตลอดเวลาเราไปหาในเวลาที่เราคิดว่าน่าจะอยู่แต่ก็ไม่อยู่ มีอยู่ครั้งหนึ่งเราไปหาบิดประตูป้านไว้แล้วก็บอกหนูไม่ได้อยู่บ้าน แต่ความจริงก็อยู่ใกล้บ้านนั่นแหละ เอ๊ะเพราะอะไรเราก็สงสัยแล้วมารู้ทีหลังว่าแกอายุเราก็เอาจากจอกไปให้ บ้านแกไม่มีที่พอก ที่ทำกิจกรรมอย่างอื่นเลยนอกจากห้องน้ำ ห้องครัว ห้องนอน ห้องอย่างอื่นไม่มีเลย แกถึงไม่อยากให้ใครมาบ้านเพราะมันไม่มีที่รับแขกไม่มีพื้นที่ แล้วเรารู้ว่าเป็นอย่างนี้เอง ก็เลยไปพูดคุยกับแกจนกระทั่งได้ไปต่อเติมบ้านให้เขาให้มีพื้นที่ทำกิจกรรม ให้มีที่รับแขก พอตอนหลังมาเราจะไปก็โอเคมีความเต็มใจและยินดี ไปเมื่อไหร่ก็เจอ ถ้าไม่ไปโรงเรียน มีหลายๆ คนที่เราไปเห็นแล้วเราเห็นปัญหาของเขา มันก็ต้องสืบสาวราวเรื่องไปถึงต้นตอปัญหาสาเหตุ เบื้องหลังที่มันเป็นอย่างนั้นเพราะอะไร ไปเห็นหลายๆ คนที่ยากจน ถามว่าทำงานไหมก็ทำ แล้วที่มันมีปัญหาเรื่องการเป็นอยู่เพราะอะไร ก็เพราะกินเหล้าทุกวัน เงินที่ได้มาส่วนมากก็เอาไปกินเหล้าหมด เมื่อเรารู้สาเหตุแบบนี้เราก็ต้องคิดว่าจะทำอะไรให้มันไปถึงวิโรจน์ ความต้องการอย่างนี้นะ ทุก สมุทัย นิโรจน์ นิโรจน์ก็คือความต้องการ อย่างเวลาเราทำโครงการ ความคาดหวังความต้องการของเราคืออะไร เพราะฉะนั้นก็ต้องตั้งเป้าไว้ว่าต้องเลิกเหล้า ต้องมีเงินและจะอย่างไรให้มันมีเงิน มันก็ต้องหาวิธีการ นั่นก็คือ มรรค มรรค ก็ตั้งแต่ สัมมาสีติ สัมมาสมาธิ เป็นต้นไป จะทำอะไรปรับทัศนคติ ให้เห็นดีเห็นงานรับทัศนคติพฤติกรรม จะให้เลิกเหล้าได้อย่างไร สาเหตุหลายๆ อย่าง บางครอบครัวพ่อแม่ก้าวร้าวลูกก็ก้าวร้าว ลูกพึ่งพาอาศัยพ่อแม่ไม่ได้ ขนาดโทรศัพท์จะเรียนออนไลน์ยังไม่มี ความทุกข์ยากของชาวบ้านมีหลากหลายปัญหาของแต่ละครอบครัวก็หลากหลาย เราก็หาวิธีการจะอย่างไรให้พ่อแม่มีจิตสำนึก ห่วงลูกห่วงหลานบ้าง บางทีเขาก็ห่วงแต่ก็ไม่มีปัญญาจะทำอะไร สาเหตุที่ก้าวร้าวเพราะอะไร เพราะถ้าก้าวร้าวก็จะไม่มีใครมาเถียงไม่มีใครมาพูดคุย เบื้องหลังตนเอง มันมีหลายอย่างสาเหตุนั้น เพราะฉะนั้นกระบวนการคิดตั้งแต่เราจะเริ่มทำหรืออะไร ตั้งแต่ทุกข์สมุทัย นิโรจน์ มรรค เป็นหลักในเรื่องของเราที่จะคิดวิเคราะห์ในการที่จะวางแผนทำอะไร อย่างคำว่าความเพียรความพยายาม ความเพียร 4 อย่างมัน

จะมีตั้งแต่ สวรรพทาน คือสักรวมระวังไม่ให้บาปอกุศลนั้นเกิดขึ้น คือสิ่งไม่งานทั้งหลายเราต้องเผ่าระวังที่มันไม่ดีไม่งาม ทั้งไม่เกิดขึ้นก็อย่าให้เกิด แล้วก็จะมี ปหารพทาน คือเพียรในการจัดการกับบาปอกุศลที่มีอยู่ให้หมดไป กินเหล้า ก้าวร้าวไม่ได้อยู่แล้ว เราจะทำอะไรให้ความไม่ดีมันหมดไปโดยวิธีไหน และอีกเรื่องหนึ่งอนุรักษนาปทาน คือการรักษาสิ่งที่มีมันดีอยู่ คงไว้ หรือให้ดีขึ้น นี่คือการอนุรักษรักษสิ่งที่ดี เขาขยัน ตื่นเช้าไปทำงานทุกวัน แต่มันเสียตรงที่มันดีมีเหล้า จะจัดการเรื่องเหล้าอย่างไร จัดการเรื่องคุณความดีตรงนี้มันไว้อย่างไร และสุดท้าย ภาวนาปทาน คือการพัฒนาสิ่งที่มีมันยังไม่มีแต่มันดี จะทำอะไรให้มันเกิดขึ้น อย่างความรู้ รัก สามัคคี ในครอบครัวมันต้องมี แล้วจะอย่างไรให้มันมี มันมีหลายอย่าง เราต้องคิดก็คือการเผ่าระวังป้องกัน 2 ก็คือจัดการปัญหาที่มีอยู่รักษาส่งดี ๆ ที่มีอยู่ และก็พัฒนาสิ่งที่ดีให้มันดีขึ้น หลัก 4 อย่างที่ตูลุงจะพัฒนาไม่ว่าจะเป็น หรือชุมชนสังคมจะต้องนึกถึงเรื่องเหล่านี้เรื่องประธาน คือความเพียร 4 อย่างและการพัฒนาเหล่านี้เป้าหมายของเราสูงสุดก็คือนิพพาน นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง ฉะนั้นถ้านิพพานในตรงนี้ ถ้าพูดถึงหลักธรรมในพุทธศาสนา มีอยู่อย่างน้อย 2 ระดับ ระดับโลกียะกับโลกุตระ ถ้าโลกียะก็คือแบบพวกเรานี้แหละ ต้องกินต้องใช้ต้องมีผิวมีเมีย ต้องทำมาค้าขายหาเงินหาทอง อันนี้คือระดับชาวบ้านปุถุชนคนธรรมดา โลกียะ ถ้าเป็นระดับโลกุตระจะเป็นระดับพระโสดาบันขึ้นไป ที่อาจจะหลุดพ้นอะไรไปก็แล้วแต่ ก็คือมันเป็นของที่เราสัมผัสได้ยาก มันถึงใช้คำว่าโลกุตระ คือธรรมที่มันเหนือโลก มันเหนือจากปกติธรรมดาของปุถุชนเพราะฉะนั้นนิพพานของตูลุงหรือชาวโลก แล้วแต่เราจะว่า อยู่เย็นเป็นสุขอยู่ดีมีสุข ”

ทั้งนี้ประเด็นบทบาทส่งเสริมให้ธรรมะเยี่ยวยาจิตใจสอดคล้องกับ ผู้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ช่วงที่ผ่านมาอย่างคนป่วยคนเฒ่าคนแก่คือเราไปแล้วเขาไม่ได้รับการดูแลดี บางบ้านเข้าไปก็รู้เลยยังกลั่นอะไรพวกนี้ พอเราไปครั้งที่ 2 ครั้งที่ 3 มันดีขึ้น ลูกหลานก็เริ่มเกรงอกเกรงใจนั่นก็ส่วนหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งเราก็คุยให้ลูกหลานฟังต้องดูแลท่านให้ดีนะเป็นบุญกับเรานะไปให้กำลังใจ คือเราเคยดูแลคนป่วยมาก่อนบางครั้งก็อารมณ์ไม่ดี ก็เข้าใจว่าจะต้องแบบทำใจได้ เราผ่านจุดนี้ไปได้บารมีก็จะแข็งทำให้เราเข้าใจ แล้วก็จะได้บุญได้กุศลเยอะ ตัวอย่างก็พระพุทธเจ้า ตูลุงทำเรื่องสวัสดิการผู้ใดปรารถนาจะอุปฐากเราตถาคต ผู้ที่อุปฐากภิกษุอาพาธ การได้ดูแลภิกษุผู้อาพาธอนิสงค์ เท่ากับการได้ดูแลพระพุทธเจ้า เพราะฉะนั้นการได้ดูแลคนเจ็บคนป่วยนี่ถือว่าได้บุญเยอะ ลูกหลานเขาถึงได้ให้ความสนใจ เริ่มทำในเรื่องราวที่มันดี ๆ เพราะเราไปรอบที่ 2 ที่ 3 มันดูดีกว่าเขาได้รับการดูแลดีเพราะฉะนั้นในการที่เราจะผลักรถให้สังคมมันก็มาแบบรับ ยกตัวอย่างในกรณีทีลพบุรีหลวงพ่อก็คือท่านมีบารมีมันก็โอเค แต่เราไม่ได้มีบารมีขนาดนั้นที่จะเอาเขามาดูแล เราทำไม่ได้ทำดีที่สุดก็คือให้ความรู้กับลูกหลาน เขาก็มีโอกาสดู

ปฏิบัติธรรมกับความเป็นจริงกับการต้องอยู่กับคนป่วยเพราะคนป่วยเขาก็ต้องเข้าใจ เพราะคนป่วยก็มีจิตใจที่ไม่ปกติ เขาแสดงอาการออกมา ก็ต้องอดทนนะประมาณนี้ ” และประเด็นของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมไว้ว่า

“เมื่อตอนเกิด covid ขึ้น พอมีการกระจายเชื้อรัฐบาลมีนโยบายช่วยได้เท่าที่ช่วยแต่นี่มันก็ไม่ทั่วถึง สังคมไทยมันเป็นสังคมแห่งการเอื้อเฟื้อมันก็เลยอยากจะช่วยเหลือกันในยามยาก แล้วยังมีวัดเป็นศูนย์กลางวัดก็อยากจะช่วยชาวบ้านเป็นการตอบแทนเพราะว่าวัดอยู่ได้ด้วยชาวบ้านถ้าชาวบ้านอยู่ไม่ได้วัดก็จะอยู่ไม่ได้ แต่เมื่อวัดมี เพราะอะไรถึงบอกว่าวัดมี ก็เพราะว่าวัดมันมีกรอบสี่เหลี่ยมเป็นกำแพงซึ่งโรคมันจะยังไม่ถึงวัด โรคมันจะอยู่ข้างนอกมันจะไม่เข้ามาในวัด ฉะนั้นแล้วเมื่อวัดมีกรอบป้องกันตัวเอง ก็คือตัวเองนั้นไม่เป็นมากไม่เท่ากับของชาวบ้าน ก็เลยคิดว่าอยากจะช่วยชาวบ้านบ้าง อยากจะตอบแทนอยากจะช่วยเหลือสังคม แต่บางคนก็มีคำพูดที่มันสื่อเข้ามาว่า มันไม่ใช่กิจของสงฆ์ พระไม่ควรที่จะเข้าไปทำสังคมสงเคราะห์แบบนั้น แต่ในอีกมุมหนึ่งนั่นมันก็ใช้ถ้าตามหลักพระธรรมวินัย แต่ถ้าในหลักของวัฒนธรรม หลักของสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคมมันต้องพึ่งพาอาศัยกัน ถ้าวัดไม่ลงไปชาวบ้านก็อยู่ไม่ได้ ในครั้งพระพุทธกาลนั้นก็มีการบ้านประสบโรคประสบปัญหา เขาก็ยังพึ่งพาอาศัยวัดอย่างเช่นในครั้งพระพุทธกาลก็มีเมืองไพศาลีที่มันเกิดภัยพิบัติ เขาก็คิดถึงละพ่อดิฉันมนต์พระพุทธเจ้ามาโปรดอย่างนี้เป็นต้น ดังนั้นเมื่อวัดมองเห็นแล้วก็เลยอยากจะไปช่วยก็ได้ระดมทุนซึ่งส่วนใหญ่ชาวบ้านก็ลำบากก็ได้จากสังฆทานที่เขานำบริจาค จากศรัทธาวัดก็คือจะมีญาติโยมที่เป็นหลักใหญ่ ๆ ก็คือการบอกบุญในทางของเขาให้เป็นผู้ระดมทุน แล้วก็ทำอาหารแจก ตั้งตู้บุญหน้าวัด เช่น ตอนนั้นอยู่วัดเจติยหลวงก็ได้ทำอาหารแจกตอนเย็น อาหารก็ไม่ใช่ว่าอาหารของวัดไม่ใช่เงินวัดไม่ได้เอาเงินสงฆ์ออกมา เป็นเงินจากศรัทธาจากเจ้าภาพใหญ่ที่เขาอยากทำบุญอยู่แล้ว วัดก็บอกว่าทำบุญกับชาวบ้านไหม เจ้าภาพใหญ่เขาก็เอาเงินลงมาทำอาหารแจก เป็นต้น นี่คือการบาทของพระของสงฆ์ที่ช่วยเหลือชาวบ้านอยู่แล้ว แล้วพระก็มีหน้าที่ช่วยหยิบยกด้านอาหารบ้างหรือไปให้กำลังใจก็เป็นตัวเอื้อเพื่อเขาและที่สำคัญก็คือกำลังใจกำลังใจเป็นส่วนสำคัญมากพระเรียนรู้เรื่องราวจิตใจมา เข้าใจคน เข้าใจสภาวะจิตใจ เรียนรู้สภาวะจิตใจแล้วก็จะให้ธรรมะในการดำรงชีวิตอยู่ โดยเฉพาะหลักธรรมที่สำคัญมาก เวลาคนเรามันท้อแล้วชีวิตมันไปไหนไม่ได้เลยมันหมดความหวังสิ้นหวังแต่สิ่งสำคัญที่สุด ก็คือต้องเรียนรู้ทุกข์ คนเราเมื่อเป็นทุกข์แล้วอยากจะหนีจากความทุกข์ซึ่งในความจริงแล้วมันหนีไม่ได้เหมือนกับเงาเราวิ่งหนีแค่ไหนมันก็วิ่งตามเรา ฉะนั้นแล้วเราต้องเข้าใจทุกข์เราอยู่ในโลกนี้ที่เต็มไปด้วยทุกข์ เมื่อเรามาเราก็ต้องเผชิญกับทุกข์ ทุกข์อย่างแรกเลยก็คือทุกข์เรื่องปากเรื่องท้องทำงานทุกวันมันก็ต้องหิวอยู่แล้ว อันนี้คือเรื่องเบื้องต้นที่เรา

ต้องเจอ แล้วเมื่อโรคนี้มันมาถึงความหิวมันก็ทวีขึ้น เพราะว่ามันหาไม่ได้ นี่ก็เป็นธรรมชาติที่ได้ให้กับชาวบ้านในการยาว นี่ก็คือบทบาทหน้าที่สำคัญของสงฆ์ที่ได้ทำในตอนนั้น ”

ดังนั้น จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่าบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ มีบทบาทพัฒนาชุมชนและสังคม บทบาทส่งเสริมให้ธรรมะเยียวยาจิตใจ บทบาทให้ทักษะสัมมาอาชีพแก่ประชาชน และบทบาทเป็นที่ปรึกษาให้กับทุกกลุ่ม ทุกวัยในชุมชน

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1) การมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลวิจัยในประเด็นการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ได้ว่า “พูดถึงในสถานการณ์โควิด ที่ผ่านมามันพอเริ่มต้นมี covid พื้นที่ต่าง ๆ ที่เขาเดือดร้อนกันจริง ๆ โดยเฉพาะในชุมชนเมือง เขาก็จะมีตู้ปันสุข ในชุมชนของเราพอมันเกิดขึ้นชุมชนของเราก็มี แล้วก็มีการปันสุขโดยเฉพาะกลุ่มสวัสดิการชุมชนทั้ง ๆ ที่ชุมชนก็ยังไม่ทันได้เดือดร้อนจะรีบให้ทำไม เราก็ให้เขาคิดว่าเราไม่รู้สาเหตุการณ์มันจะไปขนาดไหน อย่างตู้ปันสุขกลุ่มไหนองค์กรไหนเขาก็ทำเราก็หนุนเสริม ทั้ง ๆ ที่วัดก็ทำได้แต่เราไม่ทำเพราะว่าเราเห็นเขาทำ เราก็สนับสนุนเขาโดยเฉพาะป้องกันภัย เขาก็จะมีเครือข่ายประสานเชื่อมโยงประชาสัมพันธ์เชิญชวนชาวบ้านไปร่วมไปทำตู้ปันสุข ถ้ามองถึงความจำเป็นในช่วงนั้นจริง ๆ ตู้อาจจะมันไม่ค่อยจำเป็น เพราะคนที่เขาทุกข์ยากจริง ๆ เขาเข้าไม่ถึง ออกบ้านไม่ได้ หรือว่าคนแก่คนแก่คนที่ทุกข์จริง ๆ ไม่ได้รับ คนที่รับส่วนมากก็บอกว่ามันมีก็เอาไป ก็แบ่งปันกันไป แล้วก็มีการทำอาหารแจกจ่ายให้ผู้กักตัวโดยจะมีน้องแบ่งถือว่าเป็นตัวการหลัก ที่แรกก็ย้ายไปที่เทศบาลสุดท้ายก็มาที่วัด พอเขาไปทำตรงโน้นมันมีส่วนอะไรที่เราช่วยได้เราก็ช่วย แต่ถึงที่สุดแล้วมันก็หนีวัดไม่พ้น เพราะวัดมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทั้งเรื่องพื้นที่ เป็นศูนย์กลางของชุมชนทางวัดก็ช่วยประชาสัมพันธ์เรื่องการรับบริจาคก็เป็นเรื่องปกติอยู่แล้ว ทำกันมาในส่วนนี้ตุลุลู่วามันก็โอเค อย่างที่น้องแบ่งพูด เกือบ 4 เดือน ทำต่อเนื่องอยู่ในวัด จะแจ่งไม่แจ่ง 6 โมง 7 โมง ก็มากันแล้ว น้องแบ่งก็จะเป็นหลัก ว่าจะมีคนมาช่วยพอลงเวลาเมื่อเด็กเล็กคนโตเท่าไรเขาก็จะแจ่ง ในส่วนนี้ตุลุลู่วามันเป็นเรื่องที่ง่าย ทำได้ไม่ยาก แต่มันยากตรงที่มันลำบากกับคนทำ ในส่วนของวัดจริง ๆ ที่เราทำไปเรา อาจจะเป็นในการทำเชิงลึก คือวัดดูแลเด็กและเยาวชนมาตั้งแต่ 2525 มันจะมีเยาวชนต่อเนื่องมา ในช่วงที่เป็นโควิดก็ไม่น้อยได้

ติดต่อสื่อสารเราก็ใช้ระบบออนไลน์ แต่ประเมินคุณภาพจิตใจของเด็กแล้วอยู่ในภาวะเครียด เพราะไม่ได้ไปไหนอยู่แต่บ้านก็พูดคุยแลกเปลี่ยนกับเด็กและเยาวชน เราจะมี การเรียนหนังสือโดยเฉพาะภาษาอังกฤษทางออนไลน์ โดยจะให้ท่องจำศัพท์ภาษาอังกฤษ เช่น วันเดือนปีอะไรพวกนี้ เมื่อท่องได้ก็ให้อัดคลิปส่งมาให้เรา เราก็จะมีหลักสูตรที่ทำขึ้นมาเอง ก็จะให้เด็ก ๆ หลับตาท่องแล้วเราก็จะให้คะแนน แล้วก็ประกวดปk Facebook เนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ ทางชาติ ศาสนา บางทีก็อาจจะเป็นเรื่องความ หรือว่าโพสตรูปอะไรที่มันเป็นที่ที่มีเนื้อหาที่มีสาระ มีข้อความที่สำคัญและมีเนื้อหาเกี่ยวกับวันนั้นมาโชว์ มาประกวดแข่งขันกัน ก็จะให้รางวัล วันที่ 12 สิงหาคม เราจัดงานทอดผ้าป่าเราก็มอบรางวัลให้ พวกที่ไม่ได้ก็ออกไปเอาตอนเปิดเทอม นอกเหนือจากนี้ก็จะเอากล้าพืชผักสวนครัวไปแจกจ่าย ก็จะให้พ่อหลวง เอาไปทั้งแกนนำที่เป็นเด็ก เอาไปแจกให้ตามบ้าน แต่ไม่ใช่แจกให้เด็กอย่างเดียวไปแจกให้คนเฒ่าคนแก่ ด้วยที่เขาอยู่บ้านไม่ได้ไปไหนมาไหน อย่างน้อยก็เป็นการเสริมสร้างเด็กและเยาวชนในเรื่องของผลิต อาหาร แล้วก็มีการมีงานทำในช่วงยามว่าง จะมีการถ่ายรูปโพสต่อวัดกันตั้งแต่ปลูกจนเข้าหม้อแกง เป็นต้น ก็คือจะทำในช่วง covid ที่ผ่านมานี้เป็นในส่วนของวัดที่เป็นศูนย์ และจากที่เราลงพื้นที่ไปเยี่ยม เด็กและเยาวชน ก็เอากล้าพืชผักไปให้ ก็ไปเห็นปัญหาของเด็กที่เราดูแลอยู่ บางคนก็มีที่อยู่อาศัยไม่ ปลอดภัย อย่างที่ผ่านมาก็ฝากให้พ่อหลวงกับเขาทำเรื่องบ้านพอเพียงก็เอาเขาไปเข้าโครงการซ่อมสร้าง บ้านให้เด็กและเยาวชน เป็นต้น แล้วก็ความเดือดร้อน รุนแรง อื่น ๆ อย่างเด็กบางครอบครัวไม่มี โทรศัพท์ที่จะเรียนออนไลน์ โทรศัพท์ตุงก็เอาให้เขาใช้ทั้งแท็บเล็ตและโน้ตบุ๊ก ถึงเวลาเขาก็จะมาที่วัด อันนี้ก็ เป็นบทบาทหนึ่งที่วัดทำ แล้วก็เจ้าอาวาสเขาก็จะช่วยในเรื่องสนับสนุนประชาสัมพันธ์ เชิญ ชาวบ้านร่วมบริจาค อันนี้ก็จะเป็นบทบาทของวัดโดยสังเขป ” เช่นเดียวกับข้อมูลให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “กิจกรรมของเราก็จะมีเด็ก ๆ มาช่วยทุกวันจะเวียนกันเข้ามาใครว่างก็เข้ามาเราเปิดรับทุกคน เด็กก็จะมี ความเพลิดเพลินในยามที่ไม่มีอะไรทำเหมือนกันเรียนรู้ไปในตัว เช่น เขาสามารถทอดไข่ได้ เขามี ประโยชน์สำหรับชุมชนเพิ่มมากขึ้น ”

ดังนั้น จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ สรุปได้ว่าแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการ ช่วยเหลือผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เกิดจากรูปแบบการจัด สวัสดิการของชุมชน และการมีส่วนร่วมจากกลุ่มจิตอาสาในชุมชนเป็นหลัก

2) การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับบทบาท

ผลการศึกษาการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลวิจัยในประเด็นการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ กับบทบาท ได้ว่า “ ต่ลุงก็เจอปัญหา เราก็ต้องใช้กระบวนการ อริยสัจ 4 คือทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทุกข์คืออะไร ปัญหาคืออะไร เราต้องเรียนรู้ อย่างบางคนไม่มีที่อยู่ไม่มีจะกิน ในระยะ 1 ปี ที่ผ่านมาก็ไป ซ่อมสร้างบ้าน ให้คนที่มีความทุกข์เรื่องที่อยู่อาศัย 11 ครอบครัว อย่างเด็กมาอยู่กับเรา เราก็เห็นเขาก็ใช้ยา แต่พอเราไปเห็นครอบครัวเขาแล้วมันไม่ใช่ ไม่ปลอดภัยไม่สะดวก ก็เลยต้องไปซ่อมสร้างบ้านให้เขา นี่ก็ คือเราเห็นปัญหาของเขาแล้ว เพราะฉะนั้นกระบวนการคิดตั้งแต่เราจะเริ่มทำหรืออะไร ตั้งแต่ทุกข์สมุทัย

นิโรจน์ มรรค เป็นหลักในเรื่องของเราที่จะคิดวิเคราะห์ในการที่จะวางแผนทำอะไร อย่างคำว่าความเพียรความพยายาม ความเพียร 4 อย่างมันจะมีตั้งแต่ สังวรปทาน คือสำรวมระวังไม่ให้บาปอกุศลนั้นเกิดขึ้น คือสิ่งไม่งานทั้งหลายเราต้องเฝ้าระวังที่มันไม่ดีไม่งาม ทั้งไม่เกิดขึ้นก็อย่าให้เกิด แล้วก็จะมี ปหarpทาน คือเพียรในการจัดการกับบาปอกุศลที่มีอยู่ให้หมดไป กินเหล้า ก้าวร้าวไม่ได้อยู่แล้ว เราจะทำอย่างไรให้ความไม่เต็มหมดไปโดยวิธีไหน และอีกเรื่องหนึ่งอนุรักษนาปทาน คือการรักษาสิ่งที่มีมันดีอยู่คงไว้ หรือให้ดีขึ้น นี่คือการอนุรักษรักษสิ่งที่ดี เขาขยัน ตื่นเช้าไปทำงานทุกวัน แต่มันเสียตรงที่มันเต็มเหล้า จะจัดการเรื่องเหล้าอย่างไร จัดการเรื่องคุณความดีตรงนี้มันไว้อย่างไร และสุดท้าย ภาวนาปทาน คือการพัฒนาสิ่งที่มีมันยังไม่มีแต่มันดี จะทำอย่างไรให้มันเกิดขึ้น อย่างความรู้ รัก สามัคคี ในครอบครัว มันต้องมี แล้วจะทำอย่างไรให้มันมี มันมีหลายอย่าง เราต้องคิดก็คือการเฝ้าระวังป้องกัน 2 ก็คือจัดการปัญหาที่มีอยู่รักษาสีงที่ดี ที่มีอยู่ และก็พัฒนาสิ่งที่ดีให้มันดีขึ้น หลัก 4 อย่างที่ดูสูงจะพัฒนาไม่ว่าจะเป็นหรือชุมชนสังคมจะต้องนึกถึงเรื่องเหล่านี้เรื่องประธานคือความเพียร 4 อย่าง ” และยังสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลวิจัย ได้ว่า “การพัฒนาตนเองมันจะมีหลักอยู่ ส่วนมากเขาก็จะใช้หลักศีล 5 ศีล 8 เป็นบรรทัดฐาน เริ่มจากที่ว่า รักษาอุโบสถศีลอยู่อย่างพอเพียง เป็นหลักในการฝึกหัดพัฒนาตนเอง และการฝึกหัดพัฒนาตนเองศีลขอให้แก้ไขพัฒนาข้อบกพร่องของตนเองสักวันหนึ่งคืนหนึ่ง อย่างกินเหล้าทุกวันขอสักวันหนึ่งคืนหนึ่งได้ไหมที่ไม่กิน แต่งหน้าทุกวันไม่แต่งสักวันหนึ่งได้ไหม หรือว่าเล่นเกมทุกวันไม่ได้สักวันได้ไหม แม่น้ำน้ำอัดลมขนมอบกรอบอะไรพวกนี้ ขอแค่สักวันหนึ่งคืนหนึ่งให้งดเว้นอย่างเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บางคนก็อาจจะแค่กินบ้างไม่กินบ้าง ก็ให้สมทานเอาไว้วันหนึ่งวันใดที่ไม่กิน เพราะว่ามันเป็นกระบวนการที่จะทำให้เขาเรียนรู้ด้วยตัวเองว่าวันที่ทำกับไม่ทำมันจะต่างกันอย่างไร และสุดท้ายเขาก็จะ ลด ละ เลิก ได้”

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลได้เพิ่มเติมไว้ว่า “เรื่องของการดูแลคนไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุ เราจะพูดในเรื่องของการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยเริ่มจากการอบรมทรัพยากรต้องประหยัดต้องอดออมตั้งแต่ตอนนีไป เพื่อจะได้สวัสดิการจะได้มีเงินไว้กับตัวบ้างในเวลาที่เราแก่ ก็คือการให้เตรียมความพร้อมนอกจากเรื่องปัจจัยก็จะเป็นเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเรื่องสำคัญที่เราใช้หลักอุโบสถศีลเบื้องต้น เรื่องการดูแลพัฒนาคุณภาพชีวิตจะมองถึงในเรื่องสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม เพราะเราใช้หลักธรรมศาสนา เวลาเราสวดมนต์ในบทสุดท้าย อโรคาปรมาลาภา ก็คือความไม่มีโรค สันตุมฺหิ ประมา้ง ะนัง ก็คือความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง ความพอเพียง วิสาสาปรมาญาติ ก็คือสังคม หากพูดถึงสังคมบางที่เราก็มองข้ามวัฒนธรรมการเป็นอยู่ร่วมกัน คนที่มีสังคมดีมีเพื่อนดีก็จะทำอะไรง่าย แต่ถ้าสังคมไม่ดีเป็นพี่เป็นน้องกันก็พึ่งพาอาศัยกันไม่ได้แบบนี้ เป็นต้น บางทีเราประสานกับคนนี่คนนั้นให้ไปทำงานทำไม่ได้มันไม่สะดวก แต่พอเราทำเองงานเสร็จเป็น 10 อย่าง เพราะสังคมเราดี ถึงพยายามฝึกสอนให้มีสังคม ต้องรู้จักเปิดตัวต้องรู้จักเข้าหาใกล้ชิดอะไรประมาณนี้ ฉะนั้นการทำงานทุกอย่างโดยเฉพาะการเป็นพระของเราอย่างทีพูดไปเมื่อข้างต้นว่า มันใช้กิจของสงฆ์หรือเปล่า”

ดังนั้น จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ สรุปได้ว่าประเด็นการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับบทบาท เกิดหลักธรรม ได้แก่ หลักธรรมอริยสัจ 4 หลักความเพียร 4 ประการ หลักศีล 5 และ ศีล 8

3) ภาศึเครือข่าย และการมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาการให้สัมภาษณ์ของพระครูสมุห์วิเชียร คุณธมโม พระสงฆ์นักพัฒนาจังหวัด เชียงใหม่ว่า พบว่า

“ถ้าพูดถึงในชุมชนจะมีเครือข่ายอ้อมทรัพย์ เครือข่ายสัจจะสะสมทรัพย์และก็จะมียุทธศาสตร์ ภาศึร่วมโดยเฉพาะสภาองค์กรชุมชน แล้วสภาองค์กรชุมชนจะเป็นเหมือนจุดศูนย์รวมของทุกภาคส่วน และบางที่ตุลึงก็จะใช้หน่วยอบรมประจำตำบลซึ่งเป็นหน่วยงานของคณะสงฆ์ แล้วจะมีกำนันผู้ใหญ่บ้าน ทุกภาคส่วน ผู้ใหญ่บ้านเจ้าอาวาสก็จะเป็นการรวมกันโดยตำแหน่ง แต่นอกจากนั้นถ้าเราจะเชิญตำรวจเข้า มาก็เป็นโดยแต่งตั้ง เพราะฉะนั้นถ้าพูดถึงองค์กรภาศึร่วม ณ วันนี้ ตุลึงเพิ่งรู้ว่ามีคนได้อบรมเด็ก เมื่อก่อตั้งตั้งแต่ปี 2525 เดียวนี้ขึ้นมาเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านแล้ว มันง่ายที่เขาจะให้การสนับสนุนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็สภาในชุมชนหรือกลุ่มองค์กรใดก็ได้แต่ที่ดูเลอยู่ลึก ๆ แล้วก็คือตุลึงคนเดียว อย่างที่ตุลึง พยายามให้เขาอยู่เป็นตัวของตัวเอง แต่มันขาดความมั่นใจถ้าไม่มีเรา ฉะนั้นมันเหมือนกับว่าเวลาไป อบรมประชาชนสภาองค์กรเป็นศูนย์ประสานงานของชุมชนถ้าอะไรเกี่ยวข้องกับวัดเจตีย์แม่ครัวทุกคน จะรับรู้หมดว่าเป็นตุลึง ฉะนั้นเวลาเขาทำกิจกรรมอะไรกันไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแม่บ้านก็ดีอะไรก็ดีเวลาเขามี ปัญหาเรื่องจะพัฒนา ภาศึร่วมไม่ว่าจะเป็น โรงเรียน สก. เทศบาล เด็กเยาวชนก็จะมีส่วนร่วมในการช่วย ต่างๆ

ทั้งนี้สอดคล้องกับการให้ข้อมูลสัมภาษณ์ในประเด็นการมีส่วนร่วมไว้ว่า “ขอเล่าก่อนว่าทำไมเรา มาอยู่ที่วัดได้ จากที่เราไปอยู่หน่วยงานราชการมาก่อน ประมาณ 2 เดือน ซึ่งเป็นศูนย์ป้องกันฯ เริ่มให้ ด้วยงบประมาณ 4 วันแล้วหลังจากนั้นมีคนเห็น ก็เลยร่วมกันเพราะว่าในชุมชนมีผู้ป่วยแล้ว พุนตัว นี้ไม่ได้มาจากกระเป๋ใครคนใดคนหนึ่ง ก็คือใช้ใช้เสียต่าง ๆ แต่ไม่ได้ใช้หน่วยงานราชการประกาศ ก็ได้ มีการโพสต์ออกไปว่ามีการรับบริจาคเป็นผักอื่นๆก็ได้ ก็มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่ง คนนี้มีผักคนนั้นมีหมูก็เอามา รวมกัน ทำได้ประมาณ 2 เดือน ปัญหาที่เริ่มขัดกันกับหน่วยงานของรัฐว่ามันไม่ควรทำในที่ของทาง ราชการไหม ซึ่งเราไม่ได้เพิ่งเล็งเห็นว่าหน่วยงานรัฐหรือตัวเราเองต้องได้ประโยชน์ แต่เราเล็งว่าชาวบ้านต้อง ได้ประโยชน์จากจุดนี้มากที่สุด คนที่เขาไม่มีงานทำเขามาต่อแถวเอาถั่วมาว่าข้าว 1 กล่องเรามีเงินเราจะ มาเอาไหม เราก็ไม่ได้ให้เยอะให้แค่ 1 กล่องในการต่อแถว ถ้าถามว่าอย่างเรามีเงินเดือนกินทำงานได้ต่อ แถวยาวเป็นกิโลเราไม่มาเอาหรือเพื่อข้าวกล่องเดียว เราไม่ได้ให้เพราะว่าคุณจะต้องเอาไปเผื่อคนที่ บ้าน อย่างที่บ้านมี 3 คนนะแบบนั้นเราไม่ให้ถ้าอยากได้ให้มาเอาเอง นอกจากกรณีที่บ้านมีผู้ป่วยติด เติงหรือคนที่เขาไม่มีจริงๆ ให้แจ้งพ่อหลวงมาเป็นทางการ พ่อหลวงมาแจ้งเราเราก็ยินดีให้ไป ไม่ได้มี

ปัญหากับใคร แต่พอมันมีปัญหาเราก็ต้องออกมาจากจุดนั้นก็ถือว่าใช้บที่มันมีให้หมด ” ดังนั้น จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์สามารถสรุปได้ว่าภาคีเครือข่าย และการมีส่วนร่วม มีทั้งคณะสงฆ์ เครือข่ายออมทรัพย์ เครือข่ายจากภาครัฐ

ตอนที่ 3 สร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลวิจัยในประเด็นสร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับ ผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า “กลไกในการพัฒนาวัด ส่วนหนึ่งทำเกี่ยวกับพระนักพัฒนาเพื่อสังคมจะมีมูลนิธิกองทุนสังคมเพื่อสังคม ตั้งอยู่ดูแลชาวบ้านทั่วไปเกี่ยวกับสารทุกข์สุกดิบโดยเฉพาะผู้สูงอายุคนด้อยโอกาสและคนที่มีปัญหาในชีวิตทำตั้งแต่เด็กและเยาวชน นักเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ต่อเนื่องมาทั้งผู้ประสบปัญหา ผู้สูงอายุซึ่งหลายๆ เรื่องก็กลายเป็นปกติวิถีชาวบ้านเช่นกิจกรรมงานวันพ่อวันแม่จะมีการนำพ่อแม่ตายายเข้ามาทำกิจกรรมจนถึงปัจจุบันกลายเป็นประเพณี นอกจากนี้ยังมีการรวมตัวกันของเด็กและเยาวชนวัยหนุ่มสาวผู้สูงอายุในประเพณีเข้าพรรษาต้านภัยยาเสพติด สัจจะสะสมทรัพย์ องค์การสวัสดิการชุมชนบนฐานพุทธธรรม นอกจากนี้ยังมีสวัสดิการช่วยเหลือกัน มีการสร้างกลุ่มคนหรือฐานคนไว้แล้วต้องมีการพัฒนากลไกให้เขาสามารถอยู่ได้ ในบางครั้งมีงบประมาณมีเงินแต่สุดท้ายกลุ่มต่างๆ โครงการต่างๆ ก็อยู่ไม่ได้กลายเป็นว่ามีเพียงชื่อกลุ่ม ในช่วงสถานการณ์โควิดที่ผ่านมาก็มีกลุ่มที่ช่วยเหลือสังคมตั้งแต่ต้นจนจบคือกลุ่มเด็กและเยาวชนและผู้สูงอายุ เด็กในช่วงเดือนเมษายนถึงพฤษภาคมจะมีการเข้าค่ายฝึกหัดรักษาศีลกินอยู่อย่างพอเพียงนอกจากนี้ยังมีการใช้วิธีแบบออนไลน์มีการประกวดคำคม แต่งกลอนลงเฟสบุ๊ก นอกจากนี้ยังมีเรื่องของการปลูกผักเพราะรักครอบครัวเพื่ออุปโภคบริโภคในครัวเรือนซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำมานานและต่อเนื่องใครที่เป็นอาสาทีก็จะมีการปลูกผักทุกบ้านซึ่งสามารถลดรายจ่ายเพิ่มรายได้และได้กินผักที่ปลอดภัยซึ่งเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมยามว่างของคนเฒ่าคนแก่ ช่วงโควิดมีผลกระทบไปหมดไม่ว่าจะเป็นเด็กเยาวชนผู้สูงอายุหลายคนตกอยู่ในภาวะเครียดเพราะไม่สามารถไปไหนได้ ก็จะมีการลงเยี่ยมถึงบ้านนำสิ่งของไปให้บ้างหรือพูดคุยแลกเปลี่ยนในเรื่องอาหารปากท้องไม่มีเงินไม่เป็นไรแต่ไม่มีกินนี่ยากลำบากต่อยอดงานที่เราทำคือการแจกกล้าพืชผักให้กับเด็กเยาวชน ครอบครัวและผู้สูงอายุ การลงพื้นที่เยี่ยมบ้านทำให้เห็นถึงสภาพปัญหามากขึ้น เช่นคนเฒ่าคนแก่ที่เคยมาวัดแต่ปัจจุบันอายุมากไม่สามารถมาได้หรือเป็นผู้สูงอายุติดบ้านไม่มีรถและมีปัญหาต่าง ๆ นี่ถือเป็นเหตุผลหนึ่งในการดูแลและสร้างความมั่นคงในช่วงโควิด นอกจากเราจะให้ เช่นการให้ปลาในขณะเดียวกันเราก็ต้องสอนวิธีการจับปลาให้แก่เขาด้วย ปัจจุบันทำเรื่องเพราะเห็ดโคนน้อยตั้งเป้าไว้ที่ 50 ครอบครัวเริ่มตั้งแต่การทำโรงเรือนจะทำโดยคนในชุมชนและบ้นก่อนเห็ดโคนน้อยโดยทำทุกวันเสาร์-อาทิตย์โดยมีการบ้นก่อนฟางและรดเชื้อลงไป ในช่วงแรกทำให้ฟรีทำโรงเรือนให้ฟรีให้เชื้อเห็ดฟรี 24 - 30 ก่อนต่อหนึ่งโรงเรือน รอบที่สองเราเริ่มให้เขาซื้อ

เนื่องจากรอบแรกเราให้ฟรีไปแล้วโดยมีทีมรับมาขายมีเครือข่ายจากกาดนัดโดยการทำเป็นถุง แต่ที่ผ่าน
มาเขาก็นำไปขายเอง ถ้าเข้าใจในเรื่องของการดูแลก็จะเก็บได้ 10 กิโล ขายได้กิโลละ 100 บาทและ
สามารถได้เก็บไปเรื่อย ๆ อีก 7 - 10 วัน บางคนก็อาจจะทำไม่ได้ไม่สำเร็จทุกคนแต่คนเหล่านี้คือคนที่เรา
ลงไปเยี่ยม 2 - 3 วัน มีทีมงานลงไปสำรวจสมาชิกที่อยากเข้าร่วมและอยากทำโรงเพราะเห็ดใหญ่จะใส่
เชื้อก้อนใหญ่ได้ 10 - 20 ก้อน ก้อนเล็กใส่ได้ 30 ก้อน แต่การช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาโควิดก่อนหน้านี้ที่
ระบาดรุนแรง 2 - 3 เดือนวัดเป็นที่พึ่งยามมีการบริการทำอาหารแจกจ่ายมีตู้ปันสุขจัดเป็นชุด ๆ ทาง
หมอ อสม ก็จะไปส่งของไปแจกจ่ายแก่ครอบครัวที่ประสบปัญหา วัดจึงกลายเป็นศูนย์กลางในการ
ระดมทุน อาหารจนกระทั่งหยุดไปเมื่อการแพร่ระบาดลดน้อยลง ทำทั้งหมดสามเดือนแต่เลิกทำแล้วแต่
ต้องให้คำแนะนำกับผู้ใหญ่บ้านกองทุนในการช่วยเหลือดูแลกันเอง อาจจะช่วยกันเป็นกองทุนสวัสดิการ
ของชุมชนบ้าง ในส่วนของวัดก็จะมีประมาณนี้ โดยการให้ความช่วยเหลือภาวะฉุกเฉินระยะสั้นจนถึง
ระยะยาว มีการอบรมเรื่องเหตุและกล้าฝึกกรรมการเข้าไปบ้านนำมองจนกลายเป็นคณาจารย์ของเขาซึ่ง
ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่เราได้มีส่วนร่วมในการผลักดันให้เกิดความประสบผลสำเร็จ คุณสรศักดิ์ เป็นอาสา
จากวัดตุลัจจึงมีการดึงมาช่วยงานในเรื่องของการทำกินเหตุเพราะเขามีความชำนาญแล้วก็แสบความรู้
จักแก่แต่เรื่องที่เราพยายามส่งเสริมกับชาวบ้านโครงการปลูกพืชผักสวนครัวผสมผสานด้วยการบริโภคใน
ครัวเรือนปลูกผักเพราะรักแม่ปลูกพืชผักประกวดจากการปลูกเพราะรักแม่มาเป็นปลูกผักเพราะรัก
ครอบครัวจนถึงปัจจุบันซึ่งก็ส่งผลดีเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ได้ทำในครอบครัวในเรื่องของหลักธรรมในการ
พัฒนาจะได้ยินอยู่เสมอว่าใช้พุทธธรรมนำปัญญาพัฒนาท้องถิ่น แต่ตุลัจจะใช้คำว่าพัฒนาชุมชนบนฐาน
พุทธธรรม เพราะฉะนั้นเราจะทำอะไรต้องคำนึงถึงหลักศาสนา ศิล ทาน ภavana เป็นหลักในเรื่องของ
การพัฒนาอย่างองค์การการเงินองค์กรกองทุนเงินและสวัสดิการชุมชนบนฐานพุทธธรรมเพราะฉะนั้นออม
ทรัพย์ของเขาและเราจะต่างกันเขาจะเน้นในเรื่องการพัฒนาเงินแต่เราจะเรียนในเรื่องของการพัฒนาคน
คือ ใช้เงินสร้างแรงจูงใจ ให้คนทำตัวอย่างน้อยเรื่องสัจจะ คนดีอยู่ได้ถ้าคนไม่ดีก็ต้องพัฒนาตนเอง เช่น
เด็กที่มาเข้าค่ายกับกิจกรรมก็จะได้เกียรติบัตรและทุนการศึกษาถือเป็นอีกหนึ่งแรงจูงใจเพื่อให้เกิดการ
เข้าร่วมกิจกรรมเป็นอีกหนึ่งอย่างหนึ่งที่ชักชวนชักจูงให้คนอยู่ในกรอบของความดี ถ้าคุณไม่สู้บุญหรือไม่
ดีมีเหล่าจะได้สวัสดิการเพิ่มคนไหนครอบครัวไหนทำได้จะมีสวัสดิการเพิ่ม เช่นช่วงเข้าพรรษาถ้าใครไม่
เล่นไฟการพนันในช่วงเข้าพรรษานอกจากเราจะเหล่าเข้าพรรษาธาตาดำถ้าทำได้แจ้งภavanaมาจะมี
สวัสดิการได้เรื่องของพืชผักสวนครัวถ้าคุณสามารถปลูกผักตามที่คณะกรรมการกำหนดได้ครอบครัวแบบ
นี้ก็จะได้รับสวัสดิการ เพราะคนถ้ามีอาหารปลอดภัยไว้บริโภค โอกาสที่จะเจ็บป่วยก็จะน้อยลง คนไม่ดีมี
สุราไม่ดีมีเหล่าก็จะมีโอกาสเจ็บป่วยน้อยลง ในเรื่องของการกู้ยืมเงินถ้าคุณมีภาวะเสี่ยงทางเราก็มองความ
เสี่ยงที่จะต้องจ่ายเงินให้คุณ เป็นเหมือนการแลกเปลี่ยนกัน นี่ก็เป็นอีกอย่างหนึ่งที่เราจะเน้นเรื่องพัฒนา
คนมากกว่าพัฒนาเงิน ถ้าพูดถึงกระบวนการคิดอย่างที่คุณคิด วิเคราะห์ ว่าทำอะไรอย่างไร อย่างที่ตุ
ลัจลงพื้นที่ ตุลัจก็เจอปัญหา ”

ทั้งนี้ประเด็นสร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึงปรารถนาสำหรับผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ สอดคล้องกับ ผู้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ประเด็นที่ว่าวัดเป็นที่พึ่งของประชาชนในยามยาก ในเรื่องของบริบท covid วัดเป็นศูนย์กลางในการระดมทุนเพราะว่าวัดมีแรงศรัทธาค่อนข้างเยอะ ฉะนั้นประชาชนจะให้ความสำคัญในเรื่องของการทำบุญที่วัด เราก็ปรับเปลี่ยนจากที่เคยทำอาหารแจกก็ให้แต่ละหมู่บ้านแจกเป็นถุงยังชีพ เพราะบางที่อาหารมันไม่ตรงกับที่เขาอยากได้ ฉะนั้นแล้วในการที่เราแจกถุงยังชีพเขาจะกินผักกินต้มกินแกงก็แล้วแต่เขาเข้าไปดูแลเป็นครั้งคราว ซึ่งการทำอาหารยอมรับว่าเป็นเรื่องที่เหนื่อย อันนี้ก็เป็นในเรื่องของโควิดกับวัด ส่วนความหลากหลายของวัดมีเยอะ อย่างที่ท่านพระครูได้กล่าวเมื่อสักครู่ว่าทำโรงเรียนวันอาทิตย์ตั้งแต่ปี 2525 ซึ่งผมก็เป็นรุ่นหนึ่ง จนในปัจจุบันก็ได้สืบทอดให้ลูกหลาน นั่นคือการทำงานแบบบูรณาการของวัด ตู้อาจจะยังไม่ได้เล่าในเรื่องของการพัฒนาจะเห็นได้ว่าวัดเจดีย์แม่ครัวจะเน้นในเรื่องของการพัฒนาคนพัฒนาองค์กร สิ่งที่เห็นได้ชัดก็คือในเรื่องของกีฬาเข้าพรรษาที่ท่านพระครูเคยคิดโดยจะใช้สนามหน้าวัดเป็นศูนย์กลางในการแข่งขัน ก็ได้ให้ทุกหมู่บ้านมาร่วมกันแข่งขัน รูปแบบการจัดการก็คือให้แต่ละทีมต้องส่งตัวแทนมาเป็นคณะกรรมการเพื่อใช้ในการตัดสิน เราจะไม่เอากรรมการภายนอกเข้ามาเหมือนกับการพัฒนาคนระดับหนึ่งจะพูดเล่นให้มาเป็นผู้ตัดสิน จนในระดับหนึ่งผู้ตัดสินที่เราได้มีการว่าจ้างไปนอกอำเภอหรือนอกตำบลก็คือผลผลิต อันนี้คือผลผลิตของการพัฒนาคน จนในที่สุดในหน่วยงานของภาครัฐก็คือ อบต. เห็นความสำคัญ ก็ขอให้ไปเป็นเจ้าภาพ ณ ปัจจุบันถ้ารัฐจะพูดถึงความสำเร็จก็ยังสู้วัดไม่ได้ เพราะว่าในการทำคนเล่นหลามจะเป็นวันที่สำคัญมากหมู่บ้านนั้นก็จะมาเชียร์กันดุเดือดมาก จนบางทีทะเลาะกันก็มี เพราะให้ความสำคัญกับกีฬานี้เป็นอย่างมาก เข้าพรรษาแต่ละปีทุกคนจะรอคอยเริ่มของแต่ละหมู่บ้าน ตั้งแต่เข้าพรรษาจนถึงออกพรรษาเริ่มมีแข่งทุกวันพระแต่ตอนหลังเปลี่ยนมาเป็นเสาร์อาทิตย์ แล้วนักกีฬาแต่ละหมู่บ้านจะต้องมาเป็นผู้จัดการทุกอย่าง วันนี้หมู่บ้าน 1 หมู่ 2 แข่ง หมู่ที่ 3 จะต้องมาเป็นเจ้าภาพ เป็นผู้ตัดสินดูแลทั้งเรื่องของสนาม ฉะนั้นแล้วจะเน้นการมีส่วนร่วมให้มีการจัดการบริหารมีความร่วมมือ พอ covid มางานตรงนี้ก็หยุดไป เท่าที่ดูแล้วก็น่าจะเริ่มได้ปีนี้ หลังจากที่ท่านพระครูได้มอบกีฬาฟุตบอล 11 คนไปให้เทศบาลแล้ว ก็ยังอยากจะทำในฟุตบอลของเด็ก ๆ และเยาวชนที่ไม่ได้มีโอกาสไปแข่งตรงนั้น ก็จะมีฟุตบอล 7 คน วอลเลย์บอล เป็นต้น ก็มาแข่งขันที่วัดกัน ถือว่าวัดยังให้การดูแลเยาวชนอยู่ นอกเหนือจากนั้นในส่วนของการพัฒนาคนผมเองก็คิดร่วมกับท่านพระครูเป็นห่วงเยาวชนว่าถ้าปิดเทอม เยาวชนก็จะไม่ค่อยมีกิจกรรมอะไรในตอนนี้มีโทรศัพท์คนละเครื่องก็ถือว่าอันตราย เราก็จัดทำในเรื่องของการบวชใจ รักษาศีล กินอยู่อย่างพอเพียง ในช่วงที่ปิดเทอมก็ใช้เวลาประมาณ 10 วัน บวชทั้งอุบาสกและอุบาสิกา บวชพระบวชเณรและบวชชีพราหมณ์ และหากใครไม่ได้บวชพราหมณ์ก็มาเข้าค่าย 3 วันสุดท้าย แล้วก็เชิญชวนพ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล ในส่วนของอาหาร การทำงานในชุมชนเราจะเน้นการมีส่วนร่วม จะมีสามเณรและพระไปบิณฑบาตทุกหมู่บ้านก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่ง”

ดังนั้น จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์สามารถสรุปได้ว่าประเด็นสร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึงปรารถนา
ยากสำหรับผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ มีกลไก ดังนี้ 1) กลไก
“บวร”บ้าน วัดและส่วนร่วมของชุมชน 2) กลไกจิตอาสา 3) กลไกจากเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่” คณะผู้วิจัยได้วางกรอบและแนวทางการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ทั้งวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ ได้สรุปผลการวิจัยดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า ประเด็นการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 41-50 ปี และส่วนใหญ่มีพรรษา 11-15 พรรษา มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับชั้นปริญญาตรีมากที่สุด ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ระดับธรรมนักรธรรมชั้นเอก และส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาปริญญาธรรม ส่วนใหญ่มีตำแหน่งการปกครอง และส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย 4.04 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.23 และส่วนใหญ่มีบทบาทในการแจกจ่ายข้าวสารอาหารแห้งเพื่อแจกจ่ายแก่ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด

สรุปผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ มีบทบาทพัฒนาชุมชนและสังคม บทบาทนักสังคมสงเคราะห์ บทบาทส่งเสริมให้ธรรมะเยียวยาจิตใจ บทบาทส่งเสริมทักษะสัมมาอาชีพแก่ประชาชน และบทบาทเป็นที่ปรึกษาให้กับทุกกลุ่ม ทุกวัยในชุมชนและแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เกิดจากรูปแบบการจัดสวัสดิการของชุมชน และการมีส่วนร่วมจากกลุ่มจิตอาสาในชุมชนเป็นหลัก ประเด็นการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับบทบาท เกิดหลักธรรม ได้แก่ อริยสัจ 4 หลักความเพียร 4 ประการ หลักศีล 5 และ ศีล 8 ทั้งนี้มีภาคีเครือข่าย และการมีส่วนร่วม มีทั้งคณะสงฆ์ เครือข่ายจิตอาสา เครือข่ายออมทรัพย์ เครือข่ายจากภาครัฐ และกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ มีกลไก ดังนี้ 1) กลไก “บวร” บ้าน วัดและส่วนร่วมของชุมชน 2) กลไกจิตอาสา 3) กลไกจากเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชน

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พักพิงยามยากสำหรับผู้สูงอายุ และ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ดังนี้

บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 41-50 ปี และจำพรรษา 11-15 พรรษา มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับชั้นปริญญาตรีมากที่สุด สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ระดับธรรมนักธรรมชั้นเอก ส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาเปรียญธรรม มีตำแหน่งการปกครอง และแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรค อุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความความคิดเห็นในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย 4.04 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.23 บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ ได้แก่ บทบาทพัฒนาชุมชนและสังคม บทบาทนักสังคมสงเคราะห์ บทบาทส่งเสริมธรรมะเยี่ยวยาจิตใจ บทบาทส่งเสริมทักษะสัมมาอาชีวะแก่ประชาชน และบทบาทเป็นที่ปรึกษาให้กับทุกกลุ่ม ทุกวัยในชุมชนและแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เกิดจากรูปแบบการจัดสวัสดิการของชุมชน และการมีส่วนร่วมจากกลุ่มจิตอาสาในชุมชนเป็นหลัก ประเด็นการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ อริยสัจ 4 หลักความเพียร 4 ประการ หลักศีล 5 และ ศีล 8 ทั้งนี้มีภาคีเครือข่าย และการมีส่วนร่วม มีทั้งคณะสงฆ์ เครือข่ายจิตอาสา เครือข่ายออมทรัพย์ เครือข่ายจากภาครัฐ และกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พักพิงยามยากสำหรับผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ มีกลไก ดังนี้ 1) กลไก “บวร” บ้าน วัดและส่วนร่วมของชุมชน 2) กลไกจิตอาสา 3) กลไกจากเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชน แนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการรวมพลังความสามัคคีของชุมชนมีการประชุมคณะกรรมการวัดเพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็นในการช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยมีผู้ใหญ่บ้าน สภาเด็กและเยาวชน เป็นผู้รวบรวมข้อมูลหลังคาเรือนที่ได้รับผลกระทบและมีอาสาทำอาหาร แพ็คข้าวสารอาหารแห้งเพื่อแจกจ่าย ซึ่งกล่าวได้ว่าเกิดจากรูปแบบการจัดสวัสดิการของชุมชน และการมีส่วนร่วมจากกลุ่มจิตอาสาในชุมชนเป็นหลัก การสร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พักพิงยามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) กลไกจากเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชนมีกระบวนการจากพระสงฆ์ซึ่งทำเกี่ยวกับพระนักพัฒนาเพื่อสังคมมีการจัดตั้งมูลนิธิกองบุญสังฆเพื่อสังคม พระสงฆ์มีการเข้าถึงชุมชนโดยการดูแลชาวบ้านการลงเยี่ยมบ้าน การสร้างสัมพันธ์ภาพการ ถามไถ่ถึง

สารทุกข์สุกดิบโดยเฉพาะผู้สูงอายุหรือผู้ด้อยโอกาสและผู้ที่มีปัญหาในชีวิต ซึ่งการเข้าหาสมาชิกทุกกลุ่มเป้าหมายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธีรราชู บุญมา ที่สรุปว่าการเสริมบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งขึ้น มีประเด็นดังนี้ (1) ควรส่งเสริมและให้กำลังใจพระสงฆ์ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน พร้อมทั้งสนับสนุนพระสงฆ์ให้เห็นถึงความสำคัญการร่วมพัฒนาชุมชนมากขึ้น (2) ทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาควรประสานร่วมมือกับพระสงฆ์ โดยเฉพาะบทบาททางประการที่พระสงฆ์ไม่สามารถดำเนินการได้ตามลำพัง (พระมหาธีรราชู บุญมา, 2554) 2) กลไก “บวร” บ้าน วัดและส่วนร่วมของชุมชน เริ่มตั้งแต่เด็กและเยาวชน มีการจัดการเรียนการสอนธรรมะศึกษาหรือที่เรียกว่านักเรียนพุทธศาสนาประจำวันอาทิตย์อย่างต่อเนื่องโดยมีการสร้างแรงจูงใจให้เด็กและเยาวชนเห็นถึงความสำคัญของศาสนา ขัดเกลาจิตใจให้เป็นคนดีของครอบครัวและสังคมโดยผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนเป็นต้น ถัดมาในกลุ่มของผู้สูงอายุพระสงฆ์ได้มีการลงเยี่ยมบ้านถามไถ่และจัดบริการอาสาสมัครรับส่งเพื่อผู้สูงอายุที่เดินทางลำบากหรือผู้สูงอายุที่มีอายุมากเข้าไม่ถึงวัดพระสงฆ์ทำหน้าที่เยี่ยมให้ศีลให้พรและหลักธรรมแก่ผู้สูงอายุเป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี และ ศศิวิมล แรงสิงห์ ที่สรุปว่าวัดมิ่งเมืองมูลเป็นวัดที่มีการปรับตัวตามบริบทสังคมกระแสปัจจุบันผ่านการขับเคลื่อนของเจ้าอาวาสผู้เป็นนักบริหารการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ในการสนับสนุนและพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลง การเข้าถึงชุมชนผ่านกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ด้วยการออกเยี่ยมชุมชน (พระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี และ ศศิวิมล แรงสิงห์, 2562) นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีการสนับสนุนผู้มีรายได้และการก่ออาชีพเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีอาชีพและมรรยาได้ในการครองชีพโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของรัชการที่ 9 น้อมนำในการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันผ่านโครงการปลูกผักเพราะรักครอบครัว และการเพาะเห็ดโคนน้อยโดยมีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัดและชุมชนมีการเพาะเชื้อเห็ดและการสร้างโรงเห็ดจากช่างหรือผู้มีฝีมือในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุจินธรรมนิวิฐ ที่สรุปว่าพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของท่านด้านคุณธรรม จริยธรรมด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการเป็นพระสงฆ์นักพัฒนา และใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของวัด (พระครูสุจินธรรมนิวิฐ, 2554) โดยในครั้งแรกทางวัดเป็นผู้สนับสนุนไม่คิดค่าใช้จ่ายหรือเรียกว่าการให้เปล่าเพื่อเป็นการประหยัดทุนทรัพย์สำหรับผู้ที่ไม่มียาได้และไม่มียาชีพแต่หลังจากการให้เปล่าในครั้งที่ 1 หลังจากนั้นครั้งที่ 2 มีการจำหน่ายเชื้อเห็ดในราคาประหยัด เปรียบได้ว่านอกจากเราจะให้เช่นการให้ปลาในขณะที่เดียวกันก็ต้องสอนวิธีการจับปลาให้แก่เขาด้วย นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวันสำคัญ เช่น กิจกรรมงานวันพ่อวันแม่จะมีการนำพ่อแม่ตายายเข้ามาทำกิจกรรมจนถึงปัจจุบันกลายเป็นประเพณี นอกจากนี้ยังมีการรวมตัวกันของเด็กและเยาวชนวัยหนุ่มสาวผู้สูงอายุในประเพณีเข้าพรรษาด้านภักยาเสพติด สัจจะสะสมทรัพย์ องค์การสวัสดิการชุมชนบนฐานพุทธธรรม นอกจากนี้ยังมีสวัสดิการช่วยเหลือกันเรียกได้ว่าเป็นวิถีปกติของชุมชน และ 3) กลไกจิตอาสา ในช่วง

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีกลุ่มที่ช่วยเหลือสังคมเกิดขึ้นโดยไม่มีผู้ร้องขอเกิดจากการมีจิตอาสาอยากช่วยสมาชิกในชุมชนที่ประสบปัญหาจึงมีการรวมกลุ่มอาสาทำอาหารเพื่อแจกจ่ายทำเจลแอลกอฮอล์และการระดมจัดถุ้งชีพให้แก่ผู้ประสบปัญหาและการเฝ้าระวังและดูแลผู้สูงอายุตั้งแต่ต้นจนจบโดยการร่วมมือจากกลุ่มเด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ และสมาชิกในชุมชน จากการสร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึ่งพายามยากถือเป็นเหตุผลหนึ่งในการดูแลและสร้างความมั่นคงในช่วงโควิด กระทั่งสามารถผ่านพ้นภาวะวิกฤตไปด้วยดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี และ ศศิวิมล แร่งสิงห์ ที่สรุปว่าวัดมีเมืองมูลมีบทบาทสำคัญด้านศาสนาในการเป็นที่พึ่งทางจิตใจของชุมชนและยังมีบทบาทร่วมกับทุกภาคส่วนในการร่วมพัฒนาชุมชนในหลายด้าน ได้แก่ บทบาทด้านการส่งเสริมการศึกษา บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ บทบาทด้านส่งเสริมเครื่องรางของขลัง บทบาทด้านการส่งเสริมและเผยแผ่ธรรม บทบาทด้านการส่งเสริมศิลปะ ประเพณี และพิธีกรรม บทบาทด้านการท่องเที่ยว โดยการขับเคลื่อนของพระสงฆ์และแรงศรัทธาของชุมชนโดยรอบเป็นสำคัญ (พระมหาภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี และ ศศิวิมล แร่งสิงห์, 2562)

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- (1) คณะสงฆ์ควรบรรจุแผนงานโครงการกลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ไว้ในแผนประจำปี
- (2) ภาครัฐควรส่งเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มและชมรมต่างๆ ในชุมชนตามแผนพัฒนาประจำปี เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์โรคอุบัติใหม่ไว้ล่วงหน้า

5.3.2 ข้อเสนอแนะการวิจัย

- (1) หากมีการทำวิจัยควรศึกษาและประเมินผลจากผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่เป็นข้อมูลประกอบการศึกษาในครั้งหน้า
- (2) ควรมีการถอดบทเรียนการวิจัยและถอดบทเรียนชุมชนและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ เพื่อนำข้อมูลไปสังเคราะห์เตรียมความพร้อมในอนาคต

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2542). *คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบและคำสั่งคณะสงฆ์*. โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2563ก). *โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)*. <https://ddc.moph.go.th/>
- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2563ข). *รายงานสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ฉบับที่ 147*. กระทรวงสาธารณสุข. <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/file/situation/situation-no147-290563.pdf>
- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2565). *สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทย*. <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/index.php>
- ทองคำศักดิ์ แสงสว่างวัฒนะ, นิชนันท์ ศรีไสยาสน์ และโชติ บดีรัฐ. (2563). "New Normal" วิถีชีวิตใหม่และการปรับตัวของคนไทยหลังโควิด-19: การงาน การเรียน และธุรกิจ. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 4(3), 371-386.
- ทิพย์อรุณ สมภู. (2552). *คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2534). ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาชุมชน หน่วยที่ 1-7* (น. ... -) (พิมพ์ครั้งที่ 8) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ และพูนศิริ วัจนะภูมิ. (2534). ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาคหกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน หน่วยที่ 1-7* (น. ... -) (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บพิตร พันธุ์ปัทมา. (2546). *การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการจัดการศูนย์บริการทางสังคม กรณีศึกษา: ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บัญชา เกิดมณี, สุรัชย์ ธรรมทวีฤกุล, ญาณพินิจ วชิรสุรงค์, บดินทร์ชาติ สุขบท, และสมบัติ ทีฆทรัพย์. (2563). แนวคิดและทิศทางการแก้ไขปัญหาคovid-19. *วารสารก้าวหน้าโลกวิทยาศาสตร์*, 20(1), 1-12.
- พัชรภา มนูญภักธราชัย. (2544). *การเตรียมการก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากรในชุมชนขนาดพื้นที่เขตบางซื่อ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- พลิชฐ์ นิติวรณานันท์. (2531). พฤติกรรมการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุกับการทำกิจกรรมและการใช้พื้นที่ในโครงการที่อยู่อาศัยของภาครัฐ : กรณีศึกษาโครงการเคหะชุมชนทุ่งสองห้องและโครงการเคหะชุมชนคลองจั่น [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530. (2530). สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (พิมพ์ครั้งที่ 5). อักษรเจริญทัศน์.
- พระครูสุจริตรธรรมนิวิฐ. (2554). บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษา คณะสงฆ์ อำเภอคลอง จังหวัดแพร่ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระณัฐวุฒิ พันทะลี. (2563). บทบาทของพระสงฆ์กับการช่วยเหลือประชาชนในสถานการณ์โควิด-19.วารสารวิชาการแสงอีสาน, 17(1), 66-76.
- พระปลัดมณี วุฒโน (พรมมา). (2561). ศึกษาการพัฒนาวัดใหม่ห้วยลึกจังหวัดนครปฐมให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง สารนิพนธ์การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชา วิทยาศาสตร์การศึกษาศาสตร์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย]. MCU Digital Collections. <https://e-thesis.mcu.ac.th/thesis/191>
- พระมหาธีรราชูฒิ บุญมา. (2554). บทบาทในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]. CMU Intellectual Repository <http://cmuir.cmu.ac.th/jspui/handle/6653943832/16912>
- พระธงชัย อุปคุตโต. (2557). บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม กรณีศึกษาเครือข่าย สังฆพัฒนาแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2543). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2550). ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ. สหธรรมิก.
- พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558. (2558, 5 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 132 ตอนที่ 15ก. หน้า 1-22.
- พระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2558. (2558, 26 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 132 ตอนที่ 80 ก. หน้า 9-31.
- พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550. (2550, 7 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 124 ตอนที่ 52 ก. หน้า 1-23.

- พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558. (2558, 8 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 132 ตอนที่ 86 ก. หน้า 26-44.
- พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558. (2558, 2 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 132 ตอนที่ 14 ก. หน้า 22-41.
- พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535. (2535, 28 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 109 ตอนที่ 15. หน้า 1-22.
- พระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี และศศิวิมล แรงสิงห์. (2562). บทบาทและความสำคัญของวัดมิ่งเมืองมูล: ในบริบทสังคมกระแสปัจจุบัน. *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 7(3), 151-164.
- พระมหายุทธพิชัย โยธสาสน์/ทองจันทร์. (2558). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตำบลปรี้อ อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์. *วารสารวันมูอองแตรกพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 2(1), 23-36.
- พระมหาสังวรณ เทศน้า. (2550). บทบาทของเจ้าอาวาสกับการพัฒนาชุมชน. CMU Intellectual Repository. <http://cmuir.cmu.ac.th/jspui/handle/6653943832/15021>
- พระมหาเสริมชัย ขยมงคลโล. (2539). *การบริหารวัด*. มูลนิธิพุทธภวนาวิชาธรรมกาย.
- พิริยะ ผลพิรุฬห์ และบังปอนด์ รักอำนวยกิจ. (2563, 28 เมษายน). เรียน"ออนไลน์"กับการปิด-เปิดโรงเรียนในช่วงโควิด-19. โพสต์ทูเดย์. <https://www.posttoday.com/finance-stock/columnist/621935>
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2556). รายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2555. <https://thaitgri.org/?wpdmpo=รายงานประจำปีสถานการณ์>
- ลิขิต กาญจนารณ. (2547). *สุขภาพจิต*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2534). แนวทางการจัดบริการสวัสดิการ สำหรับผู้สูงอายุ. สถาบันไทยคดีศึกษา.
- สุภาพรณ ฌ บางช้าง. (2526). *พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท*. กองแผนงานกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุรัชย์ โชคครรชิตไชย. (2563). การระบาดของไวรัสโคโรนา (โควิด-19) ในประเทศไทย. *วารสารสมาคมเวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย*, 10(1), ฏ.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2563). รายงานประจำปี 2562 สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. <https://infocenter.nationalhealth.or.th/Ebook/NHCOAnnualReport62/book.html>

- สำนักงานเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม. (2563). *ประทานพระดำริ จัดตั้งโรงพยาบาลช่วยเหลือผู้ประสบความลำบากในสถานการณ์โควิด*. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม.
- สนธยา พลศรี. (2547). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน* (พิมพ์ครั้งที่ 5). โอเดียนสโตร์.
- สมจิต หนูเจริญกุล. (2539). *การพยาบาลทางอายุรศาสตร์ เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 12). ภาควิชาพยาบาล ศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรรถกร เฉยทิม. (2560). *ความสุขของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เขตกรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. DSpace at Silpakorn University. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/1417>
- Carter-Edwards, L., Johnson, J. H., Whitt-Glover, M. C., & Bruce, M. A. (2011). Health promotion for the elderly: training black clergy in entrepreneurial spirituality. *Journal of Religion, Spirituality & Aging*, 23(1-2), 139-154. <https://doi.org/10.1080/15528030.2011.533356>
- Trinitapol, J. (2009). Religious teachings and influences on the ABCs of HIV prevention in Malawi. *Social Science & Medicine*, Elsevier, 69(2), 199-209,
- Hussein, S., Khan, A., & Mehsud, M. I. (2020). Religion and epidemics: an Islamic perspective. *Pakistan Review of Social Sciences* Vol, 1(2), 1-13.
- Singh, T.P., Schweinitz, P. A., Khanna, I., & Norbu, C. (2021). Buddhist Monks as community organizers: an indigenous response to COVID-19 in the Spiti Valley of Northern India. *Critical Public Health*, 32(1), 97-103.
- Weber, S. R., & Pargament, K. (2014). The role of religion and spirituality in mental health. *Current Opinion in Psychiatry*, 27(5), 358-363.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ภาพการดำเนินงานวิจัย

ภาพสัมภาษณ์เชิงลึก

ภาพเวทีสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ภาพกิจกรรมของชุมชน

ภาคผนวก ข
เครื่องมือการวิจัย

แบบสอบถามเรื่อง กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้จัดทำขึ้น เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อสร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดกรอกรายละเอียดและทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน □ ที่ตรงกับความเป็นจริงที่สุด

1. อายุ

- ☐ 1) 20-30 ปี ☐ 2) 31-40 ปี ☐ 3) 41-50 ปี
☐ 4) 50-60 ปี ☐ 5) 60 ปีขึ้นไป

2. พรรษา

- ☐ 1) 3-5 พรรษา ☐ 2) 6-10 พรรษา ☐ 3) 11-15 พรรษา
☐ 4) 16-20 พรรษา ☐ 5) 21-25 พรรษา ☐ 6) 26-30 พรรษา
☐ 7) 31-35 พรรษา ☐ 8) 36 พรรษาขึ้นไป

3. ท่านสำเร็จการศึกษาสามัญระดับ

- ☐ 1) ประถมศึกษา ☐ 2) มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ 3) มัธยมศึกษาตอนปลาย
☐ 4) ปวช. ☐ 5) ปวส./อนุปริญญา ☐ 6) ปริญญาตรี

☐ 7) สูงกว่าปริญญาตรี

4. ท่านสำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ระดับ

☐ 1) นักธรรมชั้นตรี ☐ 2) นักธรรมชั้นโท ☐ 3) นักธรรมชั้นเอก

5. ท่านสำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ระดับ

☐ 1) เปรียญธรรม 1- 2 ประโยค ☐ 2) เปรียญธรรม 3 ประโยค
☐ 3) เปรียญธรรม 4-5 ประโยค ☐ 4) เปรียญธรรม 6-7 ประโยค
☐ 5) เปรียญธรรม 8-9 ประโยค ☐ 6) ไม่ได้ศึกษาเปรียญธรรม

6. ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ระดับ

☐ 1) ไม่มีตำแหน่ง ☐ 2) เลขานุการฯ ☐ 3) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
☐ 4) รองเจ้าอาวาส ☐ 5) เจ้าอาวาส ☐ 6) รองเจ้าคณะตำบล
☐ 7) เจ้าคณะตำบล ☐ 8) รองเจ้าคณะอำเภอ ☐ 9) เจ้าคณะอำเภอ
☐ 10) ตำแหน่งอื่น ๆ ระบุ.....

ตอนที่ 2 บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากโรค
 อุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โดยแบ่งระดับ
 ความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ ดังต่อไปนี้

5 หมายถึง	มากที่สุด
4 หมายถึง	มาก
3 หมายถึง	ปานกลาง
2 หมายถึง	น้อย
1 หมายถึง	น้อยที่สุด

ข้อที่ / คำถามบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ ที่ได้รับผลกระทบ จากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่	5	4	3	2	1
1. บทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างความเข้าใจเรื่องการป้องกันโรค โควิดแก่ประชาชน					
2. บทบาทของพระสงฆ์ในการให้ข้อคิดหลักธรรมและการใช้ ชีวิตประจำวัน					
3. บทบาทของพระสงฆ์ในการแจกสิ่งของเครื่องใช้แก่ผู้ที่ประสบ ปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด					
4. บทบาทของพระสงฆ์ในการทำโรงครัว โรงทานทำอาหารเพื่อ แจกจ่ายแก่ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด					
5. บทบาทของพระสงฆ์ในการแจกจ่ายข้าวสารอาหารแห้งเพื่อ แจกจ่ายแก่ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด					
6. บทบาทของพระสงฆ์ในการประสานงานให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ ประสบปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด					
7. บทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นที่ปรึกษาเพื่อป้องกันสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคโควิด					
8. บทบาทของพระสงฆ์ในการเปิดพื้นที่วัดเพื่อเป็นศูนย์รองรับหรือ โรงพยาบาลสนามเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ประสบปัญหาความ เดือดร้อนในสถานการณ์โควิด					
9. บทบาทของพระสงฆ์ในการเปิดพื้นที่วัดเพื่อค้นหากลุ่มเสี่ยงหรือ คัดกรองโรค					
10. บทบาทของพระสงฆ์ในการฟื้นฟูจิตใจและให้กำลังใจแก่ผู้ที่ ประสบปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด					
11. บทบาทของพระสงฆ์ในการปฏิบัติศาสนพิธี					
12. บทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ฌาปนกิจศพแก่ผู้ติดเชื้อโค วิด					
13. บทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นศูนย์ประสานงาน					
14. บทบาทของพระสงฆ์ในการเปิดพื้นที่วัดเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ แก่ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด					
15. บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้ที่ประสบ ปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด					
16. บทบาทของพระสงฆ์ในการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ผักให้แก่ผู้ที่ ประสบปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด					
17. บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการสร้างอาชีพแก่ผู้ที่ประสบ ปัญหาความเดือดร้อนในสถานการณ์โควิด					

ข้อที่ / คำถามบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ ที่ได้รับผลกระทบ จากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่	5	4	3	2	1
18. บทบาทของพระสงฆ์ในการทำงานร่วมกับเครือข่ายมีเจ้าหน้าที่ อสม. รพสต. ในการตรวจคัดกรองก่อนเข้ามาทำบุญ					
19. บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแพร่หลักธรรมผ่านช่องทาง ออนไลน์แก่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด					
20. บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดกิจกรรมทางศาสนาเพื่อลดภาวะ ความตึงเครียดในสถานการณ์การแพร่ระบาด					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พักพิงพยายายากสำหรับผู้สูงอายุ
และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่ท่านให้ความกรุณาตอบแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์เรื่อง กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อสร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ที่อยู่.....

ตำแหน่ง.....

วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 ข้อคำถามบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1) บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ในวัดของท่าน เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อคำถามศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1) เกิดการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ในวัดของท่านอย่างไร

.....

.....

.....

2) มีการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับบทบาท อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

3) มีภาคีเครือข่ายจากที่ไหนบ้าง และมีส่วนร่วม อย่างไร

ตอนที่ 4 สร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

1) ท่านมีการสร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ อย่างไร และขับเคลื่อนกลไกฯ ต่าง ๆ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

1) ท่านมีข้อเสนอแนะต่อการสร้างกลไกการพัฒนาวัดเป็นที่พึ่งพายามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่ท่านให้ความกรุณาตอบแบบสัมภาษณ์

โครงการวิจัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ภาคผนวก ค

ภาพใบลงทะเบียนเวทีสนทนากลุ่ม

ผลสถิติการวิจัย

แบบลงทะเบียน

“ เวทีสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ”

เรื่อง กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นพื้นที่พยายายากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ภายใต้โครงการวิจัยชุด เรื่อง “ นวัตกรรมเสริมสร้างสุขภาวะวิถีพุทธและการสื่อสารในภาวะวิกฤต

สำหรับผู้สูงอายุเพื่อป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

วันเสาร์ที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ.2565 ณ ห้องประชุมวัดเจตีย์แม่ศรีวัด ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล (ผู้เข้าร่วม)	ตำแหน่ง	ที่อยู่ / เบอร์โทร / อีเมล	ลายเซ็น
5	พระครูสมุทรวิเชียร คุณธัมโม,ดร.	ประธานเครือข่ายพระสงฆ์ นักพัฒนาชุมชนจังหวัด เชียงใหม่	วัดเจตีย์แม่ศรีวัด ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	
6	ดร.ประสิทธิ์ คำมุงคุณ	นักวิจัย	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา วัดเจตีย์หลวงวรวิหาร 103 ถนนพหลโยธิน ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่	
7	ดร.อุเทน กาฬศิริ	นักวิจัย	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา วัดเจตีย์หลวงวรวิหาร 103 ถนนพหลโยธิน ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่	
8	พศ.ฉัตรวิมลรัตน์ จ.เชียงใหม่			

แบบลงทะเบียน

" เวทีสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) "

เรื่อง ก่อโครงการพัฒนารัดให้เป็นที่พักพิงยามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
 ภายใต้โครงการวิจัยชุด เรื่อง "นวัตกรรมเสริมสร้างสุขภาวะวิถีพุทธและการสื่อสารในภาวะวิกฤต
 สำหรับผู้สูงอายุเพื่อป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
 วันเสาร์ที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ.2565 ณ ห้องประชุมวัดเจติยัมพาราม ตำบลแม่แก้ว อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล (ผู้เข้าร่วม)	ตำแหน่ง	ที่อยู่ / เบอร์โทร / อีเมล	ลายเซ็น
	นาง สุวิภา จันท	พชช	136 ม. 11 ต. 10/10/10 อ. เชียงใหม่ จ. เชียงใหม่	gdy
	นาง วัฒนา นาน	ภรรยา	245 ม. 6 ต. 10/10/10 อ. เชียงใหม่ จ. เชียงใหม่	gdy
	นาง วัฒนา นาน	ภรรยา	136 ม. 11 ต. 10/10/10 อ. เชียงใหม่ จ. เชียงใหม่	gdy

กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึงพยายายากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบ จาก
โรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

		Statistics					
		อายุ	พรรษา	การศีกษา	แผนกธรรม	ปริญัติธรรม	ตำแหน่ง
N	Valid	313	313	313	313	313	313
	Missing	12	12	12	12	12	12
Mean		3.1757	3.4313	2.8530	2.2875	4.0767	5.0767
Std. Deviation		1.06719	1.71977	1.90751	.86625	2.32335	3.77923

		อายุ			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	20-30 ปี	34	10.5	10.9	10.9
	31-40 ปี	24	7.4	7.7	18.5
	41-50 ปี	137	42.2	43.8	62.3
	50-60 ปี	89	27.4	28.4	90.2
	60 ปีขึ้นไป	29	8.9	9.3	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

		พรรษา			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3-5 พรรษา	12	3.7	3.8	3.8
	6-10 พรรษา	84	25.8	26.8	30.7
	11-15 พรรษา	130	40.0	41.5	72.2
	16-20 พรรษา	24	7.4	7.7	79.9
	21-25 พรรษา	15	4.6	4.8	84.7
	26-30 พรรษา	12	3.7	3.8	88.5
	31-35 พรรษา	27	8.3	8.7	97.1

	36 พรรษาขึ้นไป	9	2.8	2.9	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

การศึกษา

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ประถมศึกษา	100	30.8	31.9	31.9
	มัธยมศึกษาตอนต้น	86	26.5	27.5	59.4
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	30	9.2	9.6	69.0
	ปวช	15	4.6	4.8	73.8
	ปวส/อนุปริญญา	25	7.7	8.0	81.8
	ปริญญาตรี	53	16.3	16.9	98.7
	สูงกว่าปริญญาตรี	4	1.2	1.3	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

แผนกธรรม

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	นักธรรมชั้นตรี	85	26.2	27.2	27.2
	นักธรรมชั้นโท	53	16.3	16.9	44.1
	นักธรรมชั้นเอก	175	53.8	55.9	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	เปรียญธรรม 1- 2 ประโยค	105	32.3	33.5	33.5
	เปรียญธรรม 4-5ประโยค	21	6.5	6.7	40.3
	เปรียญธรรม 6-7 ประโยค	7	2.2	2.3	42.5
	ไม่ได้ศึกษาเปรียญธรรม	180	55.4	57.5	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

ตำแหน่ง

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ไม่มีตำแหน่ง	122	37.5	39.0	39.0
	เลขานุการ	28	8.6	8.9	47.9
	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	17	5.2	5.4	53.4
	รองเจ้าอาวาส	3	.9	1.0	54.3
	เจ้าอาวาส	12	3.7	3.8	58.1
	รองเจ้าคณะตำบล	6	1.8	1.9	60.1
	รองเจ้าคณะอำเภอ	2	.6	.6	60.7
	ตำแหน่งอื่นๆ	123	37.8	39.3	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

Statistics										
	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม
N	Valid	313	313	313	313	313	313	313	313	313
	Missing	12	12	12	12	12	12	12	12	12
Mean		3.3898	4.7061	3.9486	3.6070	3.5815	3.5783	3.5815	2.9521	2.9285
Std. Deviation		.48848	.45629	.53342	.48819	.49411	.49463	.49411	.56574	.64674

แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม	แบบสำรวจองค์การ ส่งเสริมการสร้ง งานทางอาชีพ เชิงบูรณาการ เชิงพื้นที่ นาระชาวม
313	313	313	313	313	313	313	313	313	313	313
12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
4.3067	4.7604	3.9712	4.7061	3.9649	4.7061	3.9553	4.7061	4.1150	4.7061	4.7061
.62161	.42753	.61691	.45629	.62176	.45629	.62883	.45629	.61981	.45629	.45629

บทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างความเข้าใจเรื่องการป้องกันโรคโควิดแก่ ประชาชน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	191	58.8	61.0	61.0
	มาก	122	37.5	39.0	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการให้ข้อคิดหลักธรรมและการใช้ชีวิตประจำวัน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	มาก	92	28.3	29.4	29.4
	มากที่สุด	221	68.0	70.6	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการแจกสิ่งของเครื่องใช้แก่ผู้ที่ประสบปัญหา

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	71	21.8	22.7	22.7
	มาก	187	57.5	59.7	82.4
	มากที่สุด	55	16.9	17.6	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการทำโรงครัว โรงทานทำอาหารเพื่อแจกจ่าย

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	123	37.8	39.3	39.3
	มาก	190	58.5	60.7	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการแจกจ่ายข้าวสารอาหารแห้ง

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	131	40.3	41.9	41.9
	มาก	182	56.0	58.1	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการประสานงานให้ความช่วยเหลือ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	132	40.6	42.2	42.2
	มาก	181	55.7	57.8	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นที่ปรึกษาเพื่อป้องกันสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	131	40.3	41.9	41.9
	มาก	182	56.0	58.1	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการเปิดพื้นที่วัดเพื่อเป็นศูนย์รองรับหรือโรงพยาบาลสนาม

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	น้อย	77	23.7	24.6	24.6
	ปานกลาง	174	53.5	55.6	80.2
	มาก	62	19.1	19.8	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการเปิดพื้นที่วัดเพื่อค้นหากลุ่มเสี่ยงหรือคัดกรองโรค

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
--	--	-----------	---------	------------------	-----------------------

Valid	น้อย	78	24.0	24.9	24.9
	ปานกลาง	180	55.4	57.5	82.4
	มาก	55	16.9	17.6	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการฟื้นฟูจิตใจและให้กำลังใจแก่ผู้ที่ประสบปัญหา

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	มาก	92	28.3	29.4	29.4
	มากที่สุด	221	68.0	70.6	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการปฏิบัติศาสนพิธี

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	27	8.3	8.6	8.6
	มาก	163	50.2	52.1	60.7
	มากที่สุด	123	37.8	39.3	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์มาปนกิจศพแก่ผู้ติดเชื้อโควิด

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	มาก	75	23.1	24.0	24.0

	มากที่สุด	238	73.2	76.0	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นศูนย์ประสานงาน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	64	19.7	20.4	20.4
	มาก	194	59.7	62.0	82.4
	มากที่สุด	55	16.9	17.6	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการเปิดพื้นที่วัดเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	มาก	92	28.3	29.4	29.4
	มากที่สุด	221	68.0	70.6	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	66	20.3	21.1	21.1
	มาก	192	59.1	61.3	82.4
	มากที่สุด	55	16.9	17.6	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ผักให้แก่ผู้ที่ประสบปัญหา

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	มาก	92	28.3	29.4	29.4
	มากที่สุด	221	68.0	70.6	100.0

Total	313	96.3	100.0	
Missing System	12	3.7		
Total	325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการสร้างอาชีพแก่ผู้ประสบปัญหา

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	69	21.2	22.0	22.0
	มาก	189	58.2	60.4	82.4
	มากที่สุด	55	16.9	17.6	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing System		12	3.7		
Total		325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการทำงานร่วมกับเครือข่ายมีเจ้าหน้าที่ อสม. รพสต.
ในการตรวจคัดกรอง

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	มาก	92	28.3	29.4	29.4
	มากที่สุด	221	68.0	70.6	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing System		12	3.7		
Total		325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแพร่หลักธรรมผ่านช่องทางออนไลน์แก่ประชาชน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปานกลาง	44	13.5	14.1	14.1
	มาก	189	58.2	60.4	74.4
	มากที่สุด	80	24.6	25.6	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing System		12	3.7		
Total		325	100.0		

บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดกิจกรรมทางศาสนาเพื่อลดภาวะความตึงเครียด

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	มาก	92	28.3	29.4	29.4
	มากที่สุด	221	68.0	70.6	100.0
	Total	313	96.3	100.0	
Missing	System	12	3.7		
Total		325	100.0		

Statistics

suma

N	Valid	313
	Missing	12
Mean		4.0438
Std. Deviation		.23260

ภาคผนวก ง
ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย

แบบประเมินผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชื่อนักวิจัย พระสุทธิสารเมธี, ดร. สังกัด/หน่วยงาน มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชื่อโครงการวิจัย กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พักพิงหายากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบ
จากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

รหัสMCURS.....

๑.ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

๑. โครงร่าง	-ครบถ้วน
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูล แก่ผู้ร่วมโครงการ	-ครบถ้วน
๓. หนังสือแสดงเจตนา ยินยอมเข้าร่วมวิจัย	-ครบถ้วน
๔. เครื่องมือการวิจัย	-การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระดับความคิดร่วมกัน ควรระบุจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญให้ชัดเจน -การบันทึกข้อสังเกต (Observation & Participation) ควรระบุให้ชัดเจนว่า จะมีวิธีการและกระบวนการอย่างไร -ประชากรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ อาจจะเพิ่มจำนวนตามความเหมาะสม -ให้ปรับคำถาม (คำถามกว้างเกินไป)
อื่น ๆ	-

๒.ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ความเห็นเพิ่มเติม.....

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

**ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและไบนยอม**

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๒๓๘/๒๕๖๕

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแต่งตั้งด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พักพิงยามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
(Mechanism System to Develop the Temple for Helping Elderly People in the Difficult Time and for People Affected by Emerging Diseases in Chiang Mai Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: -

สถาบันที่สังกัด: คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้วิจัยหลัก: พระสุทธิสารเมธี, ดร.

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๕
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๕
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๕
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๕

(พระสุวรรณเมธากรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕

หมายเลขใบรับรอง: ว.๒๓๘/๒๕๖๕

วันที่ให้การรับรอง: ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕

วันหมดอายุใบรับรอง: ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๖

ที่ ๒๓ ๘๐๐๗/ว.๒๓๘

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๔
www.mcu.ac.th

๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เรียน พระสุทธินสารเมธี, ดร. / นักวิจัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัยในเรื่อง “กลไกการพัฒนาวัดให้เป็นที่พักพิงยามยากสำหรับผู้สูงอายุและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ จังหวัดเชียงใหม่” คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาเครื่องมือการวิจัยของท่าน โดยให้มีการแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมเอกสาร ตามเอกสารแนบ

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุวเรนธนาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัตินักวิจัย

1. ชื่อ – นามสกุล พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.

2. ตำแหน่ง คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3. ประวัติการศึกษา

2556 - ปริญญาเอก: ศน.ด. (พุทธศาสนาและปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2552 - ปริญญาโท: ศน.ม. (พุทธศาสนาและปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2547 - ปริญญาตรี: ศน.บ. (พุทธศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2543 - เปรียญธรรม 5 ประโยค สำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร

2537- นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดธรรมบูชา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4. ประวัติการทำงาน

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

5. ผลงานทางวิชาการ

พระสุทธิสารเมธี, คลทรรณรัตน์ ดิษบรรจง, กฤษณา ดิษบรรจง, พระครูธรรมธร เดโช
ฐิตเตโช, (2565). การพัฒนาภาวะผู้นำกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารตามแนวพระพุทธศาสนา.
วารสารมหาจุฬาริชาการ, 9(1), 278-290.

Phramaha Chakrapol Acharashubho Thepa, Netnapa Sutthirat, Nongluk
Phanthanaphruet, Thich Nguyen The, Chue Ming Shi, Sharma Khemraj,
Phrasutthisanmethi. (2022). Buddhist Philosophical Approach On The Leadership
Ethics In Management. *Journal of Positive School Psychology*, 6(2): 1289-1297.

P. W. Phattongma, N. T. Trung, Phrasutthisanmethi, S. Khemraj, P. C. A.
Thepa, H. Chi. (2022). Phenomenology In Education Research: Leadership Ideological.
Webology, 19(2). 1739-1748

Thepa, P. C. A., & Phrasutthisanmethi. (2022). The Spiritual Buddhist Arts and the Ashtamangala of Tibetan. *Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University*, 14(1), 316-344.

Nguyen Thanh Trung, P. Wutthichai Phattongma, Sharma Khemraj, Shi Chue Ming, Phrasutthisanmethi, Netnapa Sutthirat, P. Chakrapol Thepa (2021). A Critical Metaphysics Approach in the Nausea Novel's Jean Paul Sartre toward Spiritual of Vietnamese in the Vijñaptimātratā of Yogācāra Commentary and Existentialism Literature, *Journal of Language and Linguistic Studies*, 17(3), 1774-1785

พระประธาน ชยาภิรโต, พระสุทธิสารเมธี. (2564). เกณฑ์การตัดสินจริยธรรมในพุทธปรัชญา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์*. 5(1), 87-97.

พระมหาวิชิต อคฺคชิโต, พระสุทธิสารเมธี. (2564). ความจริงตามทัศนะพุทธปรัชญา. *วารสารปรัชญาปริทรรศน*. 26(1), 12-20.

เสาวลักษณ์ สุทธิพรโอภาส, พระสุทธิสารเมธี. (2564). พัฒนาการของมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสารปรัชญาปริทรรศน*. 26(1), 21-32.

พระสุริยะ ปภสฺสโร (สพานทอง), พระสุทธิสารเมธี. (2564). บอเกิดความรู้ในพุทธปรัชญา. *วารสารปรัชญาปริทรรศน*. 26(1), 63-72.

สิริพร ครองชีพ, กฤตสุชิน พลเสน, พระสุทธิสารเมธี. (2563) สมาธิในพระพุทธศาสนาต่อการตื่นตัวของโลก. *วารสารปรัชญาปริทรรศน*. 25(2), 37-46.

6. ผลงานการวิจัย

Thepa, P. C. A., Phrasutthisanmethi, A. P. D. P. C., Karat, P. B. N., Piriyasanguanpong, S., Promchin, C., & Panabut, U. (2023). Analyzing the Relationship between Practicing Buddhist Beliefs and Impact on the Lifelong Learning Competencies. *Journal of Dhamma for Life*, 29(4), 1-19.

Phrasutthisanmethi, Asst.Prof.Dr., Assoc.Prof.Dr. Boonruam Khammuangsaen , Dr. Phramaha Chakrapol Acharashubho Thepa , Dr. Chen Pecharat ,

Dr. Chompoonuch Changcharoen. (2023). Improving The Quality Of Life With The Dittadhammikatha Principle: A Case Study Of The Cooperative Salaya Communities Stable House, Phuttamonthon District, Nakhonpathom Province. Journal of Pharmaceutical Negative Results, 135–146.

Phrasutthisanmethi, Wetprasit, S., Thepa, P. C. A. (2022). The Promotion of well-being for the Elderly Based on the 5 Āyussadhamma in the Dusit District, Bangkok, Thailand: A Case Study of Wat Sawaswareesimaram Community. International Journal of Health Sciences, 6(3), 1391-1408.

อัจฉราภรณ์ สนามพล, อุเทน ลาพิงค์, พระสุทธิสารเมธี, ณรงค์ศักดิ์ ลุนส์โรง, ประวิทย์ วันตา. (2565). การพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพจากผลิตภัณฑ์สมุนไพรภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุในชมรมสมุนไพรจาวยอง วัดป่าตาล ตำบลบวกก้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ. 7(9) 360-372.

พระมหาบุญไทย บุญญมโน (ดั่งวงศ์), พระสุทธิสารเมธี, บุญร่วม คำเมืองแสน, กฤตสุชิน พลเสน. (2564). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล. วารสารพุทธมคค์. 6(2), 140-152.

กฤตสุชิน พลเสน, พระสุทธิสารเมธี, สิริพร ครองชีพ. (2564). การอยู่ร่วมกันในสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามแนวพุทธปรัชญา. วารสารปรัชญาปริทรรศน์. 26(2), 34-43.

พระสุทธิสารเมธี, สุณี เวชประสิทธิ์, กฤตสุชิน พลเสน. (2563). การพึ่งตนเองของผู้สูงอายุตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ในชุมชนอำเภอยะรังมณฑล จังหวัดนครปฐม. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, 11(2), 1-11.

พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ (พระสุทธิสารเมธี). (2562). แนวทางการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาของอาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2562). วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ 6(3), 75-96.

บุญร่วม คำเมืองแสน, พระมหาบุญไทย บุญญมโน, พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ (พระสุทธิสารเมธี), พระมหาหมื่นจันทร์ ปุริสุตโตม, กฤตสุชิน พลเสน. (2562). แนวทางการจัดการศึกษา

พระพุทธศาสนาแก่ผู้ต้องขังในทัณฑสถาน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มจร.* 7(1) 349-363.

พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ (พระสุทธิสารเมธี), บุญร่วม คำเมืองแสน, และปณณพงศ์ วงศ์นาศรี. (2561). รูปแบบการดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสาร “ศึกษาศาสตร์ มจร”*. 7(2), 190 – 203.

สุขะวาน์พลอยชุม, **พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ** (พระสุทธิสารเมธี), พระมหาบุญไทยบุญญมโน, พระราชปรีดีวิมล, พระเกื้อพงษ์ปิยธมโม, พระบุญเสริมปกาสโร, พระศรีวินยาภรณ์, ธวัชหอมทวนลม, สุกใจบุญงลี (2559). การรักษาศีล 5 ของประชาชนหมู่บ้านเขารักษ์ ตำบลดอนแสลบ อำเภอยะหา จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*, 7(2), 246-255.

พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ (พระสุทธิสารเมธี). (2559). การใช้วัตรกรรมทางโบราณคดีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษา ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2557 คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*. 7(2), 45-52.

7. สถานที่ทำงานปัจจุบัน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 248 ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ - สกุล	:	พระมหาบุญสมบัตี ปากโร
ตำแหน่ง	:	ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ
ประวัติการศึกษา	:	เปรียญธรรม 7 ประโยค ปริญญาตรี ศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประวัติการทำงาน	:	อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ล้านนา
ผลงานทางวิชาการ	:	-
ผลงานการวิจัย	:	-
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	:	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ล้านนา

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ สกุล : ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์

ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา

ประวัติการศึกษา : Ph.D. Philosophy University of Mysore India
 M.A. Philosophy University of Mysore India
 M.A. Linguistics University of Mysore India
 พธ.บ. การสอนสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติการทำงาน : อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ล้านนา

ผลงานทางวิชาการ

อุเทน ลาพิงค์, ปัญหาการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อวิชาการทางพระพุทธศาสนา ของนักศึกษาในระดับปริญญาโท คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา วารสารธรรมทรรศน์ ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม- เมษายน 2560 หน้า 125

อุเทน ลาพิงค์, (ผู้ร่วมวิจัย) โลกทัศน์ของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เอื้อต่อการรองรับกับเศรษฐกิจประชาคมอาเซียน เพื่อพัฒนาชุมชน ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ วารสารธรรมทรรศน์ ฉบับที่ 1 ประจำเดือน กันยายน – ธันวาคม 2560 หน้า 14

อุเทน ลาพิงค์, การประเมินผลโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบปลอดบุหรี่ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย The Study Evaluation of Non-Smoking Area Development in Mahachulalongkornrajavidyalaya University วารสารธรรมทรรศน์ September-December 2018 Vol 18 No 3 (2018)

อุเทน ลาพิงค์, การพัฒนาสุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในภาคเหนือ A Study of How to Apply Objects of Sympathy to Develop the Elderly's Social Health in Northern Thailand วารสารธรรมทรรศน์ September-December 2018 Vol 18 No 2 (2018)

อุเทน ลาพิงค์, แนวทางพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสาขาวิชา
การสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
Developmental Approach to Professional Teacher Experience of Students in English
Teaching, Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus วารสาร
ธรรมทัศน์ Vol 19 No 2 (2019): April-June 2019 หน้า 61

อุเทน ลาพิงค์, การรักษาศีล 5 เพื่อการลด ละ เลิก การเลิกล้มสุราของชุมชน วัดเจดีย์
แม่ครัว ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่, ตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครธรรม
ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม 2562)

อุเทน ลาพิงค์, การต่อต้านทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาในจังหวัดแพร่
(ANTI-CORRUPTION ACCORDING TO BUDDHISM : A CASE STUDY IN PHRAE PROVINCE) Vol
5, No 1 (2019): วารสารศาสตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่
ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 2562 หน้า 124

อุเทน ลาพิงค์ (ผู้ร่วมวิจัย) (2565) การพัฒนาทักษะการเรียนการสอนในระบบ
ออนไลน์ ของนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยา
เขตล้านนา ปีที่ 22 (ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม 2565) หน้า 80 -91

อุเทน ลาพิงค์ (2565) นวัตกรรมและกลไกการพัฒนาศักยภาพสุขภาวะผู้สูงอายุโดยใช้
ชุมชน ศาสนา เป็นฐาน ในจังหวัดเชียงใหม่ วารสารวิชาการธรรมทัศน์ ปี ที่ 22 (ฉบับที่ 1 มกราคม -
มีนาคม 2565) หน้า 291-

อุเทน ลาพิงค์ (2565) รูปแบบการจัดการป่าชุมชนแหล่งต้นน้ำ ชุมชนฐานรากบน
พื้นที่สูงตามศาสตร์พระราชบ้านแอเอะ หมู่ที่ 1 ตำบลแจ่มหลวง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัด
เชียงใหม่ วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ ปีที่7 ฉบับที่ 10 หน้า27-37

อุเทน ลาพิงค์ (2565) การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนา
กรรมฐานบนเส้นทางแสวงบุญโดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรมบำบัดเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะและลด
ความซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่อยู่เพียงลำพังในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน วารสารวิชาการ
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 หน้า 91-105

อุเทน ลาพิงค์, (2565) (ผู้ร่วมวิจัย) การพัฒนาศูนย์สาธิตและการเรียนรู้การปลูกไม้เศรษฐกิจ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ชุมชนฐานรากบนพื้นที่สูงตามศาสตร์พระราชา บ้านขุนแม่มวม จังหวัดเชียงใหม่ วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ ปีที่ 7 เล่ม 10 หน้า 88 –00

อุเทน ลาพิงค์, (2565) (ผู้ร่วมวิจัย) การพัฒนาศักยภาพและยกระดับวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกกาแฟอินทรีย์บนพื้นที่สูงชุมชนบ้านขุนแม่มหาด จังหวัดเชียงใหม่ ตามศาสตร์พระราชาจังหวัดเชียงใหม่ วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ ปีที่ 7 ฉบับที่ 10 หน้า59-71

อุเทน ลาพิงค์, (2565) (ผู้ร่วมวิจัย) การพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพจากผลิตภัณฑ์สมุนไพรภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุในชมรมสมุนไพรจาวยอง วัดป่าตาล ตำบลบวค่างอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ ปีที่ 7 ฉบับที่ 9 (กันยายน 2565) หน้า 360-372

อุเทน ลาพิงค์, (2564) (ผู้ร่วมวิจัย) พฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรี่ภายในวัดและศาสนสถานเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ,ปีที่ 6 ฉบับที่ 10 หน้า 55-66

ผลงานการวิจัย

2560 การพัฒนาสุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในภาคเหนือ

2561 การรักษาศีล 5 เพื่อการลด ละ เลิก การเลิกดื่มสุราของชุมชน วัดเจดีย์แม่ครัว ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

2564 การประเมินผลโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบปลอดบุหรี่ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ได้รับทุนงบประมาณสนับสนุนการวิจัย จาก สสส.)

2564 รูปแบบการจัดการป่าชุมชนแหล่งต้นน้ำ ชุมชนฐานรากบนพื้นที่สูงตามศาสตร์พระราชา จังหวัดเชียงใหม่

2564 การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานบนเส้นทางแสวงบุญโดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรมบำบัดเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะและลดความ ซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่อยู่เพียงลำพัง ในเขตท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน

2565 โครงการวิจัยประเมินผลภายใต้โครงการวัดปลอดบุหรี่ สร้างชีวิตด้วยหลักธรรม นำสู่สุขภาวะชุมชนภายใต้ โครงการวัดปลอดบุหรี่ สร้างชีวิตด้วยหลักธรรม นำสู่สุขภาวะชุมชน (ได้รับทุนงบประมาณสนับสนุนการวิจัย จาก สสส.)

2565 รูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาแบบพหุภาคี จังหวัดเชียงใหม่

2566 การพัฒนาเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ลุ่มแม่น้ำโขง

สถานที่ทำงานปัจจุบัน : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา